

ఇందులో

కుమారసంభవం (1, 2 సర్గలు)

కపోతోపాఖ్యానము (భారతము)

సమాస కుసుమావళి

భాతుషాతావళి

అకురేము (ద్వితీయకాండము)

క ల వు.

కు మార స ం భ వ ం

ప్ర భ మ స్ప ర్శ :

అస్మ్యుత్తరస్యాం దిశి దేవతాత్మా హిమాలయో నామ నగాధిరాజః ।
పూర్వాపరో వారినిధీ విగాహ్యా స్థితః పృథివ్యా ఇవ మానదణ్డః ।
యం సర్వశైలాః పరికల్ప్య వత్సం మేరా స్థితే దోర్ధరి దోహదశ్చే ।
భాస్వన్తి రత్నాని మహాషరీశ్చ

పృథూపదిష్టాం దురుహం ర్ధరిత్రీమ్. 2

అనస్తరత్నప్రభవస్య యస్య హిమం న సౌధాగ్యవిలోపి జాతమ్
ఏకోహి దోషో గుణసన్నిపాతే నిమజ్జితీహ్నోః కిరణేష్వివాంకః. 3

యశ్చాప్సరోవిభ్రమమణ్ణనానాం సంపాదయిత్రీం శిఖరై ర్భిభర్తి
వలాహకచ్ఛేదవిభ క్తరాగా మకాలసన్ధ్యమివ దాతుమత్తామ్. 4

పదం తుషారమ్రుతిభాతర క్తం యస్మి న్నదృష్ట్యాపి హతద్విపానామ్
విన్దన్తి మార్గం నఖరస్థ్రముక్తై ర్ముక్తాఫలైః కేసరిణాం కిరాతాః. 5

ఆమేఖలం సచ్చరతాం ఘనానాం ఛాయా మధ స్సానుగతాం నిషేవ్య
ఉద్వేజితా వృష్టిభి రాశ్రయన్తే శృంగాణి యస్యాతపవన్తి సిద్ధాః. 6

న్యస్తాక్షరా దాతురసేన యత్ర భూర్జత్వనః కుంజరబిందుశోణాః
వ్రజంతి విద్యాధరసుందరీణా మనంగలేఖ క్రియయోపయోగమ్. 7

యః పూరయన్ కీచకరంద్రభాగాన్ దరిముఖోత్థేన సమీరయేన
ఉద్గాస్యతా మిచ్చతి కిన్నరాణాం తానప్రదాయిత్య మివోపగతుమ్. 8

కపోలకంఠాః కరిభి ర్విసేతుం విఘట్టితానాం సరశస్రమాణామ్
యత్ర స్రుతక్షీరతయా ప్రసూత స్సానుని గంధ స్సురభీకరోతి. 9

వనేచరాణాం వనితాసభానాం దరిగృహోత్సంగనిషక్తధాసః
భవంతి యత్రోషధయో రజన్యా మత్తైలపూరా స్సురతప్రదీపాః. 10

ఉద్వేజయ త్యుంఘశిపార్విభాగాన్ మార్గే శిలీభూతహిమేఽపి యత్ర
న దుర్వహశ్రోణిపయోధరాన్తా

శ్చింతంతి మందాం గతి మశ్వముఖ్యః.
దివాకరా ద్రక్షతి యో గుహాసు లీనం దివాభీత మివాంధకారమ్
క్షుద్రేఽపి నూనం శరణం ప్రపన్నే మమత్వ ముచ్చైశ్శిరసాం సతీవ.
లాఘాలవిక్షేపవినర్పితోభై రిత స్తత శ్చంద్రమరీచిగారైః
యస్యాఽర్థయు క్తం గిరిరాజశబ్దం కుర్వన్తి వాలవ్యజనైశ్చమర్యః.
యత్రాంకుకాక్షేపవిలజ్జితానాం యదృచ్ఛయా కింపురుషాంగనానామ్
దరీగృహద్వారవిలంబి బింబా స్తిరస్కరిణ్యో జలదా భవన్తి. 14
భాగీరథీనిర్ఘరశీకరాణాం వోఢా ముహుః కంపితదేవదారుః
యద్వాయు రన్విష్టమృగైః కిరాతై రాసేవ్యతే భిన్నశిఖండిబర్హః. 15
సప్తర్షిహస్తాపచితావశేషా ణ్యధో వివస్వాన్ పరివర్తమానః
పద్మాని యస్యాగ్రసరోరుహాణి

ప్రబోధయ త్యుర్ధ్వముపై ర్మయాభైః. 16
యజ్ఞాంగయోనిత్వ మవేక్ష్య యస్య సారం ధరిత్రీధరణక్షమం చ
ప్రజాపతిః కల్పితయజ్ఞధాగం శైబాధిపత్యం స్వయ మన్వతిష్ఠత్.
స మానసీం మేరుసఖి పితౄణాం కన్యాం కులస్య స్థితయే స్థితిజ్ఞః
మేనాం మునీనామపిమాననీయా మాత్మానురూపాం విధినోపయేమే,
కాలక్రమేణాథ తయోః ప్రవృత్తే స్వరూపయోగ్యే సురతప్రసంగే
మనోహరం యౌవన ముద్వహన్త్యా

గర్భోఽభవ ద్భూధరరాజపత్న్యాః. 19
అసూత సా నాగవధూపభోగ్యం మైనాక మంభోనిదిబద్ధసఖ్యమ్
క్రుద్ధేఽపి పక్షచ్ఛిది వృత్రశత్రా వవేదనాజ్ఞం కులిశక్షతానామ్. 20

అథావమానేన పితుః ప్రయుక్తై దక్షస్య కన్యా భవపూర్వపత్ని
సతీ సతీ యోగవిస్మయదేహా తాం జన్మనే శైలవధూం ప్రపేదే. 21
సా భూధరాణా మధిపేన తస్యాం సమాధిమత్యా ముదపాది భవ్యా
సమ్యక్ప్రియోగా దపరిక్షతాయాంసీతా వివోత్సాహగుణేన సంపత్.
ప్రసన్నది క్షాంసువివిక్తవాతం శంఖస్వనానంతరపుష్పవృష్టి
శరీరిణాం స్థావరజంగమానాం సుఖాయ తజ్జన్మదినం బభూవ. 23
తయా దుహిత్రా సుతరాం సవిత్రీ స్ఫురత్ప్రభామండలయా చికారే
విదూరభూమి ర్నవమేషుశబ్దా దుద్భిన్నయా రత్నశలాకయేవ. 24
దినేదినే సా పరివర్తమానా లచ్చోదయా చాంద్రమసీవ రేఖా
పురోష లావణ్యమయా న్విశేషాన్

జ్యోత్స్నాంతరాణీవ కలాంతరాణి.

తాం పార్వతీ త్యాభిజనేన నామ్నా

బంధుప్రియాం బంధుజనో జుహోవ.

ఉమేతి మాత్రా తపసో నిషిద్ధా

పశ్చాదుమాఖ్యాం సుముఖీ జగామ. 26

మహీభృతః పుత్రవతోఽపి దృష్టిస్తస్మిన్నవత్యేన జగామ తృప్తిం
అనంతపుష్పస్య మధోర్హి చూతేద్విరేఫమాలా సవిశేషసంగా. 27
ప్రభామహత్యా శిఖయేవ దీప త్రిమార్గయేవ త్రిదవస్య మార్గః
సంస్కారవత్యేన గిరా మనీషీ తయా స పూతశ్చ పిభూషితశ్చ. 28
మందాకినీ నైకతవేదికాభి స్సా కందుకైః కృత్రిమపుత్రికైశ్చ
రేమే ముహూర్మధ్యగతా సఖీనాం క్రిడారసం నిర్విశతీవ బాల్యే. 29
తాం హృదయమాలా శృంగదీవ గంగాం

మహాషధీం సక్తమి వాత్మభాసః

స్థిరోపదేశా ముపదేశకాలే ప్రపేదిరే ప్రాక్తన జన్మవిద్యాః. 30

అసమ్మృత మృజ్జనమృగ్యయష్టే రనాసవాఖ్యం కరణం మదస్య
కామస్య పుష్పవ్యతిరిక్తమస్త్రం

బాలా త్వరం సాఽథ వయః ప్రపేదే. 31

ఉన్మీలితం తూలికయేవ చిత్రం సూర్యాంశుభి ర్భిన్నమివారవిన్దమ్
బభూవ తస్యా శృతురశ్రశోభి వపు ర్విభక్తం నవయావనేన. 32

అభ్యున్న తాంగుష్ఠనఖప్రభాభి ర్నిక్షేపణా ద్రాగమి వోద్గిరంతే
అజహ్రతు స్తచ్చరణౌ పృథివ్యాం స్థలారవిన్దశ్రియ మవ్యవస్థామ్.

సా రాజహంనైరివ సన్నతాంగీ గతేషు లీలాంచితవిక్రమేషు
వ్యసీయత ప్రత్యుపదేశబుద్ధై రాదిత్సుభి ర్నూపురశింజితాని. 34

వృత్తానుపూర్వేచ నచాతితీర్థే జంఘే శుభే సృష్టవత స్తదీయే
శేషాంగనిర్మాణవిధౌ విధాతు గ్లావణ్య ఉత్పాద్య ఇవాస యత్నః. 35
నాగేంద్రపాస్తా స్త్వచి కర్కశత్వా దేకాన్తశైత్యా త్కదశీవిశేషాః
లబ్ధ్యాపి లోకే పరిణాహి రూపం

జాతా స్తదూర్వో రుపమానబాహ్యః. 36

ఏతావతా నన్వనుమేయశోభి కాఞ్చీగుణస్థాన మన్నితాయాః
ఆరోపితం య ద్గిరిశేన పశ్చా దనన్యనారీ కమసీయ మజ్జమ్. 37

తస్యాః ప్రవిష్టా నతనాభిరంద్రం రరాజ తస్మి నవరోమరాజిః
నీవీ మతిక్రమ్య సితేతరస్య తన్మేఖలామధ్యమణే రివార్చిః. 38

మధ్యేన సా వేదివిలగ్నమధ్యా వశిత్రయం చారు బభార బాలా
ఆరోహణార్థం నవయావనేన కామస్య సోపానమివ ప్రయుక్తమ్.
అన్యోస్య ముత్పీడయ దుత్పలాజ్యే

స్తనద్వయం పాణ్డు తథా ప్రవృద్ధం
మధ్యే యథా శ్యామముఖస్య తస్య

మృణాళసూత్రా నర మవ్యలభ్యమ్. 40

శరీషపుష్పాధికసౌకుమార్యో బాహూ తదీయావితి మే వితర్కః
పరాజితేనాపి కృతౌ హరస్య యో కణ్ఠపాశౌ మకరధ్వజేన. 41
కణ్ఠస్య తస్యా స్తన్నబింధురస్య ముక్తాకలాపస్య చ నిస్తలస్య
అన్యోన్యశోభాజననా దృఢావ సాధారణో ధూషణభూష్యధావః. 42
చన్ద్రం గతా పద్మగుణా న్న భుజ్జ్యే-

పద్మాశ్రితా చాన్ద్రమసీ మభిఖ్యాం
ఉమాముఖస్తు ప్రతిపద్య లోలా ద్విసంశ్రయాం ప్రీతి మవాప లక్ష్మీః
పుష్పం ప్రవాళోపహితం యది స్యాస్మక్తాఫలం వాస్ఫుటవిద్రుమస్థం
తతోఽనుకుర్యాద్విశదస్య తస్యా స్తామ్రోష్ఠపర్యస్తరుచే స్మిన్తస్య,
స్వరేణ తస్యామమృతస్రతేన ప్రజల్పితాయా మభిజాతవాచి
అప్యన్యపుష్టా ప్రతికూలశబ్దా శ్రోతు ర్వితస్త్రిరివ తాడ్యమానా. 45
ప్రవాత నీలోత్పల నిర్విశేష మఘీరవిప్రేక్షిత మాయతాజ్యే,
తయా గ్రహీతం ను మృగాజ్ఞనాభ్యస్తతో గృహీతం ను మృగాజ్ఞనాభిః
తస్యాశ్శలాకాజ్ఞననిర్మితేవ కాన్తి ర్భువో రాయత లేఖయో ర్భా,
తాం వీక్ష్య లీలాచతురా మనజ్ఞః స్వచాపసౌందర్యమద మ్ముమోచ, 74
లజ్జా తిరశ్చాన్యం యది చేతసి స్యాదసంశయం పర్వత రాజపుత్ర్యాః,
తం కేశపాశం ప్రసమీక్ష్య కుర్యు ర్వాల ప్రియత్వం శిథిల ఇచ్చమర్యః
సర్వోపమాద్రవ్యసముచ్చయేన యథాప్రదేశం వినివేశితేన,
సా నిర్మితా విశ్వసృజా ప్రయత్నా దేకస్థసౌందర్యదిదృక్షయేవ, 49
తాం నారదః కామచరః కదాచి త్కన్యాం కిల ప్రేక్ష్య పితు స్సమీపే
సమాదిదేక్షైకవధూం భవిత్రీం ప్రేష్ణూ శరీరార్థహరాం హరస్య, 50
గురుః ప్రగల్భేఽపి వయస్యతోఽస్యాస్తస్థానివృత్తాన్యవరాభిలాషః
ఋతేకృశానో ర్నహి మన్తపూతమర్హన్తి తేజాన్యవరాణిహవ్యమ్.

అయాచితారం స హి దేవ మద్రి సుతాం ప్రతీగ్రాహయితుం శశాక
 అభ్యర్థనాభజ్జభయేన సాధు రాధ్యస్థ్య మిష్టేఽవ్యవలమ్పతేఽర్థేః 52
 యదైవ పూర్వే జననే శరీరం సా దక్షరోషా త్పుదతీ సనర్జ
 తదా ప్రభృత్యేవ విముక్త సజ్జః పతిః పశూనా మపరిగ్రహోఽభూత్.
 స కృత్తివాసాస్తపసే యతాత్మా గజ్ఞాప్రవాహోఽక్షిత దేవదారు
 ప్రస్థం హి మాద్రేర్మృగనాభిగంధి కిఞ్చిత్క్వణత్కిన్నరమధ్యవాసః
 గణా నమేరుప్రసవావతంసా భూర్జత్వచః స్పర్శవతీ ర్దధానాః
 మనశ్శిలావిచ్ఛరితా నిషేదు శ్చైలేయనద్దేషు శిలాతలేషు, 55
 తుషారసజ్జతశిలాః ఖురాగ్రై స్సముల్లిఖన్ దర్పకలః కకుద్మాన్
 దృష్టః కథఞ్చిద్గవయై ర్వివిగ్నై రసౌధసింహధ్వని రున్ననాద. 56
 తత్రాగ్నిమాదాయ సమిత్సమిద్ధంస్వమేవమూర్త్యస్తరమష్టమూర్తిః
 స్వయంవిధాతా తపసః ఫలానాం కేనాపి కామేన తప శ్చచార, 57
 అనర్హ్యమర్హ్యేణ తమద్రినాథః స్వర్గైకసా మర్చిత మర్చయిత్వా
 ఆరాధనాయాస్య సఖీసమేతాం సమాదిదేశ ప్రయతాం తనూజాం, 58
 ప్రత్యర్థిభూతామపి తాం సమాధేః శుశ్రూషమాణాం గిరిశోఽనుమేనే
 వికారహేతౌ సతి విక్రియస్తే యేషాం న చేతాంసి త ఏవ ధీరాః. 59

అపచితబలిపుష్పా వేదిసమ్మార్గదక్ష

నియమవిధిజలానాం బర్హిషాం చోపసేత్రీ

గిరిశ ముపవచార ప్రత్యహం సా సుకేశీ

నియమితపరిభేదా తచ్చిరశ్చంద్రోపాదైః

60

ఇతి శ్రీ మహాకవి కాళిదాస కృతౌ కుమార సంభవే

మహాకావ్యే ప్రథమస్కంధః.

కు మా ర స ం భ వ ం

ద్వితీయ స్సర్గః

- తస్మిన్ విప్రకృతాః కాలే తారకేణ దివౌకసుః
తురాసాహం పురోధాయ ధామ స్వాయమ్భువం యయుః. 1
- తేషా మావిరభూ ద్భ్రహ్మ పరిష్కానముఖశ్రియాం
సరసాం సుప్తపద్మానాం ప్రాత ర్ద్ధితిమానివ. 2
- అథ సర్వస్య చాతారం తే సర్వే సర్వతోముఖం
వాగీశం వాగ్భి రధ్యాభిః ప్రణివత్సోపతస్థిరే. 3
- నమ స్త్రిమూర్తయే తుభ్యం ప్రాకన్పృష్టేః కేవలాత్మనే
గుణత్రయవిభాగాయ పశ్చాద్ద్భేద ముపేయుషే. 4
- య దహోఘ మపా మంత రుప్తం బీజ మజ త్వయా,
అత శ్చరాచరం విశ్వం ప్రభవ స్తస్య గీయసే. 5
- తిస్సృభి స్త్వ మవస్థాభి ర్మహిమాన ముదీరయన్.
ప్రళయస్థితిసర్గాణా మేకః కారణతాం గతః. 6
- స్త్రీపుంసా వాత్మ భాగా తే భిన్న మూర్తే స్సిస్సృక్షయా,
ప్రసూతిభాజ స్సర్గస్య తావేవ పితరా స్మృతౌ. 7
- స్వకాలపరిమాణేన వ్యక్తరాత్రిందివస్య తే,
యౌ తు స్వప్నావబోధౌ తౌ భూతానాం ప్రళయోదయౌ. 8
- జగద్యోని రయోనిస్త్యం జగదీశో నిరీశ్వరః,
జగదాది రనాది స్వం జగదంతో నిరంతకః, 9
- ఆత్మాన మాత్మనా వేత్సి సృజ స్యాత్మాన మాత్మనా,
ఆత్మనా కృతినా చ త్వ మాత్మ న్యేవ ప్రలీయసే, 10

ద్రవ స్పృష్టాతకతినః స్థూలస్సూక్ష్మే లఘు ధ్గురుః,
వ్యక్తో వ్యక్తేతరశ్చాసి ప్రాకామ్యం తే విభూతిషు. 11

ఉద్భూతః ప్రణవోయాసాం న్యాయైత్రిభి రుదీరణం,
కర్మ యజ్ఞః ఫలం స్వర్గ స్తాసాం త్వం ప్రభవో గిరామ్. 12

త్వా మామనంతి ప్రకృతిం పురుషార్థప్రవ ర్తినీమ్,
తద్దర్శిన ముదాసీనం త్వమేవ పురుషం విదుః. 13

త్వం పితౄణామపి పితా దేవానామపి దేవతా,
పరతోఽపి పరశ్చాసి విధాతా వేదసామపి. 14

త్వమేన హవ్యం హోతా చ భోజ్యం భోక్తా చ శాశ్వతః,
వేద్యం చ వేదితా చాసి ధ్యాతా ద్యేయం చ యత్పరమ్ 15

ఇతి తేభ్య స్తు తీక్ష్ణత్వా యథార్థా హృదయంగమాః,
ప్రసాదాభిముఖో వేదాః ప్రత్యువాచ దివౌకసః. 16

పురాణస్య కవే స్తస్య చతుర్ముఖసమీరితా,
ప్రవృత్తి రాసీ చ్చబ్దానాం చరితార్థా చతుష్టయీ. 17

స్వాగతం స్వా నధీకారాన్ ప్రభావై రవలంబ్య వః,
యుగవ ద్యుగబాహుభ్యః ప్రాప్తేభ్యః ప్రాజ్యవిక్రమాః 18

కిమిదం ద్యుతి మాతీయ్యాం న బిభ్రతి యథా పురా,
హిమ క్లిష్టప్రకాశాని జ్యోతీంషీవ ముఖాని వః. 19

ప్రళమా దర్శిషా మేత దనుగ్గర్ణ సురాయుధమ్.
వృత్రస్య హస్తః కులిశం కుంతితాశ్రీవ లక్ష్మ్యతే. 20

కిం చాయ మరిదుర్వారః పాణౌ పాశం ప్రచేతసః,
మస్త్రేణ హతవీర్యస్య ఘణినో దైన్య మాశ్రితః. 21

- కుబేరస్య మనశ్శల్యం శంసతీవ పరాభవమ్.
అపవిద్ధగదో బాహు ర్భగ్నశాఖ ఇవ ద్రుమః 22
- యమోఽపి విలిఖన్ భూమిం దండేనాస్తమితత్విషా,
కురుతేఽస్మి న్నమోఽఘేఽపి నిర్వాణాలాతలాఘవమ్. 23
- అమీ చ కథ మాదిత్యాః ప్రతాపక్షయశీతలాః,
చిత్రన్యస్తా ఇవ గతాః ప్రకామాలోకసీయతామ్. 24
- పర్యాకులత్వా న్మరుతాం వేగభంగోఽనుమీయతే,
అంభసా మోఘసంరోధః ప్రతీపగమనాదివ. 25
- ఆవర్జితజటామౌళి విలంబి శశి కౌటయః,
రుద్రాణామపి మూర్ధానః క్షతహుంకారశంసినః. 26
- లబ్ధప్రతిష్ఠాః ప్రథమం యూయం కిం బలవత్తరైః,
అపవాదైరివోత్సర్గాః కృతవ్యాప్యత్తయః పరైః. 27
- తద్బ్రూత వత్సాః కిమితః ప్రార్థయద్ధ్వం సమాగతాః,
మయి సృష్టి ర్హి లోకానాం రక్షే యుష్మా స్వవస్థితా. 28
- తతో మందానిలోద్ధౌత కమలాకరశోభినా,
గురుం నేత్రసహస్రేణ చోదయామాస వాసవః, 29
- స ద్వినేత్రం హరే శ్చక్షు స్సహస్రసయనాధికమ్,
వాచస్పతి రువాచేదం ప్రాంజలి ర్జలజాసనమ్. 30
- ఏం యదాత్థ భగవ న్నామృష్టం నః పరైః పదం,
ప్రతేకం వినియుక్తాత్మా కథం న జ్ఞాన్యసి ప్రభో. 31
- త్వయా దత్తవరోదీర్ఘ స్తారకాభ్యో మహాసురః,
ఉపప్లవాయ లోకానాం ధూమకేతు రివోత్థితః, 32
- పురే తావన్త మేవాస్య తనోతి రవి రాతవమ్,
దీర్ఘికాకమలో న్మేషో యావన్నాత్రేణ సాధ్యతే. 33

- సర్వాభి స్సర్వదా చన్ద్ర స్తం కళాభి ర్నిషేవతే,
నాద త్తే రేవలాం రేఖాం హరచూడామణీ కృతామ్, 34
- వ్యావృత్తగతి రుద్యానే కుసును స్తేయసాధ్వసాత్,
న వాతి వాయు స్తత్పార్శ్వే తాశ్చన్తానిలాదికమ్, 35
- పర్యాయ సేవా చుత్సృజ్య పుష్పసమ్పారతత్పరాః,
ఉద్యానపాలసామాన్య మృతవ స్త ముపాసతే. 36
- తస్యోపాయసయోగ్యాని రత్నాని సరితాంపతిః,
కథ మప్యంభసా మస్త రానిష్పత్తేః ప్రతీక్షితే. 37
- జ్వలన్మణిశిఖా శ్చైచనం వాసుకిప్రముఖా నిశి,
స్థిరప్రదీపతా మేత్య భుజంగాః పర్యుపాసతే. 38
- తత్కృతానుగ్రహాపేక్షీ తం ముహు ర్దూతహరితైః,
అనుకూలయతీన్ద్రోపి కల్పద్రుమవిభూషణైః. 39
- ఇత్థ మారాధ్యమానోపి క్లిశ్నాతి భువనత్రయమ్,
శామ్యే త్ప్రీత్యపకారేణ నోపకారేణ దుర్జనః. 40
- తేనామరవధూహ స్త సదయాలూనపల్లవాః,
అభిజ్ఞా శ్చేదపాతానాం క్రియన్తే నన్దనద్రుమాః, 41
- వీజ్యతే స హి సంసుప్త శ్శ్వాససాధారణానిలైః,
చామరై స్సురబన్ద్ధినాం బాష్పశీకరవర్షిభిః. 42
- ఉత్పాట్య మేరుశృంగాణి ఊర్జ్వాని హరితాం ఖరైః,
ఆక్రీడపర్వతా స్తేన కల్పితా స్సేవ్యమ వేశ్మసు. 43
- మన్దాకిన్యాః పయశ్శేషం దిగ్వారణ మదా విలమ్,
హేమామౌరుహసస్యానాం తద్వాప్యో ధామ సాంప్రతమ్. 44
- భువనలోకన ప్రీతి స్స్వర్గిభి ర్నామనభూయతే,
భిలీభూతే విమానానాం తదాపాతభయా త్పథి. 45

- యజ్ఞభి స్సంభృతం హవ్యం వితతే. ష్వధ్వరేషు నః,
జాతవేదోముఖా న్మాయా మిషతా మాచ్ఛినత్తి నః, 46
- ఉచ్చై రుచ్చైశ్శ్రీవా స్తేన హయరత్న మహారి చ,
దేహబద్ధ మివేంద్రస్య చిరకాలార్జితం యశః. 47
- తస్మి న్నుపాయా స్సర్వే నః క్రూరే ప్రతిహతక్రియాః,
పీర్యవంత్యోషడానీవ వికారే సాన్నిపాతికే. 48
- జయాశా యత్ర చాస్మాకం ప్రతిఘాతోఽఙ్ఘితార్పిషా,
హరిచక్రేణ తేనాస్య కణ్ఠే నిష్క మివార్పితమ్. 49
- తదీయా స్తోయదే ష్వధ్వ పుష్కరావ ర్తకాదిషు
అభ్యస్యన్తి తటాఘాతం నిర్జితై రావణా గజాః, 50
- తదిచ్ఛామో విభో స్రష్టుం సేనాన్యం తస్య శాన్తయే,
కర్మబంధచ్ఛిదం ధర్మం భవస్యేవ ముముక్షవః. 51
- గోప్తారం సురనైన్యానాం యం పురస్కృత్య గోత్రభిత్.
ప్రత్యానేష్యతి శత్రుభ్యో బన్ధీ మివ జయశ్రియమ్. 52
- వచస్యవసితే తస్మిన్ ససర్జ గిర మాత్మభూః,
గర్జితానన్తరాం వృష్టిం సౌభాగ్యేన జిగాయ సా. 53
- సంపత్యతే వః కామోయం కశ్చి త్కాలః ప్రతీక్ష్యతామ్,
న త్వస్య సిద్ధౌ యాస్యామి సర్గవ్యాపార మాత్మనః. 54
- ఇత స్స దైత్యః ప్రాప్తశ్రీ ర్నేత ఏవాఽర్హతి క్షయమ్,
విషవృక్షోఽపి సంవర్ధ్య స్వయం ఛేత్తు మసామృతమ్. 55
- వృతం తేనేద మేవాదౌ మయా చాన్మై ప్రతిఘ్రతమ్,
వరేణ శమితం లోకానలం దగ్ధం హి తత్తపః. 56
- సంయుగే సాంయుగీన స్త ముద్యతం ప్రసహేత కః,
అంశాదృతే నిషి క్తస్య నీలలోహిత రేతసః. 57

సహి దేవః పరంజ్యోతి స్తమః పారే ప్రతిష్ఠితమ్,
పరిచ్ఛిన్నప్రణావర్ధి ర్న మయా న చ విష్ణునా. 58

ఉమా రూపేణ తే యాయం సంయమ స్తిమితం మనః,
శంభో ర్యతధ్వ మాక్రష్ట మయస్కాంతేన లోహవత్. 59

ఉభే ఏవ క్షమే వోధు ముభయో ర్వీర్య మాహితమ్,
సా వా శంభో స్తదీయా వా మూర్తి ర్జలమయీ మమ. 60

తస్యాత్మా శితికణ్ఠస్య నైనాపత్య ముపేత్య వః,
మోక్ష్యతే సురబన్ధినాం వేణీ ర్వీర్యవిభూతిభిః. 61

ఇతి వ్యాహృత్య విబుధా నిశ్వయోని స్త్రిరోదధే,
మనస్యాహితకర్తవ్యాః తేఽపి దేవా దివం యయుః. 62

తత్ర నిశ్చిత్య కస్తర్ప మగమ త్పాకశాసనః,
మనసా కార్యసంసిద్ధౌ త్వరాద్విగుణరంహసా. 63

అథ స లలితయోషిద్భూరితాచారుశృంగం
రతివలయ పదాజ్కే చాప మాసజ్య కణ్ఠే,
సహచర మధుహస్తన్యస్త చూతాంకురాత్రు
శృతమఖ ముపతథ్థే ప్రాజ్ఞలిః పుష్పధన్వా. 64

ఇతి శ్రీమహాకవి కాళిదాస కృతౌ కుమార సంభవే

మహాకావ్యే ద్వితీయస్సర్గః.

శ్రీ

గురుభ్యోనమః.

అచతుర్వదనో బ్రహ్మ ద్విబాసు రపరో హరిః।

అఫాలలోచన శ్శంభు ర్భగవా న్బదరాయణః ॥

నారాయణం నమస్కృత్య నరంచైవ నరోత్తమం ।

దేవీం సరస్వతీం వ్యాసం తతో జయ ముదీరయేత్ ॥

శ్రీ మన్మహా భారతే శాంతి పర్వణి, ఆపద్ధర్మ పర్వణి
త్రిచత్వారింశ దధికశతత మోఢ్యాయః.

క పో తో పా ఖ్యా నం

యుధిష్ఠిర ఉవాచ:

పితామహ మహాప్రాజ్ఞ సర్వశాస్త్ర విశారద।

శరణం పాల్య మానస్య యో ధర్మ స్తంబవీషిమే॥ 1

భీష్మ ఉవాచ:

మహాన్ ధర్మో మహారాజ శరణా గతపాలనే।

అర్హః ప్రప్యం భవాంశ్చైవ ప్రశ్నం భరతస త్తమ॥ 2

శిబి ప్రభృతయో రాజన్ రాజాన శ్శగణా గతాన్।

పరిపాల్య మహాత్మాన స్సంసిద్ధిం పరమాం గతాః॥ 3

శ్రూయ తే చ కపోతేన శత్రు శ్శరణ మాగతః।

పూజితశ్చయథాన్యాయంస్వైశ్చమాపైర్జిమంత్రితః॥4

యుధిష్ఠిర ఉవాచ:

కథం కపోతేన పురా శత్రు శ్శరణ మాగతః।

స్వమాంసం భోజితః కాంచ గతిం లేభే స భారత ॥5

భీష్మ ఉవాచ:

శ్రుణు రాజన్ కథాం దివ్యాం సర్వ పాప ప్రణాశిని,
 నృపతే ర్ముచుకుందిస్య కథితాం భార్గవేణవై || 6
 ఇమ మర్థం పురా పార్థ ముచుకుందో నరాధిపః |
 భార్గవం పరిప్రచచ్ఛ ప్రణతః పురుషర్షభ || 7
 తస్మైశుశ్రూషమాణాయభార్గవోఽకథయత్కథాం |
 ఇమాం యథా కపోతేన సిద్ధిః ప్రాప్తా నరాధిప || 8

ముని రువాచ:

ధర్మనిశ్చయ సంయుక్తాంకామార్థ సహితాం కథాం |
 శ్రుణుష్వాఽవహితో రాజన్ గదతో మే మహీభుజ || 9
 క్వచిత్ ఊద్ర సమాచారః పృథివ్యాం కాలసమ్మితః |
 విచచార మహారణ్యే ఘోర శ్శకునిలుబ్ధకః || 10
 కాకోల ఇవ కృష్ణాంగో రక్తక్షుః కాల సమ్మితః |
 దీర్ఘజంఘో హ్రస్వపాదో మహా వక్త్రో మహాహనుః || 11
 నైవతస్య సుహృత్కృశ్చిన్న సంబంధీ న బాంధవాః |
 సహితై స్సంపరిత్యక్త స్తేన రాద్రేణ కర్మణా || 12
 సరః పాప సమాచార స్త్యక్తవ్యో దూరతో బుధైః |
 ఆత్మానంయోభిసంధ త్తే సోస్యస్య స్యాత్కథం హితః ||
 యే నృశంసా మరాత్మానః ప్రాణి ప్రాణహరా నరాః |
 ఉద్వేజనీయా భూతానాం వ్యాళా ఇవ భవంతి తే || 14
 సవై యోరక మాదాయ ద్విజాన్ హత్యా వనే సదా |
 చకార విక్రయంతేషాం పతంగానాం జనాధిప || 1

ఏవంహి వర్తమానస్య తస్య వృత్తిం దురాత్మనః |
 అగమ త్సుమహా న్కాలో నచాధర్మమబుధ్యత || 16
 తస్య భార్యాసహాయస్య రమమాణస్య శాశ్వతం |
 దైన యోగ విమూఢస్య నానావృత్తి రరోచయత్ || 17
 తతః కదాచి త్త న్యాథ వనస్థస్య సమంతతః |
 పాతయన్ని వవృత్తోంతాన్ సుమహాన్ వాతసంభ్రమః || 18
 మేఘ సంకుల మాకాశం విద్యున్నండల మండితం |
 సంఘన్నస్తు ముహూర్తేన నౌసార్థైవ సాగరః || 19
 వారిధారా సమూహేన సంప్రవృష్ట శ్శతక్రతుః |
 క్షణేన పూరయూహాస సలిలేన వసుంధరా || 20
 తతో ధారాకులే కాలే సంభ్రమ న్నష్ట చేతనః |
 శీతార్త స్తద్వనం సర్వ మాకులే నాంతరాత్మనా || 21
 నైవ నిమ్నం స్థలం వాపి సోఽవిందత విహంగహః |
 పూరితోహి జలౌఘేన తస్య మార్గో వనస్యతు || 22
 పక్షిణో వర్షవేగేన హతా లీనాస్త డాభవన్ |
 మృగ సింహ వరాహాశ్చ స్థల మాశ్రిత్య శేరతే || 23
 మహతా వాత వర్షేణ త్రాసితా స్తే వనాకసః |
 భయార్తాశ్చ క్షుధార్తాశ్చ బ్రభము ససహితా వనే || 24
 స తు శీత హతై ర్గాత్రై ర్నజగామ న తస్థివాన్ |
 దదర్శ పతితాం భూమా కపోతీం శీతవిహ్వలాం || 25
 దృష్ట్వా రోపి హి పాపాత్మా స తాంపంజరకేఽక్షిపత్ |
 స్వయం దుఃఖాభిభూతోపి దుఃఖ మేవాకరో త్పరే || 26

పాపాత్మా పాపకారిత్వా త్వాపమేవ చకార సః |
 సోఽపశ్య ద్వనపండేషు మేఘసీలం వనస్పతిం || 27
 సేవ్యమానం విహంగౌఘై శ్చాయావాసఫలార్థిభిః |
 ధాత్రా పరోపకారాయ స సాధు రివ నిర్మితః || 28
 అథాఽభవ త్త్వేనైవ వియ ద్విమలతారకం |
 మహత్సర ఇవోత్ఫుల్లం కుముదచ్ఛురితోదకం || 29
 తాగాఢ్యం కుముదాకార మాకాశం నిర్మలం బహు |
 ఘనై ర్ముక్తం నభో దృష్ట్వా లుబ్ధక శీత విహ్వలః || 30
 దిశో విలోకయామాస విగాఢాంప్రేక్ష్య శరస్వరీం |
 దూరతో మే నివేశశ్చ అస్మద్దేశాదితీ ప్రభో || 31
 కృతబుద్ధి ద్ద్రుమే తస్మిన్ వస్తుం తాం రజనీం తతః |
 ప్రాంబలిః ప్రణతిం కృత్వా వాక్య మాహ వనస్పతిం ||
 శరణం యామి యా న్యస్మిన్ దైవతాని వనస్పతే |
 స శిలాయాం శిరః కృత్వా వర్ణాన్యాస్తీర్య భూతలే || 32
 దుఃఖేన మహతా విప్లవైస్తస్మిన్ సుహృద్భిః పక్షిహా |
 ఇతి శాంతిపర్వణి త్రిచత్వారింశతధికశతతమోధ్యాయః.

భీష్మ ఉవాచ;

అథ వృక్షస్య శ్చాయాం విహంగ స్ససుహృజ్జనః |
 దీర్ఘ కాలోషిణో గాజంస్తత్ర చిత్రతనూదుహాః || 1
 తస్య కల్యం గతా భార్యా చరితుం నాభ్య వర్తత |
 ప్రాప్తాంచ రజనీం దృష్ట్వా స పక్షీ పర్యతప్యత || 2
 వాతవర్షం మహ చ్ఛాసీ న్నచాగచ్ఛతి మే ప్రియా |
 కిన్న తత్కారణం యేన సాఽద్యాపి న నివర్తతే || 3

అపి స్వస్తి భవేత్తస్యాః ప్రియాయా మమ కాననే।
 తయా విరహితం హీదం శూన్య మద్య గృహం మమ॥4
 పుత్రపౌత్ర వధూభృత్యై రాకీర్ణమపి సర్వతః।
 భార్యాహీనం గృహస్థస్య శూన్యమేవ గృహం భవేత్॥5
 న గృహం గృహ మిత్యాశుః గృహిణీ గృహ ముచ్యతే।
 గృహంతు గృహిణీహీన మరణ్యసదృశం భవేత్॥ 6
 యది సా రక్తనేత్రాంతా చిత్రాంగీ మధురస్వరా ।
 అద్య నాయూతి మే కాంతా న కార్యం జీవితేన మే॥ 7
 న భుంక్తే మయ్యభుక్తే యా న సౌతే సౌతి సువ్రతా।
 నాతిష్ఠ త్యుపతిష్ఠేత శేతే చ శయితే మయి ॥ 8
 హృష్టే భవతి యా హృష్టా దుఃఖితే మయి దుఃఖితాం।
 ప్రోషితే దీనదనా గ్రుద్ధే చప్రియవాదినీ 9
 పతి వతా పతిగతిః పతిప్రియహితే రతా ।
 యస్య స్యా త్తాదృశీ భార్యా ధన్య స్స పురుషో భువి॥ 10
 సా హి శ్రాంతం క్షుధార్తం చ జానీతే మాం తపస్వినీ।
 అనురక్తా స్థిరా వైవ భక్తా సిద్ధా యశస్వినీ 11
 నృక్షమసాలేపి దయితా యస్య తిష్ఠతి త ద్గృహం।
 ప్రాసాదోపి శయా హీనః కాంతార ఇతి నిశ్చితం॥ 12
 ధర్మార్థ కామకాలేషు భార్యా పుంస స్సహాయినీ।
 విదేశగమనే చాస్య పైవ విశ్వాసకారికా॥ 13
 భార్యా హి పరమో హ్యర్థః పురుషస్యేహ పత్యతే।
 అసహాయస్య లోకేఽస్మిన్ లోకయాత్రాసహాయినీ॥ 14

తథా రోగాభిభూతస్య నిత్యం కృచ్ఛగతస్య చ |
 నాస్తి భార్యాసమం కించి న్నరస్యార్తస్య భేషజం || 15
 నాస్తి భార్యాసమో బంధు ర్నాస్తి భార్యాసమా గతిః |
 నాస్తి భార్యాసమో లోకే సహాయో ధర్మసంగ్రహే || 16
 యస్య భార్యా గృహే నాస్తి సాధ్వీ చ ప్రియవాదినీ |
 అరణ్యం తేన గంతవ్యం యథాఽరణ్యం తథా
 గృహం || 17

ఇతి చతుశ్చత్వారింశ దధికశతతమోఽధ్యాయః
 కపోత లుబ్ధక సంవాదః.

భీష్మ ఉవాచ :

ఏవం విలపతి స్తస్య శ్రుత్వా తు కరుణం వచః |
 గృహీతా శకునిఘ్నన కపోతీ వాక్య మబ్రవీత్ || 1

కపోత్యువాచ :

అహోఽతీవ సుభాగ్యాఽహం యస్యా మే దయితః పతిః |
 అసతో వా సతో వాపి గుణా నేవం ప్రభాషతే || 2
 న సా స్త్రీ హ్యభిమంతవ్యా యస్యాం భర్తా న తుష్యతి |
 తుష్టే భర్తరి నారీణాం తుష్టా స్సస్య స్సర్వదేవతాః || 3
 అగ్నిసాక్షిక మిత్యేవ భర్తా వై దైవతం పరం |
 దావాగ్నినేవ నిర్దగ్ధా సభుష్పస్తబకా లతా |
 భస్మీభవతి సా నారీ యస్యా భర్తా న తుష్యతి || 4
 ఇతి సంచింత్య దుఃఖార్తా భర్తారం దుఃఖతం తదా |
 కపోతీ లుబ్ధకేనాపి గృహీతా వాక్య మబ్రవీత్ || 5

నాంత వక్ష్యమి తే శ్రేయ శ్శ్రుత్వా తు కురు త త్తథా
శరణాగతసంతాతా భవ కాంత విశేషతః॥ 6

ఏష శాకునిక శ్చేతే తవ వాసం సమాశ్రితః।
శీతార్త శ్చ క్షుధార్త శ్చ పూజా మస్మై సమాచర॥ 7
యో హి కశ్చి ద్ద్విజం హన్యా ద్దాం చ లోకస్య
మాతరం ।

శరణాగతం చ యో హన్యా త్తుల్యం తేషాం చ
పాతకం॥ 8

అస్మాకం విహితా వృత్తిః కాపోతీ జాతిధర్మతః।
స్యా న్నాన్యాయ్యాశ్చ నతా నిత్యం త్వద్విధేనా నువర్తితం॥ 9
యస్తు ధర్మం యథాశక్తి గృహస్థో హ్యనునర్తతే।
స ప్రేత్య లభతే లోకా నక్షయా నితి శుశ్రుమః॥ 10

స త్వం సంతానవా నద్య పుత్రవా నపి చ ద్విజ।
త త్వదేహే దయాం త్యక్త్వా ధర్మార్థా పరిగృహ్యచ॥ 11
పూజా మస్మై ప్రయుంక్ష్య త్వం ప్రీయేతాఽస్య
మనో యథా ।

మత్కృతే మా చ సంతాపం కుర్వీథా స్త్వం
విహంగమ॥ 12

శరీరయాత్రా కృత్యాథా మన్యాం దారా నుపైష్యసి।
ఇతి సా శకునీ వాక్యం పంచరస్థా తపస్విని॥ 13
అతిదుఃఖాన్వితా ప్రాహ భర్తారం సముదీక్ష్యచ।
ఇతి పంచచత్వారింశ దధికశతతమోధ్యాయః.

భీష్మ ఉవాచ :

స పత్న్యావచనం శ్రుత్వా ధర్మయుక్తిసమన్వితం |
హర్షేణ మహతా యక్తో వాక్యం వ్యాకులలోచనః || 1

తం వై శాకునికం దృష్ట్వా విధిద్భ్రష్టేన కర్మణా |
స పక్షీ పూజయామాస యత్నాత్తం పక్షిజీవినం || 2

ఉవాచ స్వాగతం తేఽద్య బ్రూహి కిం కరవాణి తే |
సంతాప శ్చ న కర్తవ్యః స్వగృహే వర్తతే భవాన్ || 3

తత్ బ్రవీతు భవాన్ టీప్రం కిం కరోమి కి మిచ్ఛసి |
ప్రణయేన బ్రవీమి త్వాం త్వం హి న శ్వరణాగతః || 4

అగావపుచితం కార్య మాతిథ్యం గృహ మాగతే |
చేత్తు మిష్యాగతే ఛాయాం నోపసంహరతే ద్రుమః || 5

శరణాగతస్య కర్తవ్య మాతిథ్యం హి ప్రయత్నతః |
పంచయజ్ఞప్రవృత్తేన గృహస్థేన విశేషతః || 6

పంచయజ్ఞం స్తు యో మోహో న్న కరోతి గృహశ్రమే |
తస్య నాయం న చ పరో లోకో భవతి ధర్మతః || 7

తత్ బ్రూహి మాం సువిస్రభో యత్త్వం వాచా
వదిష్యసి |

తత్కరిష్యామ్యహం సర్వం మా త్వం శోకే మనః
కృథాః || 8

తస్య త ద్వచనం శ్రుత్వా శకునే ద్లుబ్ధకో బ్రవీత్ |
బాధతే ఖిలు మే శీతం సంత్రాణం హి విధీయతాం || 9

ఏవ ముక్త స్తతః పక్షీ పర్ణా న్యాస్తీర్య భూతలే |
యథాశక్త్యా హి పర్ణేన జ్వలనార్థం ద్రుతం యయా || 10

గత్వాంగారకకర్మాంతం గృహీత్వాఽగ్ని మథాఽ

గమత్ ।

తత శ్శుష్కేషు పణ్ణేషు పావకం సోఽస్యదీపయత్ ॥ 11

స సందీప్య మహా త్కృత్వా త. మాహ శరణాగతం ।

ప్రతాపయ సువి. పభః స్వగ్రాతా ణ్యకుతోభయః 12

స త ధోక్త స్తథేత్యుక్త్వా లుబ్ధో గ్రాతా ణ్యతాపయత్ ।

అగ్నిప్రత్యాగతప్రాణ స్తతః ప్రాహ విహంగమం ॥ 13

హర్షేణ మహతాఽవిప్లవో వాక్యం వ్యాకులలోచనః ।

తథేమం శకునిం దృష్ట్వా విధిదృష్టేన కర్మణా ॥ 14

దత్త మాహార మిచ్ఛామి త్వయా డ్మ

ద్వాధతే హి మాం ।

స త ద్వచః ప్రతిశ్రుత్య వాక్య మాహ విహంగమః ॥ 15

న మేఽస్తి విభవో యేన నాశయేయం డ్మధం తవ ।

ఉత్పన్నేన హి జీవామో వయం నిత్యం వనౌకసః ॥ 16

సంచయో నాస్తి చాస్మాకం మునీనా మివ భోజనే ।

ఇత్యుక్త్వా తం తదా తత్ర వివర్ణ వదనోఽ భవత్ ॥ 17

కథం ను ఖిలు కర్తవ్య మితి చింతాపర స్తదా ।

బభూవ భగతశ్చేష్ఠ గర్హయన్ వృత్తి మాత్మనః ॥ 18

ముహూర్తా ల్లభసంజ్ఞా స్తు స పక్షీ పక్షిఘాతినం ।

ఉవాచ తర్పయిష్యే త్వాం ముహూర్తం ప్రతిపాలయ ॥

ఇత్యుక్త్వా శుష్కపణ్ణైస్తు సముజ్జ్వల్య హుతాశనం ।

హర్షేణ మహతాఽవిప్లవః స పక్షీ వాక్య మబ్రవీత్ ॥ 20

ఋషీణాం దేవతానాం చ పితౄణాం చ మహాత్మినాం |
 శ్రుతః పూర్వం మయా ధర్మో మహా నతిధిపూజనే || 21
 కురుష్వానుగ్రహం సౌమ్య సత్య మేతత్ బ్రవీమి తే |
 నిశ్చితా ఖలు మే బుద్ధి రతిధిప్రతిపూజనే || 22
 తతః కృతప్రతిజ్ఞో వై స పక్షీ ప్రహసన్నివ |
 త మగ్నిం త్రిః పరిక్రమ్య ప్రవివేశ మహామతిః || 23
 అగ్నిమధ్యే ప్రవిష్టంతు లుభో దృష్ట్వా తు పక్షీణాం |
 చింతయామాస మనసా కి మిదం వై కృతం మయా || 24
 అహో మమ నృశంసస్య గర్హితస్య స్వకర్మాణా |
 అధర్మ స్సమహాన్ ఘోరో భవిష్యతి న సంశయః || 25
 ఏవం బహువిధం భూరి విలలాప స లుబ్ధకః |
 గర్హయన్ స్వాని కర్మాణి ద్విజం దృష్ట్వా తథాగతం ||
 ఇతి మత్పుత్రావరింశ దధికశతతమోఽధ్యాయః.

భీష్మ ఉవాచ :

తత స్స లుబ్ధకః పశ్యన్ క్షుధయా భిపరిప్లవతః |
 కపోత మగ్నిప్రతితం వాక్యం పున రువాచ హ || 1
 కి మీదృశం నృశంసేన మయా కృత మబుద్ధినా |
 భవిష్యతి హి మే నిత్యం పాతకం కృశజీవినః || 2
 స వినిదం స్తథాత్మానం పునః పున రువాచహ |
 అవిశ్వాస్య స్సదదుర్బుద్ధి స్సదా నికృతి నిశ్చయః || 3
 శుభం కర్మ పరిత్యజ్య సోఽహం శకునిలుబ్ధకః |
 నృశంసస్య మమాఽధ్యాయం ప్రత్యాదేశో న సంశయః ||

దత్త స్వమాంసం దహతా కపోతేన మహాత్మనా |
సోఽహం త్యజ్యే ప్రియాన్ ప్రాణాన్ పుత్రాన్
దారాన్ విస్మజ్యచ || 5

ఉపదిష్టో హి మే తేన కపోతేన మహాత్మనా |
అద్య ప్రభృతి దేహం స్వం సర్వభోగై ర్వివర్జితం || 6
యథాస్వల్పం సరో గ్రీష్మేశోషయిష్యామ్యహం తథా |
క్షుత్విపాసాతపసహః కృశో ధమనిసంతతః || 7

ఉపవాసై ర్బహువిధై శ్చరిష్యే పారతాకికం |
అహో దేహప్రదానేన దర్శితాఽతిథిపూజనా || 8

తస్మా ధర్మం చరిష్యామి ధర్మో హి పరమా గతిః |
దృష్ట్వో ధర్మో హి ధర్మిష్టే యాదృశో విహగోత్తమే || 9

ఏవ ముక్త్వా వినిశ్చిత్య రాద్రకర్మా స లుభకః |
మహాప్రస్థాన మాశ్రిత్య ప్రయయా శంసితవ్రతః || 10

తతో యష్టిం శలాకాం చ ఊరకం పంజరం తథా |
తాం చ బద్ధాం కపోతీం స ప్రముచ్య విసర్జ్య హ || 11

ఇతి సప్తచత్వారింశ దధికశతమోఽధ్యాయః.

భీష్మ ఉవాచ :

తతో గతే శాకునికే కపోతీ ప్రాహ మఃఖతా |
సంస్కృత్య సా చ భర్తారం రుదతీ శోకకర్శితా || 1

నాహం తే విప్రియం కాంత కదాచిదపి సంస్మరే |
సర్వాపి విధవా నారీ బహుపుత్రా పి శోచతే || 2

శోచ్యా భవతి బంధూనాం పతిహీనా తపస్విని |
లాలితాఽహం త్వయా నిత్యం బహుమానా చ్చపూజితా ||

నచనై ర్మధురైః సిద్ధైః ర సంక్లిష్టమనోహరైః |

కందరేషు చ శైలానాం నదీనాం నిర్మరేషుచ || 4

ద్రుమాగ్రేషు చ రమ్యేషు రమితాఽహం త్వయాసహ |

ఆకాశగమనే చైవ విహృతాఽహం త్వయా సుఖం |

రమామి స్మ పురా కాంత తస్మై నా స్త్యద్య కించన || 5

మితం దదాతి హి పితా మితం భ్రాతా మితం సుతః |

అమితస్య హి దాతారం భర్తారం కా న పూజయేత్ || 6

నా భర్తృసమో నాథో నా స్తి భర్తృసమం సుఖం |

విస్మజ్య ధనసర్వస్వం భర్తావై శరణం స్త్రియాః || 7

న కార్య మిహ మే నాథ జీవితేన త్వయా వినా |

పతిహీనా తు కా నారీ సతీ జీవీతు ముత్సహేత్ || 8

ఏవం విలప్య బహుధా కరుణం సా సుదుఃఖతా |

పతిన్రతా సంప్రదీప్తం ప్రవివేశ హుతాశనం || 9

తత శ్చిత్రాంగద ధరం భర్తారం సాఽన్వపశ్యత |

విమానస్థం సుకృతిభిః పూజ్యమానం మహాత్మభిః || 10

చిత్రమాల్యాంబరధరం సర్వాభరణభూషితం |

విమానశతకోటిభి రావృతం పుణ్యకర్మభిః || 11

తతః స్వర్గం గతః పక్షీ విమానవర మాస్థితః |

కర్మణా పూజిత స్తత్ర రేమే స సహ భార్యయా || 12

ఇతి అష్టచత్వారింశ దధికశతతమోఽధ్యాయః.

భీష్మ ఉవాచ :

విమానస్థా తు తౌ రాజన్ లుబ్ధకః ఖేదదర్శ హా |

నృష్ట్యా తౌ దంపతీ దుఃఖా దచింతయత తాం గతిం || 1

- ఈదృశేనైవ తపనా గచ్ఛేయం పరమాం గతిం |
ఇతి బుద్ధ్యా వినిశ్చిత్వ గమనా యోపచక్రమే || 2
- మహాప్రస్థాన మాశ్రిత్య లుభకః పక్షిజీవకః |
నిశ్చేష్టో మరుదాహరో నిర్మమ స్వర్గకాంక్షయా || 3
- తతోఽపశ్య త్సువిస్తీర్ణం హృదయం పద్మాభిభూషితం |
నానాపక్షిగణాకీర్ణం సర శ్చతజలం శివం || 4
- పిపాసారోపి త దృష్ట్వా తృప్త స్సాస్య నామత్ర సంశయః |
ఉపవాసకృశోఽత్యర్థం స తు పార్థివ లుభకః || 5
- అననేత్యైవ సంహృష్టః శ్వాపదాధ్యుషితం వనం |
మహాంతం నిశ్చయం కృత్వా లుభకః ప్రవివేశ హ || 6
- ప్రవిశ న్నేవ స వనం నిగృహీత స్సకంటకైః |
సకంటకై ర్విభిన్నాంగో లోహితార్ద్రకృతచ్ఛవీః || 7
- బ్రభామ తస్మి విజనే నానామృగసమాకులే |
తతో ద్రుమాణాం మహతాం పవనేన వనే తదా |
ఉదతిష్ఠత సంఘర్షాత్ సుమహాన్ హవ్యవాహనః || 8
- తద్వనం వృక్షసంపూర్ణం లతావిటపసంకులం |
దదాహ పావకః క్రుద్ధో యుగాంతాగ్నిసమప్రభః || 9
- సజ్వలైః పవనోద్ధూతై ర్విస్ఫులింగై స్సమంతతః |
దదాహ తద్వనం ఘోరం మృగపక్షిసమాకులం || 10
- తత స్స దేహమోక్షార్థం సంప్రహృష్టేన చేతనా |
అభ్యధావత వర్ధంతం పావకం లుభక స్తదా || 11

- తత స్తేనాగ్నినా దగ్ధో లుబ్ధకో నష్టకల్మషః ।
జగామ పరమాం సిద్ధిం తతో భరతసత్తమమ్ ॥ 12
- తత స్స్వర్గస్థ మాత్తాన మపశ్య ద్విగతజ్వరః ।
యక్షగంధర్వసిద్ధానాం మధ్యే భ్రాజన్త మిన్ద్రీవత్ ॥ 13
- ఏవం ఖలు కపోతశ్చ కపోతీచ పతివ్రతా ।
లుబ్ధకేన సహ స్వర్గం గతాః పుణ్యేన కర్మణామ్ ॥ 14
- యాపి చైవం విభా నారీ భర్తార మనువర్తతే ।
విరాజతే హి సా క్షిప్రం కపోతీవ దివి స్థితామ్ ॥ 15
- ఏవ మేత త్పురావృత్తం లుబ్ధకస్య మహాత్మనః ।
కపోతస్య చ ధర్మిషా గతిః పుణ్యేన కర్మణామ్ ॥ 16
- య శ్చేదం శృణుయాన్నిత్యం యశ్చేదం పరికిర్తయేత్
నాశుభం విద్యతే తస్య మనసాపి ప్రమాదతః ।
యుధిష్ఠిర మహా నేష ధర్మో ధర్మభృతాంవరమ్ ॥ 17
- గోఘ్నేష్వపి భవే దస్మిన్నిష్కృతిః పాపకర్మణః ।
న నిష్కృతి ర్భవే త్తస్య యో హన్యా చ్చరణాగతమ్ ॥
ఇతిహాస మిమం శ్రుత్వా పుణ్యం పాపప్రణాశనమ్ ।
న దుర్గతి మవాప్నోతి స్వర్గలోకం చ గచ్ఛతి ॥ 19
- ఇతి శ్రీమహాభారతే శతసాహస్ర్యాం సంహితాయాం ।
వైయాసిక్యాం శ్రీశాంతిపర్వాంతర్గత ఆపద్ధగ్మపర్వణి ।
ఏకోనపంచశదధిక శతతమోఽధ్యాయః.
- యదక్షరపదభ్రష్టం మాత్రా హీనం తు య ద్భవేత్ ।
త త్సర్వం క్షమ్యతాం దేవ నారాయణ నమోస్తు తే ॥ శ్రీః

శబ్దమజ్జి రీ.

సమాస కుసుమావళిః

సంస్కృతభాషయందుఁ ప్రయోగింపఁబడెడు సుబం
తములు వ్యస్తపదములుగాను సమస్త (సమాసము చేయ
బడిన) పదములుగాను ఉండును.

సమాసమునఁగా : అనేకపదంబుల , నేకపదంబుగాఁ
గలిపి పలుకుట. సమాసంబులు సంక్షేపంబుగా నాఱు విధం
బులు. అవి యేవన :—

సమాసములు.

వానిలోఁగల భేదములు

1 తత్పురుషమాసము	8
2 కర్మధారయసమాసము	7
3 ద్విగుసమాసము	2
4 బహువ్రీహిసమాసము	7
5 అవ్యయాభావసమాసము	2
6 ద్వంద్వసమాసము	4

ఏతదంతర్గత విశేషసమాసంబు లేవనిన :—

అలుక్సమాసము, గతिसమాసము, నిత్యసమాసము,
అసమర్థసమాసము, కృదాదివృత్తులు ఇత్యాదులు.

సమాసార్థము నెఱిగించెడి వాక్యంబునకు విగ్రహం
బని సంజ్ఞ.

భూనాయకంవా ధననాయకంవా

భజన్ భువం వా ధన మేతి లోకే,

త ద్విఘ్ననాథం న భజామి కింతు
 సహస్రశ స్తం ప్రణమామి నిత్యం.
 శ్రీమత్పాణిని సూత్రాణి సమాలోచ్య యథామతి,
 జాలవ్యుత్పత్తయే కుర్మి స్సమాసకుసుమావళిం.
 తత్పురుషసమాసనిరూపణం

తత్పురుషోఽష్టవిధోఽభూ

ప్రథమాదివిభక్తి నభోకృతై ర్భేదైః,

ఉత్తరపదజనితార్థో

ముఖ్యస్త్రోతేతి పణ్డతైః భ్యాతః॥

ప్రథమా తత్పురుషః

అమృతంయోఽపిబ దైత్య స్తం వైకుణ్ఠో ద్విధాఽచ్ఛినత్,

గానా రు త్తరకాయోఽస్య పూర్వకాయోఽభవ ధ్వజః॥

ఉత్తరః + కాయస్య - ఉత్తరకాయః; పూర్వః + కాయస్య,
 పూర్వకాయః (అర్థం పిప్పల్యాః - అర్థపిప్పలీ); ఇత్యేవమా
 దయః.

ద్వితీయా తత్పురుషః.

దుఃఖాతీతో భవత్యేవ యది కృష్ణశ్రితోజనః,

అథవాఽన్నబుభుక్షి స్సన్ ముహూర్తసుఖ మశ్నుతే.

దుఃఖ మతీతో - దుఃఖాతీతః, కృష్ణం శ్రితః
 కృష్ణశ్రితః, అన్నం బుబుక్షిః - అన్నబుభుక్షిః, ముహూర్తం
 సుఖం - ముహూర్తసుఖం, ఖట్వా మారూఢః - ఖట్వా
 రూఢః ఇత్యాదయః.

తృతీయా తత్పురుష:

మాసావర స్త్వం ఖలు మాసపూర్వ
స్త్వహం తు విద్యానిపుణో నితాన్తం.
ఇతీవ సంసద్యపి బాడబానాం
పరస్పరం వాక్కలహో బభూవ.

మాసేన అవరః-మాసావరః, మాసేన పూర్వః-మాస
పూర్వః, విద్యయా నిపుణః,-విద్యానిపుణః, వాచా కలహః
- వాక్కలహః, పిత్రా సదృశః - పితృసదృశః ఇత్యేవ
మాదయః.

చతుర్థీ తత్పురుష:

గృహీ భూతబలిం దత్తే గోసుఖం తు కృషీవలః,
దత్తే యష్టా యూపదారు కుణ్డలాష్టాపదం బుధః.

భూతేభ్యో బలిః - భూతబలిః, గవే సుఖం - గో
సుఖం, యూపాయ దారు - యూపదారు, కుణ్డలాయ అష్టా
పదం-కుణ్డలాష్టాపదం, గవే హితం - గోహితం ఇత్యేవ
మాదయః.

పంచమీ తత్పురుష:

పూర్వం చోరభయం ప్రాప్య వ్యాఘ్రభీతస్తతః పరం,
సుఖాపేతో జన స్సమ్యుగరణ్యే నివసే త్కథం.

చోరా ద్భయం - చోరభయం, వ్యాఘ్రాత్ భీతః-
వ్యాఘ్రభీతః, సుఖాత్ అపేతః - సుఖాపేతః. వృక్షాత్
శతితః-వృక్షపతితః ఇత్యేవ మాదయః.

వష్టి తత్పురుషః

అధికం రాజపురుష స్సేవ్య స్సర్వమహాన్ యతః,
వృక్షమూల ముష్మాశిశో జపతో దేవపూజకాత్.

రాజ్ఞః పురుషః-రాజపురుషః, సర్వేషాం మహత్త
రః-సర్వమహాన్, వృక్షస్యమూలం-వృక్షమూలా, దేవానాం
పూజకః - దేవపూజకః, వృక్షౌశాం ఛాయా - వృక్ష
చ్ఛాయం ఇ త్యేవ మాదయః.

సప్తమీ తత్పురుషః

ప్రాశ్యాన్న మిశ్వరాధీనం స్థాలీపక్వం తు మానవః,
వర్తత న్యాతపశుష్కస్సన్ దానశౌణ్డః కథం భవేత్.

ఈశ్వరే అధీనం-ఈశ్వరాధీనం, స్థాల్యాం పక్వం-
స్థాలీపక్వం, ఆతపే శుష్కః-ఆతపశుష్కః, దానే శౌణ్డః
దానశౌణ్డః, సాంకాశ్యే సిద్ధః-సాంకాశ్యే సిద్ధః ఇ త్యేవ
మాదయః.

నభో తత్పురుషః.

అజ్ఞానా త్పాప మాప్నోతి పాపా దబ్రాహ్మణో భవేత్,
తస్మా దిచ్ఛంతి త త్త్వం మభవాయైవ పణ్డతాః.

స జ్ఞానం-అజ్ఞానం, న బ్రాహ్మణః-అబ్రాహ్మణః,
న భవః-అభవః, న అశ్వః-అనశ్వః ఇ త్యేవ మాదయః.

కర్మధారయసమాస నిరూపణం

కవిభి స్సప్తవిధ స్సాన్సిది త్యేవం కర్మధారయః కథితః,
తత్పురుషాన్తర్భావాత్ తద్వత్ప్రధాన్య మిరితంచాస్య.

విశేషణం పూర్వపదే విశేష్యం తథోభయత్రాపి విశేషణం
చ, యస్యోపమానం పరత స్తదాదా సంభావనా చా
స్యవధారణా చ.

విశేషణపూర్వపదకర్మధాగయః

నీలోత్పలాని నారీణాం సయనానీప రేజిరే,

కమితా న్యల్పవాతేన సత్సరస్సు స్థితా న్యహా.

నీలాని చ తాని ఉత్పలాని - నీలోత్పలాని, అల్ప
శ్చాసౌ వాత శ్చ-అల్పవాతః, సన్తి చ తాని సరాంసి చ-
సత్సరాంసి. రమ్యచ సా లతా చ - రమ్యలతా ఇ త్యేవ
మాదయః.

విశేష్యపూర్వపదకర్మధారయః.

ఉద్వీక్య యస్య మాతజ్ఞాన్ ఘనా ఇతి మనీషయా,

మయూరవ్యంసకా హృష్టా నన్మతు స్తం నృపం భజే.

వ్యంసకాశ్చ తే మయూరాశ్చ-మయూరవ్యంసకాః,
ఖనూచిశ్చాసౌ వైయాకరణశ్చ - వైయాకరణఖనూచిః
ఇత్యేవ మాదయః.

పుంసాం స్నాతానులిప్తానా మన్నం భోజ్యోష్ణ మేవహి,
పథ్య మి త్యబ్రవీ ద్వైద్య శ్చాస్త్రే) నిశ్చప్రచం నచః.

స్నాతాశ్చ తే అనులిప్తాశ్చ-స్నాతానులిప్తాః, భోజ్యం
చ తత్ ఉష్ణం చ-భోజ్యోష్ణం. నిశ్చితం చ తత్ ప్రచితం
చ-నిశ్చప్రచం. ఉదక్ష్చ అవాక్ష్చ ఉచ్ఛావచం ఇత్యేవ
మాదయః.

ఉపమానో త్తరపదకర్మధారయః

రామోఽయం పురుషవ్యాఘ్రం సంవృతః కపికుఙ్కరైః,
హనిష్యతి బలా ద్యుద్ధే రావణం రాక్షసర్షభం.

పురుషో వ్యాఘ్ర ఇవ - పురుషవ్యాఘ్రః, కపయః
కుఙ్కరా ఇవ - కపికుఙ్కరైః, రాక్షసః ఋషభఇవ -
రాక్షసర్షభః, కవి ర్వరాహ ఇవ - కవివరాహః. ఇత్యేవ
మాదయః.

ఉపమాన పూర్వపదకర్మధారయః.

కౌముదీవిశదా భాతి యా వాణీ రతిసుందరీ,
లతాతన్వీ సదా దద్యాత్సా ద్రాక్షామధురాం గిరం.

కౌముదీవ విశదా - కౌముదీవిశదా, రతి రివ సుందరీ
- రతిసుందరీ, లతేవ తన్వీ - లతాతన్వీ, ద్రాక్షేవ
మధురా-ద్రాక్షామధురా, ఘన ఇవ శ్యామః-ఘనశ్యామః
ఇత్యేవ మాదయః.

సంభావనాపూర్వపదకర్మధారయః.

తమాలవృక్షై రభిత సంవృతో విన్ధ్యపర్వతః,
బమ్భలై స్సకలై ర్దృష్టో దూరా ద్దజమనీషయా

తమాలా ఇతి వృక్షాః - తమాలవృక్షాః, విన్ధ్యఇతి
పర్వతః-విన్ధ్యపర్వతః, గజ ఇతి మనీషా - గజమనీషా,
మేఘ ఇతి ఫలం-మేఘచ్ఛలం. ఇత్యేవ మాదయః.

అవధారణాపూర్వపదకర్మధారయః.

మనీషాసలిలై ర్యుక్తిర్వై రావాక్-లపనోక్తిభిః,
యశస్సరిద్భి స్సంపనో భాత్యయం కవినాగరః.

మనీషా ఏవ సలిలాని— మనీషాసలిలాని, యుక్తయః
 ఏవ రితాని—యుక్తిరతాని, కల్పనా ఏవ ఊర్మయః—
 కల్పకోర్మయః, యశాంస్యేవ సరితః—యశస్సరితః, కవి
 రేవ సాగరః—కవిసాగరః వినయ ఏవ ధనం—వినయధనం.
 ఇత్యేవమాదయః

ద్విగుసమాసనిరూపణం.

స చైకవద్యా వ్యనేకవద్యావీతి ద్విధా ద్విగుః,
 కర్మధారయ ఏ వాస్యా వ్యస్తర్భావో బుధై ర్మతః.

ఏకవద్యావీ ద్విగుః.

పశ్చివట్యా సమం తేత్రం త్రిలోక్యాం సహి విద్యతే.
 తత్ర పశ్చిగవం దత్త్వా జన శ్రేష్ఠవదం వ్రజేత్.

పశ్చానాం వటానాం సమాహారః—పశ్చివటీ,
 త్రియాణాం లోకానాం సమాహారః—త్రిలోకీ, పశ్చానాం
 గవాం సమాహారః—పశ్చిగవం, త్రయాణాం భుననానాం
 సమాహారః—త్రిభువనం. ఇత్యేవ మాదయః.

అనేకవద్యావీ ద్విగుః.

యుద్ధేషు విబుధా స్సర్వే బాడబా శ్చాధ్వరేష్వపి,
 గాయంతి యం కార్యసిద్ధ్యై భజే మాణ్మాతురం ముదా.

షణ్ణాం మాతృణాం అపత్యం పుమాన్—మాణ్మా
 తురః. అష్టసు కపాలేషు సంస్కృతః పురోడాశః—అష్టా
 కపాలః ఇత్యేవ మాదయః.

బహుప్రవీణిసమాస నిరూపణం.

సప్తభి రాఖ్యాభి ర్వా విఖ్యాతో య స్సనై బహుప్రవీహి,
అన్యపదార్థో ముఖ్యః కథితో విబుధై ర్బహుప్రవీహా.

ద్వాభ్యాం పదాభ్యాం బహుభిః పదై ర్వా
సంఖ్యోభయో సా పదయోః పదాగ్రే,
య సాభవ త్పూర్వపదే సహశ్చ
దిగంతరాళ వ్యతిహరలక్ష్యా.

ద్విపద బహుప్రవీహిః.

ప్రాప్తాగ్ని సేవ మిషు మూఢరథా న్రథాశ్వాం
స్తూణీర ముద్ధృతశరం చ వహన్ జవేన, రుద్రోఽపి వీర
వపుషా స పురో బిభేద దేవై శ్చ దత్తపశు రేవ మహా
బల స్సన్.

ప్రాప్తః అగ్ని ర్యం సః-ప్రాప్తాగ్నిః. ఊఢో రథః
యైస్తే-ఊఢరథాః, దత్తః పశుః యనైః సః-దత్తపశుః,
ఉద్ధృతాః శరాః యస్మాత్సః-ఉద్ధృతశరః, మహత్ బలం
యస్య సః-మహాబలః, వీరాః పురుషాః యాసు తాః-వీర
పురుషాః ఇత్యేవ మాదయః.

బహుపదబహుప్రవీహిః.

నీలోజ్జ్వలవపుః పాతు శ్రీమత్ప్రేతామ్బరో హరిః,
యస్య ప్రసాదా త్కుబ్జాభౌ ద్దివ్యసుందరవిగ్రహా.

నీల ముజ్జ్వలం చ వపుః యస్య సః-నీలోజ్జ్వలవపుః,
శ్రీమత్ పీఠం అమ్బరం యస్య సః-శ్రీమత్ప్రేతామ్బరః,

దివ్యః సుందరః విగ్రహః యస్యాస్స-దివ్యసుందర విగ్రహః
ఇత్యేవ మాదయః.

సంఖ్యోభయపదబహువ్రీహిః.

కాననేఽస్మి న్నహో రాజన్ ద్విత్వై) రాయాసితా జనైః
లభ్యస్తే పశ్చిమా నాగా ఇత్యూచు ర్బలినః ప్రభుం.

ద్వా వా త్రయో వా-ద్విత్వాః, పశ్చివా షడ్వా-
పశ్చిమాః, త్రయోవా చత్వారో వా-త్రిచతురాః ఇత్యేవ
మాదయః.

సంఖ్యోత్తరపదబహువ్రీహిః.

బ్రహ్మణః కతి వా రుద్రా వదంత మితి సంఖ్యయా,
కుశల స్త్యేకయా యుక్త్యా వదే దుపదశా ఇతి.

దశానాం సమీ పే యే సన్తి తే-ఉపదశాః ఇత్యేవ
మాదయః.

సహపూర్వపదబహువ్రీహిః.

సకలా స్సహసంతానా స్సకలా అపి బాడబాః,

ప్రోచు స్వస్తి మహీపాయ సహపుత్త్రాయ సంతతం.

కలాభిస్సహ వర్తంత ఇతి-సకలాః, సంతానై స్సహ
వర్తంత ఇతి-సహసంతానాః, పుత్రేణ సహవర్తత ఇతి-
సహపుత్త్రః ఇత్యేవ మాదయః.

దిగంతరాళ లక్షణబహువ్రీహిః.

విద్యు దుత్తర పూర్వాయా మమోఘా మారుతోఽ
భవా, యది దక్షిణపూర్వాయాం వృష్టిరైవ భవేత్తదా.

ఉత్తరస్యా శ్చ పూర్వస్యా శ్చ దిశోఽగ్ర్య దస్తరాశం
సా-ఉత్తర పూర్వా, దక్షిణస్యా శ్చ పూర్వస్యాశ్చ దిశో
గ్ర్య దస్తరాశం సా - దక్షిణపూర్వా ఇత్యేవ మాదయః.

వ్యతిహారలక్షణ బహువ్రీహిః.

బాహూబాహవి కేహించి ముష్టిముష్ట్య ద్భుతం తదా,
కేశాకే శ్యభవ ద్యుద్ధం వానరాణాం చ రక్షసాం.

బాహుభి రాబాహుభి శ్చ గృహీ త్వేదం యుద్ధం
ప్రవృత్తం-బాహూబాహవి, ముష్టిభి ర్ముష్టిభి శ్చ ప్రహృ
త్వేదం యుద్ధం ప్రవృత్తం-ముష్టిముష్టి, కేశేషు కేశేషు
గృహీత్వేదం యుద్ధం ప్రవృత్తం - కేశాకేశి ఇత్యేవ
మాదయః.

అవ్యయీభావసమాస నిరూపణం.

యస్యాభవ త్పూర్వపదేఽవ్యయస్య నామ్నో విధానా
ద్వివిధం చ లక్ష్మ, పూర్వః పదార్థోఽపి చ యత్ర ముఖ్య
స్త మవ్యయీభావ ముదాహరణః.

అవ్యయపూర్వపదావ్యయీభావః.

భోరాజన్ ప్రత్యహం భూయా ద్యథాశ క్త్యధి
బాడబం, భ క్తి స్తయాఽస్తు సంభద్రం నిష్పాప ముప
లోచనం.

అహన్యహని-ప్రత్యహం. శ క్తిమనతిక్రమ్య-యథా
శ క్తి, బాడబేషు అధి - అధిబాడబం, భద్రదాణాం సమృద్ధిః

సంభద్రం, పాపానామభావో - నిష్పాపం, లోచనయో
స్సమీపే ఉపలోచనం ఇత్యేవ మాదయః.

నామపూర్వ పదావ్యయాభావః.

స్వస్యాపి భోజనే యస్య సూప్రప్రతి న యుజ్యతే,
శాకప్ర త్యథవాఽన్యేభ్యః కథం దాస్యతి స ప్రభుః ?

సూప్రస్య లేశః—సూప్రప్రతి, శాకస్య లేశః—శాక ప్రతి
ఇత్యేవ మాదయః.

ద్వద్వసమాస నిరూపణం.

అస్మిన్ సమాసే ప్రాధాన్య ముభయోః స్వాగ్
పదార్థయోః, సహి ద్వద్వ శ్చతుర్థాస్య దుబ్ధైరితి వినిశ్చితః.
ఇతరేతర యోగాఖ్య స్సమాహాగాహ్వయస్తథా, ద్వాభ్యాం

పదాభ్యాం బహుభి రుభా చేతి చతుర్విధః.

ద్విపదేతరేతర యోగద్వద్వః

యయో ర్బలేన సమితౌ నిహితౌ కంస రావణౌ,

సూర్యాచన్ద్రమసౌ ర్వంశ్యౌ రామకృష్ణౌ వహం భజే.

కంస శ్చ రావణశ్చ - కంసరావణౌ, సూర్యశ్చ
చన్ద్రమాశ్చ—సూర్యాచన్ద్రమసౌ, రామశ్చ కృష్ణశ్చ -
రామకృష్ణౌ ఇత్యాదయః.

బహుపదేతరేతరయోగద్వద్వః.

వాపీరూపతటాకానాం మహతాం స్థానా దపి.

ధర్మార్థ కామమోక్షాశ్చ సిద్ధ్యస్తే నాత్ర సంశయః.

వాపీ చ కూపశ్చ తటాకశ్చ - వాపీకూపతటాకాః.
 ధర్మశ్చ అర్థశ్చ కామశ్చ మోక్షశ్చ - ధర్మార్థకామ
 మోక్షాః, ఘటశ్చ పటశ్చ కుడ్యంచ - ఘటపటకుడ్యాని
 ఇత్యాదయః.

ద్విపద సమాహారద్వంద్వః.

శీతోష్ణం సుఖదుఃఖంవా సహన్ యో వర్తతే సదా,
 నియమ్య వాక్త్వచం సమ్యక్సహి యోగీతి కథ్యతే
 శీతంచ ఉష్ణంచ తయో స్సమాహారః - శీతోష్ణం,
 సుఖంచ దుఃఖంచ తయో స్సమాహారః - సుఖదుఃఖం,
 వాక్చ త్వక్చ తయో స్సమాహారః - వాక్త్వచం ఇత్యేవ
 మాదయః.

బహుపదసమాహారద్వంద్వః

శక్తామృదజ్గపటహం యస్య దధ్వాన మన్దిరే,
 అశ్వహస్తిరథం యస్య భావుకం తస్య భూభృతః.

శక్తాచ మృదజ్గశ్చ పటహశ్చ తేషాం సమా
 హారం-శక్తామృదజ్గపటహం, అశ్వశ్చ హస్తీచ రథశ్చ
 తేషాం సమాహారః - అశ్వహస్తిరథం, పాణిశ్చ పాదశ్చ
 గ్రీవాచతేషాం సమాహారః - పాణిపాదగ్రీవం ఇత్యేవ
 మాదయః.

అలుక్సమాసః.

కణ్ఠే కాలం స్మరన్నేవ జనుషాన్తో హృదిస్పృశన్
 వాచోయుక్తిం వదన్ జీవ త్యన్తికాదాగతం ప్రతి.

కణ్ఠే కాలో యస్యసః - కణ్ఠేకాలః జనుషా అన్ధః -
జనుషాన్ధః, హృది స్పృశతీతి - హృదిస్పృక్, వాచః
యుక్తిః-వాచోయుక్తిః, అన్తికాత్ ఆగతః-అన్తికాదాగతః.
పశ్యతో హరతీతి-పశ్యతో హరః. ఇత్యేవ మాధయః.

గ తి స మా సః.

సాక్షాత్కృత్య హరిం సమ్యగలంకృత్య పురం ప్రభో
తిరస్కృత్య రిపూన్వాహి పురస్కృత్య ద్విజాన్ భువం,

సాక్షాత్ కృత్వా-సాక్షాత్కృత్య, అలంకృత్వా-
అలంకృత్య. తిరః కృత్వా - తిరస్కృత్య, ఊరీ కృత్వా-
ఊరీకృత్య ఇత్యేవ మాధయః.

ని త్య స మా సః.

కుమ్భకార స్తన్తువాయో లోహకారకవవచ, శ్రేణ
యోఽన్యేఽపి సంస్థాప్యాః పార్శ్వే గ్రామస్య యత్నతః,

కుమ్భం కరోతీతి - కుమ్భకారః, తన్తుం వయతీతి-
తన్తువాయః, లోహం కరోతీతి - లోహకారః, తాపిశ్చేన
సంకాశాః-తాపిశ్చనిభాః ఇత్యేవ మాధయః.

శాలాతురీయేణ మహాత్మనా హి సర్వే సమర్థా విహితా
స్సమాసాః, తేషూపయుక్తా విహితా స్తథాఽసమర్థం
తిథా జ్ఞాపకసిద్ధ ముచ్యతే.

అ స మ ర్థ స మా సః.

తను ముద్ధాశయన్ మర్త్యః శివభాగవతో యది.

అరిషడ్వర్గత స్తస్య భయం నాస్తి కదాచన.

భగవతి భక్తః - భాగవతః, శివే భాగవతః - శివ భాగవతః, షణ్ణాం వర్గః-షడ్వర్గః, అరీణాం షడ్వర్గః-అరి షడ్వర్గః, సూర్యం న పశ్యంతీ త్యసూర్యంపశ్యాః, ఇత్యేవ మాదయః.

ప్రాయిక మేషాం కథితం ప్రాధాన్యం చాతిమాలాదా, దస్తోష్ఠే ద్విత్వాదా నైత త్సూపప్రీతి త్యాదా.

మాలా మతిక్రాంతః- అతిమాలః, దస్తశ్చ ఓష్ఠశ్చ తయోః సమాహారః - దస్తోష్ఠం, ద్వా వా త్రయో వా-ద్విత్వాః. సూపస్య లేశః-సూపప్రతి.

కృ దా ది వృ త్త యః.

కృత్తద్ధిత సనాద్యస్త ధాతుభ్య చ్చైకశేషతః,

సమాసా దపి విద్యద్భిః కథితాః పశ్యన్ వృత్తయః.

కృద్వృత్తిః.

భక్తానా మపి మర్త్యానా మమరాణా మథాపి వా, సంపాదయతి యా జ్ఞానం తాం వాచం ప్రణమా మ్యనామ్.

భజస్త ఇతి-భక్తాః, మ్రియస్త ఇతి-మర్త్యాః, న మ్రి యస్త ఇతి-అమరాః; జ్ఞాయతే-నేనేతి-జ్ఞానమ్, ఉచ్యత ఇతి-వాక్.

తద్ధితవృత్తిః.

మానుషా నాదితేయాన్వా పీడయంతో భువి స్థితాః,
యే దైతేయా స్తాన్నిహంతం జాతో దాశరథిః స్వయం.

మనో రపత్వాని పుమాంసో - మానుషాః, అదితే
రపత్వాని పుమాంసః - ఆదితేయాః, దితే రపత్వాని
పుమాంసో - దైతేయాః, దశరథస్యాపత్యం పుమాన్ -
దాశరథిః, పులస్త్యస్య గోత్రాపత్యం పుమాన్ - పౌలస్త్యః
ఇత్యేవ మాదయః,

సనాద్యన్తథాతువృత్తిః.

యః పాస్పర్ధీతి వా లోకాన్ దేవై ర్వైరాయతే సదా,
రాక్షసస్య వినాశాయ తస్య పుత్రీయతు ప్రభుః,

అతిశయేన స్పర్ధతే - పాస్పర్ధీతి, వైరమాచరతి - వైరాయతే,
పుత్రీ మాతృన ఇచ్ఛతు - పుత్రీయతు ఇత్యేవ
మాదయః.

ఏకశేషవృత్తిః.

సర్వేషామపిలోకానాం పితరా యా సనాతనా,
విదితౌ పాలనా చ్చిత్తే తౌ శివౌ సతతం భజే.

మాతా చ పితా చ - పితరా, సనాతనీ చ సనాతనశ్చ,
సనాతనౌ, విదితా చ విదితశ్చ - విదితౌ, సాచసచ - తౌ,
శివా చ శివశ్చ - శివౌ,

సమాసవృత్తి స్సర్వేషు సమాసేషు నిరూపితా,
పార్థ స్యాభిధానం హి వృత్తి రి త్యభిధీయతే.

భో భోమాత్సర్యముతాస్సర్య వాత్సల్యా న్నత్కృతా
మిమామ్,

పశ్యన్తు విబుధాః సర్వే సమాసకుసుమావళిమ్.

శ్రీ మధ్యమద్విర కులామ్బుధి పూర్ణచంద్రీ

శ్రీ సర్వమజ్జళమనీషిక్మతా సలీలమ్,

ఏషా సమాసకుసుమావళి రాజ్జితారం

జీయా త్కృపానిధి సదాశివ సంప్రసాదాత్.

సమాస కుసుమావళిః సమాప్తా

ధా తు మం జ రి

(శిష్టా లకారా ఆత్ర నిరూప్యస్తే.)

ధూ = సత్తాయాం. ధూతానద్యతన పరోక్షే లిట్

బధూవ	బధూవతుః	బధూవుః
బధూవిథ	బధూవథుః	బధూవ
బధూవ	బధూవివ	బధూవిమ

భవిష్యతి లిట్

భవితా	భవితారా	భవితారః
భవితాసి	భవితాస్థః	భవితాస్థ
భవితాస్మి	భవితాస్వః	భవితాస్మః

అనద్యతన భవిష్యతి లృట్

భవిష్యతి	భవిష్యతః	భవిష్యంతి
భవిష్యసి	భవిష్యథః	భవిష్యథ
భవిష్యామి	భవిష్యావః	భవిష్యామః

అశీర్ణిజ్

ధూయాత్	ధూయాస్తాం	ధూయానుః
ధూయాః	ధూయాస్తం	ధూయాస్త
ధూయాసం	ధూయాస్వ	ధూయాస్మ

ధూతే లిజ్

అధూత్	అధూతాం	అధూవన్
అధూః	అధూతం	అధూత
అధూవం	అధూవ	అధూమ

హేతు హేతు మద్భావాద్యధికరణ వివత్తాయాం లృజ్

అభవిష్యత్	అభవిష్యతాం	అభవిష్యన్
అభవిష్యః	అభవిష్యతం	అభవిష్యత
అభవిష్యం	అభవిష్యవ	అభవిష్యమ
గమ=గతా,		
౧		

లిట్:	జగము	జగ్ముతుః	జగ్ముః
	జగమిథ }	జగ్ముధుః	జగ్ము
	జగంథ }		
	జగము }	జగ్మివ	జగ్మిమ
	జగమ }		

లుట్—గంతా, లృట్, గమిష్యతి, ఆశ్శిరిజ్—గమ్యాత్—
గమ్యాస్తాం, లుజ్—అగమత్—అగమతాం, లృజ్—అగమిష్యత్.
దృశిర్=ద్రక్షణే

లిట్:	దదగ్ము	దదృశతుః	దదృశుః
	దదర్శిథ }	దదృశతుః	దదృశ
	దద్రష్ట }		
	దదర్శ	దదృశివ	దదృశిమ

లుట్—ద్రష్ట, లృట్—ద్రక్ష్యతి, ఆశ్శిరిజ్, దృశ్యాత్—దృశ్యాస్తాం.

లుజ్:	అదర్శత్ }	అద్రాష్టాం	అద్రాశుః
	అద్రాక్షిత్ }		
	అద్రాక్షిః	అద్రాష్టం	అద్రాష్ట
	అద్రాక్షం	అద్రాక్ష్య	అద్రాక్ష్య

లృజ్—అద్రక్ష్యత్.

దాణ్=దానే—లిట్

దదా	దదతుః	దదుః
-----	-------	------

దదిథ	}	దదథుః	దద .
దదాథ			
దదా		దదివ	దదిమ

దాతా, దాస్యతి, దేయాత్, దేయాస్తాం.

అదాత్	అదాతాం	అదాః
అదాః	అదాతం	అదాత
అదాం	అదావ	అదాసు

క్రూయాత్ — స్తాం, అక్రౌషీత్.

(అత్రక్రమేణ లిట్, లుట్, లృట్, ఆశీర్లజ్, లుజ్,
లృజ్ రూపాణి గ్రాహ్యేణి.)

జి. జిగాను, జేతా, జేష్యతి, జీయాత్, అజైయాత్, అజేష్యత్
పా. పసా, పాతా, పాస్యతి. పేయాత్, అపాత్, అపాతాం, ఆపుః.
అపాస్యత్

ఘ్రా. జిఘ్రా, ఘ్రాతా, ఘ్రాస్యతి, ఘ్రాయాత్-ఘ్రాయాస్తాం,
ఘ్రేయాత్, అఘ్రాత్-అఘ్రాతాం-అఘ్రుః, అఘ్రాస్యత్.
వద. ఉవాద-ఉవదతుః-ఉవద, వదితా, వదిష్యతి, ఉద్వాత్, అవాదీత్-
అవదీత్ అవదిష్యత్

ణిడి. నినిద్వ. నిన్దితా, నిన్దిష్యతి, నిన్ద్వాత్, అనిన్దీత్, అనిన్దిష్యత్
స్థా. తస్థా, స్థాతా, స్థాస్యతి. స్థేయాత్, అస్థాత్-అస్థాతాం, అస్థాస్యత్
ధ్ర్యై. దధ్యై. ధ్యాతా, ధ్యాస్యతి, ధ్యాయాత్-ధ్యాయాస్తాం, ధ్యేయాత్
అధ్యాసీత్-అధ్యాసిష్టాం, అధ్యాస్యత్
పన్. పపాత-పేతతు.-పేమః. పతితా, పతిష్యతి, పత్యాత్, ఆపత్తత్,
అపతిష్యత్

ణమ. ననామ, నన్తా, నంస్యతి, నన్మాత్, అనంతత్, అనంస్యత్.
శ్రు. శుక్రావ, శ్రోతా, శ్రోష్యతి, క్రూయాత్-స్తాం, అక్రౌషీత్,
అశ్రోష్యత్

అవ. ఆవ: అవితా, అవివ్యతి, అవ్యాత్, ఆవత్, అవివ్యత్
 ఫల. పఫాల, ఫలితా, ఫలివ్యతి, ఫల్యాత్: ఆఫలత్, ఆఫలివ్యత్
 అఘ్న. ఆనంచ, ఆంచితా, ఆంచివ్యతి, అచ్యాత్, ఆంచీత్, ఆంచివ్యత్
 పూజాయాం, ఆంచ్యాత్

మడి. మమండ, మండితా, మండివ్యతి, మండ్యాత్, అమండిత్,
 అమండివ్యత్
 కాక్షి. చకాంక్ష, కాంక్షితా, కాంక్షివ్యతి, కాంక్ష్యాత్, అకాంక్షీత్,
 అకాంక్షివ్యత్

పఠ. పపాఠ, పఠితా, పఠివ్యతి, పఠ్యాత్, ఆప(పా)తీత్, ఆపఠివ్యత్
 తర్జ. తతర్జ, తర్జితా, తర్జివ్యతి, తర్జ్యాత్, అతర్జేత్, అతర్జివ్యత్
 పుల్ల. పుపుల్ల, పుల్లితా. పుల్లివ్యతి, పుల్ల్యాత్, ఆపుల్లీత్, ఆపుల్లివ్యత్
 కూజ. చుకూజ, కూజితా, కూజివ్యతి, కూజ్యాత్, అకూజత్, అకూజివ్యత్
 వేషో. ఉవాయ-ఉషయతుః, వవో-వవే, వాతా, వాస్యతి, ఉషయాత్ (స్తాం)
 అవాసీత్—అవాసిష్టం, అవాస్యత్.

గుప్తా. జుగోప-గోపాయాంచకార, గోపాయితా-గోపితా, గోప్తా,
 గోపాయ్యాత్—గుప్యాత్, అగోపాయీత్—ఆగోపీత్—అగోప్సీత్,
 అగోపాయివ్యత్—అగోపివ్యత్—అగోప్స్యత్.

అత్యనేపదినః

ఏద=వృద్ధౌ		
లిట్: ఏధాంచక్రే	ఏధాంచక్రాతే	ఏధాంచక్రిరే
ఏధాంచక్రషే	ఏధాంచక్రాథే	ఏధాంచక్రధ్యే
ఏధాంచక్రే	ఏధాంచక్రవశే	ఏధాంచక్రమశే
లుట్: ఏధితా	ఏధితారా	ఏధితారః
ఏధితాసే	ఏధితాసాథే	ఏధితాధ్యే
ఏధితాపే	ఏధితాస్యపే	ఏధితాస్యపే

అబ్:	ఏధివ్యతే ఏధివ్యథే ఏధివ్యే	ఏధివ్యేతే ఏధివ్యేథే ఏధివ్యవహే	ఏధివ్యంతే ఏధివ్యధ్వే ఏధివ్యమహే
ఆశ్రిక్:	ఏధిషీప్త ఏధిషీష్టాః ఏధిషీయ	ఏధిషియాస్థాం ఏధిషీయాస్థాం ఏధిషీవహి	ఏధిషీరన్ ఏధిషీధ్వం ఏధిషీమహి
ఋజ్:	ఏధిప్త ఏధిప్తాః ఏధిషి	ఏధిషాతాం ఏధిషాథాం ఏధిష్వహి	ఏధిషత ఏధిధ్వం, ఏధిధ్వం ఏధిష్వహి
అబ్:	ఏధివ్యత ఏధివ్యథాః ఏధివ్యే	ఏధివ్యేతాం ఏధివ్యేథాం ఏధివ్యవహి	ఏధివ్యంత ఏధివ్యధ్వం ఏధివ్యమహి
యతి:	యేతే యేతిషే యేతే	యేతానే యేతాథే యేతివహే	యేతిరే యేతిధ్వే యేతిమహే
యతితా, యతివ్యతే, యతిషీప్త, అయతిప్త, అయతివ్యత.			
భాష:	ఋ భాషే ఋ భాషిషే ఋ భాషే	ఋ భాషాతే ఋ భాషాథే ఋ భాషివహే	ఋ భాషిరే ఋ భాషిధ్వే ఋ భాషిమహే
భాషితా, భాషివ్యతే, భాషిషీప్త, అభాషిప్త, అభాషివ్యత			
శత:	శితే, శితీతా, శితీవ్యతే, శితీషీప్త, అశితీప్త, అశితీవ్యత		
లబి:	లలంబే, లంబితా, లంబివ్యతే, లంబిషీప్త, అలంబిప్త, అలంబివ్యత		
త్రైక్:	తత్రే, త్రాతా, త్రాస్యతే, త్రాసీప్త, అత్రాప్త, అత్రాస్యత		
శుభ:	శుశుభే, శోభితా, శోభివ్యతే, శోభిషీప్త, అశుభత-అశోభిప్త అశోభివ్యత		

వది: వవందే, వందితా, వందివ్యలే, వందిషీప్తు, అవందత, అవందిప్తు,
అవందివ్యత

లఘి: లలంఘే, లంఘితా, లంఘివ్యలే, లంఘిషీప్తు, అలంఘిప్తు,
అలంఘివ్యత

క్షమూః: చక్షమే, క్షమితా, క్షంతా, క్షమివ్యలే, క్షంస్యలే, క్షమిషీప్తు
—క్షంషీప్తు, అక్షమిప్తు, అక్షంస్త, అక్షమివ్యత—అక్షంస్యత

4 శ్యన్వికరణి (దివాదయః)

ఋ: ప. లిట్, దిదేవ, దేవితా, దేవివ్యతి, దీవ్యాత్, అదేపిత్,
అదేవివ్యత్

నృతీ: ననర్త—ననృతతుః—ననృతుః, ననర్తిథ—ననృతథుః—ననృత,
ననర్త—ననృతివ—నృతిమ, నర్తిమ, నర్తివ్యతి—నర్తస్యతి,
నృత్యాత్—నృత్యాస్తాం, అనర్తిత్—అనర్తిష్టాం, అనర్తివ్యత్
—అనర్తస్యత్.

ణశ: సనాశ—సేశతుః—సేశుః; సశితా—సంష్టా, సశివ్యతి—సశ్యతి,
సశ్యాత్—సశ్యాస్తాం, అసశత్, అసశివ్యత్—అసంశ్యత్

శ్రము: శశ్రామ, శ్రమితా, శ్రమివ్యతి, శ్రమ్యాత్, అశ్రమత్
అశ్రమివ్యత్

దో: దదౌ, దాతా, దాస్యతి, దేయాత్, అదాత్, అదివ్యత్

తుష: తునోష, నోష్టా, నోష్యతి, నోష్యాత్—తుష్టాస్తాం.
అతుష్యత్, అనోష్యత్

శము: శశామ—శేమతుః—శేముః, శమితా, శమివ్యతి,
శమ్యాత్ (స్తాం), అశసుత్—తాం. అశమివ్యత్

క్షమూ: చక్షామ, క్షమితా, క్షస్తా, క్షమివ్యతి—క్షంస్యతి,
క్షమ్యాత్—స్తాం, అక్షమత్, అక్షమివ్యత్—అక్షంస్యత్

తృష: తతర్ష, తర్షితా, తర్షివ్యతి, తృష్యాత్, అతృవ్యత్,
అతృషివ్యత్,

అత్మసేవవిః—

హూత్: లేట్. (అదాదిషు—నూలే—సువాతే. సువతే, సుషువే, సవితా—సోతా; సవివ్యతే—సోవ్యతే; నూతాం; అనూత—అనువాతాం—అనువత; సువీత—సువీయాతాం; సవిషీప్త—సవితాయాస్తాం; అసవిప్త—అసవిషాతాం; అసోష—అసోషాతాం; అసవివ్యత—అసోవ్యత. ఇత్యాది.)

(దివాదిషుతు) సుషువే, సవితా—సోతా; సవివ్యతే, సవిషీప్త; అసవిప్త—అసోప్త; అసవివ్యత

జనీ: జన్తే; జనితా; జనివ్యతే; జనిషీప్త; అజని—అజనిప్త; అజనివ్యత

మాజ్: మన; మేనే; మంతా; మంస్యతే; మంశీప్త; అమంస్త—అమంసాతాం; అమంసత; అమంస్యతి.

ప్రీజ్: పీప్రియే, ప్రేతా; ప్రేవ్యతే; ప్రేషీప్త—ప్రేషీయాస్తాం; అప్రేప్త—అప్రేషాతాం; అప్రేవ్యత

పీజ్ = పాన: పిప్రీ, పాతా—పేతా; పాస్యతే—పేవ్యతే; పాశీప్త—పేషీప్త; అపాస్యత అపేవ్యత

లీజ్: లీప్యే, లీతా—లేతా, లీస్యతే—లేవ్యతే, లీషీప్త—లేషీప్త, అలీస్త—అలేప్త, అలేవ్యత—అలీస్యత

పూరి: పుపూరే, పూరితా: పూరివ్యతే, పూరిషీప్త, అపూరి—అపూరిషాతాం, అపూరిప్త, అపూరివ్యత

బుధ: బుబుధే, బోద్ధా, భోత్యతే, భుతీప్త, అబోధి—అబుద్ధ—అభుత్సాతాం—అభుతత్స, అభోత్యత

శి శవికరణి (తుదాదయః)

ఋచ్చ: ఆనర్చ, ఋచ్చతా, ఋచ్చివ్యతి, ఋచ్చ్యత్-స్తాం, ఆర్చిత్, ఆర్చివ్యత్

వ్యథ: వవ్యాథ, వథితా, వ్యథివ్యతి, వ్యథ్యాత్: అవ్యథీత్, అవ్యథివ్యత్

ఇషు: ఇయేష—ఈషతుః, ఈషుః, ఏషితా, ఏష్టా; ఏషివ్యతి; ఇష్యాత్. (స్తాం) ఐషీత్, ఐషివ్యత్.

సుఫట: ఫుసోఫట; సుఫటితా; సుఫటివ్యతి; సుఫట్యాత్; అసుఫటివ్యత్

- లిఖ: లిలేఖ: లేఖితా: లేఖివ్యతి; లిఖ్యాత్; ఆలేఖీత్; ఆలేఖివ్యత్.
 ధూ: సుధావ; ధువితా; ధువివ్యతి; ధూయాత్ స్తా(ం); అధువివ్యత్.
 క్షూ: చక్షార—చక్షరతుః - చక్షరుః; కరి (రి)తా; కరి (రి) వ్యతి;
 కీర్యాత్—స్తాం; అకారీత్; అకరి (రి)వ్యత్.
 విశ, వివేశ; వేష్టా; వేక్ష్యతి, విశ్యాత్;—స్తాం; అవిక్షత్ అవేక్ష్యత్.
 ఉ. ప. ముచ్: ముమోచ; మోక్తా; మోక్షీవ్యతి; మున్యాత్; అముచత్;
 అముక్త, అమోక్ష్యత్; ముముచే; ముంచతాం; అముంచత్; ముక్షీప్త;
 అముక్షత్; అముక్ష్యత్.
 పృశ్: వ్యాప్రీడే; వ్యాపర్తా; వ్యాపరివ్యతే; వ్యాప్రవీత;
 వ్యాపరివ్యత్.
 మృశ్: మమార: మర్తా; మరివ్యతి; మృషీవ; ఆమృత; ఆమృషాతాం -
 ఆమృషత్; ఆమరీవ్యత్. (అస్య పరస్మైపత్వం కేఘచ్చిల్ల
 కారేవ్యను శాసితం)
 దృశ్: ఆదద్రే; ఆదర్తా; ఆదరివ్యతే; ఆదృషీత్; ఆదృత-ఆదృషాతాం-
 ఆదృషత్; ఆదరివ్యత్.
 లలజ్జీ: లలజ్జే; లజ్జితా; లజ్జివ్యతే; లజ్జీషీత్; లజ్జివ్యత్.

10. నిజ్వికరణి (చురాదయః)

ఆత్మనే పదినః.

- మత్ర: మంత్రయాం బభూవ; మంత్రయితా; మంత్రయిష్యతే; మంత్ర
 యిషీప్త; అను మంత్రత్; అమంత్రయిష్యత్.
 తర్జ: తర్జయామాస; తర్జయితా; తర్జయిష్యతే; తర్జయిషీప్త; ఆతతర్జత్;
 అతర్జయిష్యత్.

ఇత్యాద్యాహ్యం.

శ్రీరస్తు
నామలింగానుశాసనము అను

అ మ ర కో శ ము ద్వితీయ కాండము

వర్గ సంగ్రహము.

వర్గాః పృథ్వీ పుర జ్జైభృ ద్వనౌషధి మృగాదిభిః
నృ బ్రహ్మ క్షత్రవిబుచ్చదై १ స్సాంజ్ఞోపాంగై రిహకోదితాః. 1
అథ భూవర్గః,

భూర్భూమి రచలాఽనంతా రసా విశ్వంభరా స్థిరా
ధరా ధరిత్రీ ధరణిః క్షో(ణీ)ణీ ఙ్ఞ్యా కాశ్యపీ క్షితిః. 2

సర్వంసహ వసుమతీ వసుధోర్వీ వసుస్తరా
గోత్రా కుః పృథివీ పృథ్వీ జ్ఞౌఽవని రేమీదినీ మహిః (హీ) 3

విపులా గహ్వరీ ధాత్రీ గౌ రిలా కుమ్భినీ క్షమా
జగతీ రత్నగర్భా చ భూతధా త్ర్యభిమేఖలా. 4

మృ న్మృత్తికా ప్రశస్తా తు మృతా మృతాన్చ చ మృత్తికా
ఉర్వరా సర్వసస్యాధ్యా స్యాదూషః జైరమృత్తికా. 5

ఊషవానూషరో ద్వావ వ్యన్యలింగా స్థలం స్థలీ
సమానౌ మరుధన్వానౌ ద్వే ఖిలా ప్రహతే సమే. 6

త్రిష్వధో జగతీ లోక్ విష్టవం భువనం జగత్
లోక్ఽయం ధారతం వర్షం శరావర్షాస్తు యోఽవధేః. 7

దేశః ప్రాగ్దక్షిణః ప్రాచ్య ఉదీచ్యః పశ్చిమోత్తరః
ప్రత్యస్తో స్థైచ్చదేశ స్సాన్య న్మధ్యదేశ స్తు మధ్యమః. 8

ఆర్యావర్తః పుణ్యభూమి ర్మధ్యం వింధ్యహిమాగయోః
సీవృజ్జనపదౌ దేశవిషయా తూపవర్తనం. 9

త్రిష్యాగోష్ఠాన్నడప్రాయే నడ్వా న్నడ్యల ఇత్యపి
కుముద్వాన్ కుముదప్రాయే వేతస్వాన్ బహువేతసే. 10

శాద్వల శ్శాదహరితే సజమ్బలే తు పజ్జిలః
జలప్రాయ మసూపం స్యా త్పుంసి కచ్చ స్తథావిధః, 11

స్త్రీశర్కరా శర్కరిల శ్శార్కర శ్శరావతి
దేశ ఏ వాదిమా వేవ మున్నేయా స్సికతావతి. 12

దేశో నద్యమ్బు వృష్ట్యమ్బు సంపన్న ప్రీహిపాలితః
స్యా న్నదీమాతృకో దేవమాతృక శ్చ యథాక్రమమ్. 13

సురాజ్ఞి దేశే రాజన్వాన్ స్యా త్తతోఽన్యత్ర రాజవాన్
గోష్ఠం గోష్ఠానకం తత్తు గాష్ఠీనం భూతపూర్వకం. 14

పర్యస్తభూః పరిసరః సేతురాశౌ స్త్రియాం పుమాన్
వామలూరు శ్చ నాకు ఛ వశ్మికం పున్నపుంసకం. 14

అయనం వర్తమాగ్గాధ్వ వస్థానః పదవీ సృతిః

సరణిః పద్ధతిః పద్యా వర్త న్యేకపదీతి చ

అతిపథ్య స్సుపథ్యశ్చ సత్పథ శ్చార్చితేఽధ్వని

వ్యధ్వో దురధ్వో విపథః కడధ్వా కాపథ స్సమాః 17

అపస్మా స్త్విపథం తుల్యే శృజ్జాటక చతుష్పథే

ప్రా స్తరందూరభూన్యోఽధ్వా కాస్తారం వర్తదుర్గమం. 18

గవ్యూతిః స్త్రీ క్రోశయుగం సల్వః కిష్కుచతుశ్శతం

ఘణ్డాపథ స్సంసరణం తత్పుర స్యోపనిష్కురం. 19

ద్యావాపృథివ్యా రోదస్యా ద్యావాభూమీ చ రోదసీ.

దివఃపృథ్వియో గుంజా తు రుమా స్యా ల్లవణాకరః.

20

ఇతి భూవర్గః

అథ పురవర్గః

పూః స్త్రీ పురీ నగర్యా వా పత్తనం పుటభేదనం
స్థానీయం నిగమోఽన్యత్తు యస్మాదనగరాత్పురం.

21

తద్బాహునగరం వేశో వేశ్యాజనసమాశ్రయః

స్యాత్సాకేత మయోధ్యాయాం విదేహో మిథిలాపురీ

కాశీ వారాణ స్యవస్తీ విశాలా చోజ్జయిన్యపి

మహాదయా కన్యకుట్టా కనాకుట్టం మహాదయం

ప్రాగ్జ్యోతిషం కామరూపం ద్వారకా ద్వారవత్యపి

ఆపణస్తు నిషద్యాయాం ఛిపణిః పణ్యవీధికా.

22

రథ్యా ప్రతోళి ర్విశిఖా స్యాచ్ఛయో వప్ర మత్రియాం

ప్రాకారో వరణ స్సాలః ప్రాచీనం ప్రాస్తతో వృత్తిః.

23

భిత్తిః స్త్రీ కుడ్య మేడూకం తదంత ర్మ్యస్తకీకనం

గృహగేహో దవసిత వేశ్మ సద్మ నికేతనం.

24

నిశాంత వస్త్య సదన భవనాఽఽగార మద్ధిరం

గృహః పుంసి చ భూమ్నోవ నికాయ్యనిలయాలయాః.

25

ధిష్ణ్యమోకో నివసనం సానాఽపసథ వాస్తు చ

సంస్థాయ ముటజం ఛామ నివేశ శ్శరణం క్షయః.

26

వాసః కూటో ద్వయోశ్శాలా సభా సంజననం త్విదం

చతుశ్శాలం మునీనాం తు షర్ణ శాలోటజోఽత్రియాం.

27

చైత్య మాయతనం తుల్యే వాజికాలా తు మనురా

ఆవేశనం శిల్పిశాలా ప్రపా పానీయశాలికా.

28

బౌద్ధానాంతు విహారోస్త్రీసత్రశాలాప్రతిశ్రయః

- మర శ్చాత్త్రాదినిలయో గజ్ఞాతు మదిరాగృహం
గర్భాగారం వాసగృహ మరిష్టం సూతికాగృహం. 29
- కుట్టిమోఽస్త్రీ నిబద్ధాభూ శ్చస్త్రీశాలా శిరోగృహం
వాతాయనం గవాక్షస్యా న్మణ్ణపోఽస్త్రీ జనాశ్రయః. 30
- హర్మ్యాది ర్థసినాం వాసః ప్రాసాదో దేవభూభుజాం
సౌభోఽస్త్రీ రాజసదన ముపకార్యోపకారికా. 31
- స్వస్తిక స్సర్వతోభద్రో నన్ద్యావర్తదయోఽపి చ
పిచ్చస్తకః ప్రభేదా హి భవన్తిశ్వరసద్మనాం. 32
- త్ర్యగారం భూభుజా మంతఃపురం స్యా దవరోధనం
కుద్ధస్త శ్చావరోధ శ్చ స్యాదట్టః క్షేమ మప్రియాం. 33
- ప్రమాణ ప్రఘణాశిందా బహిర్ద్వార ప్రకోష్ఠకే
గృహవగ్రహణీ దేహ శ్శంగణం చత్వరాజిరే. 34
- అథస్తా ద్దారుణీ శిలా నాసా దారూపరి స్థితం
ప్రచ్ఛన్న మంతర్ద్వారం స్యాత్పక్షద్వారం తు పక్షకః. 35
- వలీకనీప్రే పటలప్రాంతేఽథ పటలం ఛదిః
గోపానసీ తు వలభీ చ్చాదనే వక్రదారుణి. 36
- కపోతపాలికాయాం తు విటజ్కుం పున్నపుంసకం
స్త్రీ ద్వా ర్ద్వారం ప్రతిహారః స్యా ద్వితర్ది స్తు వేదికా. 37
- తోరణోఽస్త్రీ బహిర్ద్వారం పురద్వారం తు గోపురం
కూటం పూర్ద్వారి యద్ధస్తినఖ స్తస్మి న్నథ త్రిఫ. 38
- కవాట మరరం తుల్యే తద్విష్క మ్మేఽర్గళం న నా
అరోహణం స్యా త్సోపానం నిశేణీ స్త్వధిరోహణీ, 39
- సమ్మార్జనీ శోధనీ స్యా త్సంకరోఽవకర స్తయా
క్షిప్తే ముఖం నిస్సరణం సన్ని వేశో నికర్షణం. 40

సమా సంవసథగ్రామో వేశ్మభూ ర్వాస్తు రత్రియాం
గ్రామాంత ముపశల్యం స్యా త్సమ సీమే త్రియాముభే.
ఘోష ఆభీరపల్లి స్యా త్పక్కణ శ్శబరాలయః.

41

ఇతి పురపర్గః.

అథ శైలవర్గః.

మహీధ్ర శిఖరి జ్యోభృ దహర్య ధర పర్వతాః.

42

అద్రి గోత్ర గిరిగ్రా వాచల శిలోచ్ఛయాః

లోకాలోక శ్చక్రవాళ త్రికూట త్రికేకు త్సమా.

43

అస్తస్తు చరమజ్యోభృ దుదయః పూర్వపర్వతః

హిమాలయోఽద్రిరాజ స్యాన్మలయ శ్చన్దనాలయః.

44

హిమవాన్నిషధో విన్ధ్యో మాల్యవాన్ పారియాత్రకః

గంధమాదన మన్యే చ హేమకూటాదయో నగాః.

45

పాషాణ ప్రస్తర గ్రావోపలాశ్మాన శ్శిలా దృషత్

కూటోఽస్త్రీ శిఖరం శృంగం ప్రపాత స్తు తటో భృగుః.

46

కటకోఽస్త్రీ నితమ్యోఽద్రేః స్నుః ప్రస్థ స్యాను రత్రియాం

ఉత్సః ప్రస్రవణం వారి ప్రవాహో నిర్ద్వరో యురః.

47

దరీ తు కందరో వాస్త్రీ దేవఖాతబిలే గుహా

గహ్వరం గంధశైలాస్తు చ్యుతాః స్థూలోపలా గిరేః.

48

ఖనిః త్రియామాకరః స్యా త్పాదాః ప్రత్యంతపర్వతాః

ఉపత్యకాఽద్రే రాసన్నా భూమి రూర్ధ్వ మధిత్యకా.

49

దాతు ర్మనశ్శిలా ద్యద్రే గైరికం తు విశేషతః.

నికుజ్జకుంజౌ వాక్లీబే లతాదిపిహితోదరే.

50

ఇతి శైలవర్గః.

అథ వనోపనిషత్సర్గః.

- అటవ్యరణ్యం విపినం గహనం కాననం వనమ్
మహారణ్య మరణ్యానీ గృహారామ స్తు నిష్కుటః. 51
- ఆరామ స్సాస్య దువవనం కృత్రిమం వన మేవ (య)తత్
అమాత్య గణికాగేహోపవనే వృక్షవాటికా. 52
- పుమా నాక్రీడ ఉద్యానం రాజ్య సాధారణం వనం
స్యా దేత దేవ ప్రమదావన మస్త్య పురోచితం. 53
- వీధ్యాశి రావణిః పక్తి శ్రేణీ(లే)రేఖాస్తు రాజయః.
వన్యా వనసమూహే స్యా దజ్కురోఽభినవోద్భిది. 54
- వృక్షో మహీదుహ శ్శాఖీ విటపీ పాదప స్తరుః
అనోకహః కుట స్సాలః పలాశీ ద్రు ద్రుమాగమాః. 55
- వానస్పత్యః పల్లైః పుష్పా త్తైరపుష్పా ద్వనస్పతిః
ఓషధ్యః ఫలపాకాంతాః స్యా దవంధ్యః ఫలే గ్రహిః. 56
- వన్ధ్యోఽఫలోఽవకేశీ చ ఫలవాన్ ఫలినః ఫలీ
ప్రపుల్లోత్ఫుల్ల సంపుల్ల వ్యాకోచ వికచస్ఫుటాః. 57
- పుల్ల శైతే వికసితే స్యు రవన్ధ్యాదయ త్రిషు
స్థాణు రస్త్రీ ద్రువ శ్శుక్ల ర్హస్వశాఖా శిఫః క్షుపః 58
- అప్రకాణ్డే స్తమ్బగుల్మౌ వల్లీతు వ్రతతి ర్గతా
లతా వ్రతాననీ వీరు ధుల్మి స్యులవ ఇత్యపి. 59
- నగాద్యారోహ ఉచ్చాయ ఉత్సేధ శోచ్చాయ శ్చ సః
అస్త్రీ ప్రకాండః స్కున్ధ స్సాస్య స్మూలాచ్చాఖావధే స్తరోః. 60
- సమే శాఖాలతే స్కున్ధశాఖా శాలే శిఫా జటే
శాఖా శిఫాఽవరోహ స్సాస్య స్మూలా చ్చాగ్రం గతా లతా. 61

- శిరోఽగ్రం శిఖరం వా నా మూలం బుధోఽఽజ్ఞీనామకః
సారో మజ్జాసమో త్వక్ శ్రీవల్కం వల్కల మశ్రియాం. 62
- కాష్ఠం దార్విన్దనం త్వేధ ఇధ్మ మేధ స్సమిత్ శ్రియాం
నిష్కుహః కోటరం వా నా వల్లరీ మజ్జరీ శ్రియా. 63
- పత్త్రం పలాశం ఛదనం దశం పర్ణం ఛదః పుమాన్
పల్లవోఽశ్రీ కిసలయం విస్తారో విటపోఽశ్రియాం. 64
- వృక్షదీనాం ఫలం సస్యం వృంతం ప్రసవబన్దనం
ఆమే ఫలే శలాటు స్యా చ్చుష్కే వాన ముభే త్రిషు. 65
- జైరకో జాలకం క్షీబే కలికా కోరకోఽశ్రియాం
స్యా ద్గుచ్ఛక స్తు స్తబకః కుట్రలో ముకుళోఽశ్రియాం. 66
- త్రియః స్సుమనసః పుష్పం ప్రసూనం కుసుమం సుమం
మకరందః పుష్పరసః పరాగ స్సుమనోరజః. 67
- ద్విహీనం ప్రసవే నర్వం హరీతక్యాదయః శ్రియాం
అశ్వత్థ వైణవ స్లాక్ష నైయగ్రోద్దైర్ఘదం ఫలే. 68
- బార్హతం చ ఫలే జమ్బ్వఃజమ్బూ శ్రీ జమ్బూ జాఘ్ఘవం
పుష్పే జాతి ప్రభృతయస్వలింగా వ్రీహయః ఫలే. 69
- విదార్యాద్యా స్తు మూలేఽపి పుష్పే క్షీఽబేపి పాటలా
బోధిద్రుమ శ్చలదళః పిప్పలిః కుంజరాశనః 70
- అశ్వత్థేఽథ కపిత్థే స్యు ర్దధిత్థగ్రాహి మన్మథాః
తస్మిన్ దధిఫలిః పుష్పఫల దన్తశతా వపి. 71
- ఉదుమ్బ(రో)రే జన్తుఫలో యజ్ఞాల్లో హేమదుగ్ధకః
కోవిదారే చమరకః కుద్దాలో యుగపత్రకః. 72
- సప్తపర్ణే విశాలత్వ క్కారదో విషమచ్ఛదః
ఆరగ్వధే రాజవృక్ష శమ్యాక చతురజ్జాళాః 73

- ఆరేవత వ్యాధిఘాత కృతమాల సువర్ణకాః
 స్యు ర్జమ్భిరే దంతశర జమ్భ జమ్భిర జమ్భిలాః. 74
- వరుణే వరుణ స్నేతు స్తి కళాకః కుమారకః
 పున్నాగే పురుష స్తుజ్ఞః కేసరో దేవవల్లభః 75
- పారిభద్రే నింబతరు ర్మందారః పారిజాతకః
 తినిశే స్యందనో నేమీ రథద్రు రతిము క్తకః 76
- వజ్జుల శ్చిత్రకృ చ్చాథ ద్వా పీతనక పీతనా
 ఆమ్రాతకే మధూకే తు గుడపుష్ప మధుద్రుమా 77
- వానప్రస్థమధుష్ఠీ (వా) లౌ జలజేత్ర మధూలకః
 పీలౌ గుడఫల స్రంసీ తస్మిం స్తు గిరిసంభవే 78
- ఆక్షోటకందరాలో ద్వా వజ్జోలే తు నికోచకః
 పలాశే కింకుకః పర్ణో వాతపోథోధౌవేతనే 79
- రథాభ్రపుష్పవిదులశీతవానీరవజ్జులాః
 ద్వా పరివ్యాధవిదులౌ నాదేయౌ చామ్బువేతనే 80
- శోభాజ్జనే శిగుతీక్ష గంధకాక్షీబమోచకాః
 రక్తోఽసౌ మధుశిగు స్యా దరిష్టః ఘేనిల స్సమా 81
- బిల్వ శ్చాణ్డీల్యశై లూషౌ మాలూర శ్రీఫలావపి
 స్లక్షో జటీ పర్కటీ స్యా న్న్యగ్రోధో బహుపా ద్వటః 82
- గాలవ శ్చాబరో లోద్ర స్తిరీట స్తిల్వమార్జనౌ
 ఆమ్ర శ్చూతో రసాలోఽసౌ సహకారోఽతి సౌరభః 83
- కుమ్భౌలూఖల (కం) కే క్లి బే కౌశికో గుగ్గులః పురః
 శేయః శ్లేష్మాతక శ్శీత ఉద్దాలో బహువారకః 84
- రాజాదనం ప్రియాలశ్చ సన్నకద్రు ర్ధనుః పటః
 గమ్భరీ సర్వతో భద్రా కాశ్మరీ మధుపర్ణికా 85

- శ్రీపర్ణి భద్రపర్ణి చ కాశ్మర్య శ్చా వ్యథ ద్వయోః
కర్కశ్చా ర్భదరీ కోలీ ఘోణ్ణా కువలఫేనితే 86
- సౌవీరం బదరం కోల మథ స్యా త్సాన్వదుకణ్ణకః
వికజ్కత స్సువావృక్షో గ్రన్థిలో వ్యాఘ్రపాదపి 87
- ఐరావతో నాగరగ్గో నాదేయీ భూమి జమ్బుకా
తిన్దుక సున్పర్ణకః కాలస్కంధ శ్చ శితిసారకే 88
- కాకేన్దుః కులకః కాకపీలుకః కాకతిన్దుకే
గోలీఢో యూటలో ఘణ్ణా పాటలి రోక్షముష్కకా 89
- తిలకః ఊరక శ్రీమా నమౌ పిచులరూబుకౌ
శ్రీపర్ణికా కుముదికా కుమ్భి కైడర్యకట్ఫలౌ 90
- క్రముకః పట్టికాఖ్య సాన్య తప్పటి లాఙ్ఘప్రసాదనః
తూదస్తు యూపః క్రముకో బ్రహ్మణ్యో బ్రహ్మదారు చ 91
- తూలం చ నీపప్రియకకదమ్బాస్తు హలిప్రియే
వీరవృక్షోఽరుష్కరోఽగ్ని ముఖీ భల్లాతకీ త్రిషు. 92
- గర్దభాణ్ణే కందరాల కపీతనసుపార్శ్వకాః
ప్లక్షశ్చ తిన్త్రిణీ చిచ్ఛాఽమ్లి కాఽఘో పీతసాలకే. 93
- సర్జకాసన బన్ధూక పుష్ప ప్రియకజీవకాః
సాలేతు సర్జకార్శ్యాశ్వకర్ణకా స్సస్యసంవరః. 94
- నదీనర్జో వీరతరు రిన్ద్రిద్రుః కకు థోఽర్జునః
రాజాదన(ః) ఫలాధ్య (క్షః) క్షే క్షీరికాయా మథద్వయోః. 95
- ఐక్లదీ తాఫసతరు ర్భూణ్ణే చర్మి మృదుత్వచౌ
పిచ్ఛిలా పూరణీ మోచా చిరాయు శ్శాల్యలిర్ద్వయోః. 96
- పిచ్ఛాతు శాల్యలీవేష్టే రోచనః కూటశాల్య (లీ) లిః
చిరిబిల్వో న క్తమాలః కరజశ్చ కరజ్జకే. 97

- ప్రకీర్యః పూతికరజః పూతికః కలిమారకః
 కరజ్జభేదా షడ్గ్రన్థో మర్కట్యంగారవల్లరీ. 98
- రోహి రోహితకః స్లిహశత్రుర్దాడిమపుష్పకః
 గాయత్రీ బాలతనయః ఖదిరో దంతధావనః. 99
- అరిమేదో విట్టచిరే కదరః ఖదిరే సితే.
 సోమవల్క్రౌంచవ్యథ వ్యాఘ్రపుచ్చగంధర్వహస్తకౌ. 100
- ఏరణ్ణ ఉరుబూక శ్చ రుచక శ్చిత్రక శ్చ సః
 చక్షుః పక్షాంగులో మణ్ణవర్ధమానవ్యడమ్బకాః 101
- అల్పా శమీ శమీర స్వా చ్చమీ సక్తుఫలా శివా
 పిణ్డీతకో మరువక శ్చ్వసనః కరహాటకః. 102
- శల్య శ్చ మదనే శక్రపాదపః పారిభద్రకః
 భద్రదారు ద్రుకిలిమం పీతదారు చ దారు చ. 103
- పూతికాఢం చ సప్త స్యుర్దేవదారు ణ్యథ ద్వయోః
 పాటలిః పాటలామోఘా కాచ సాలీ ఫలే రుహః. 104
- కృష్ణవృంతా కుబేరాక్షీ శ్యామా తు మహిశాహ్వయా
 లతా గోవన్దినీ గున్దాః ప్రియంగుః ఫలినీ ఫలీ. 105
- విష్వక్సేనా గంధఫలీ కారమ్భా ప్రియకశ్చ (సః) సా
 మణ్ణాకపర్ణవత్త్రిర్నటకట్వంగడుణ్ణకాః 106
- శ్యోనాకశుకనాసర్జ దీర్ఘవృంతకుటన్నటాః
 శోణక శ్చారశౌ తిష్యఫలా త్వామలకీ త్రిమ. 107
- అమృతా చ వయస్థా చ త్రిలింగ స్తు విభీతకః.
 అక్షస్తపః కర్షఫలో భూతావాసః కలిద్రుమః. 108
- అభయా త్వవ్యథా పథ్యా కా(వ)యస్థా హతనామృతా
 హరీతకీ హైమవతీ రేచకీ శ్రేయసీ శివా 109

- పీతద్రు స్సరలః పూతికాష్ఠం చాథ ద్రుమోత్పలః
 కర్ణికారః పరివ్యా(ధే)ధో లకుచో లికుచో డహూః. 110
- వనసః కణ్ణక(కి)ఫలో నిచులోఽమ్బుజ(హి)జ్జలః
 కాకోదుమ్బరికా ఫల్గు ర్మలపూర్ణసునే ఫలా. 111
- అరిష్ట స్సర్వతోభద్రహింగునిర్యాసమాలకాః
 పిచుమన్ద శ్చ ని(మ్బే)మ్బోఽథ పిచ్చి లాగురుశిం(శు)శపా. 112
- కపీలా భస్మగర్భా సా శిరీషస్తు కపీతనః
 భ(ండి)ణ్ణీలోఽప్యథ చామ్బేయ శ్చమ్మకో హేమపుష్పకః. 113
- ఏతస్య కలికా గన్ధఫలీ స్యా దథ కేసరే
 వకుళో వజ్జు శోఽశోకే సమా కరకదాడిమా. 114
- చామ్బేయః కేసరో నాగకేసరః కాఞ్చనాహ్వయః
 జయా జయస్తీతర్కారీ నాదేయా వై జయన్తికా. 115
- శ్రీపర్ణ మగ్నిమన్ద స్యాత్కృణికా గణికారికా
 జ(యో)యాఽథ కుటజ శ్చక్రో వత్సకో గిరిమల్లికా. 116
- ఏత వైశ్వ కలిజ్జేంద్రియవ భద్రయవం ఫలే
 కృష్ణపాకఫలావిఘ్నసుషేణాః కరమ(ర్ద)న్దకే. 117
- కాలస్కన్ధస్తమాల స్యాత్తాపిఞ్శోప్యథ సిన్ధు(కే)కః
 సిన్ధువా రేన్ద్రసురసా నిర్గుణ్ణీన్ద్రాణికే త్యపి. 118
- వేణీ గరాగరీ దేవతా (డో) శో జీమూత ఇత్యపి
 శ్రీహస్తినీ తు భూరుణ్ణీ తృణశూ (న్య)ల్యం తు మల్లికా 119
- భూపదీ శీతభీరు శ్చ వైవాఽఽస్ఫోటా వనోద్భవా
 శేఫాలికా తు సువహా నిర్గుణ్ణీ నీలికా చ సా. 120
- సితాఽసౌ శ్వేతసురసా భూతవే శ్యఘ మాగధీ
 గణికా యూధి కాఽమ్బుష్టా సా పీతా హేమపుష్పికా. 121

- అతిముక్తః పుణ్డ్రిక సాస్య ద్వాసన్తీ మాధవీ లతా
సుమనా మాలతీ జాతి స్సప్తలా నవమాలికా. 122
- మాఘ్యం కుందం రక్తికస్తు బన్ధూకో బన్ధజీవకః
సహా కుమారీ తరణి రన్ధ్రాన స్తు మహాసహా. 123
- తత్ర శోణే కురువక స్తత్ర పీతే కురణ్ణకః
నీలీ యిణ్ణీ ద్వయో రాజా దాసీ చార్తగల శ్చ సా. 124
- నైరేయక స్తు యిణ్ణీ స్యాత్తస్మిన్ కురవ కోఽరుణే
పీతా కురణ్ణకో యిణ్ణీ తస్మిన్ సహచరీ ద్వయోః. 125
- ఉడుపుష్పం జపావజ్రపుష్పం పుష్పం తిలస్య యత్
ప్రతిహాసశతప్రాసచణ్డాతహయమారకాః. 126
- కరపీరే కరీరేతు క్రకరగ్రన్థిలా వుభౌ
ఉన్మృత్తః కితవో ధూర్తో(ధ)ధుత్తారః కనకాహ్వయః 127
- మాతులో మదన శ్చాసః ఫలే మాతులపుత్రకః
ఫలపూరో బీజపూరో రుచకో మాతులుజ్గతే. 128
- సమీరణే (ణో) మరువకః ప్రస్థపుష్పః ఫణి (జు) ర్జకః
జమ్బీరోఽప్యథ వన్తాసే కతిజ్వరకులేరకౌ. 129
- సితేఽర్జ కోఽత్ర పాతీ తు చిత్త్రీకో వహ్నిసంజ్ఞకః
అర్కాహ్వావసుకౌఽఽస్పృటగణరూపవికీరణాః. 130
- మందార శ్చార్కపర్ణేఽత్ర శుక్లేఽలర్కప్రతాపసౌ
శివమల్లీ పాశుపత ఏకాష్ఠీలో(బు)బకో వసుః. 131
- వన్దా వృక్షాదనీ పృక్షరుహ జీవన్తి కేత్యపి
వత్సాదనీ చిన్నరుహా గుడూచీ తన్త్రికాఽమృతా. 132
- జీవన్తికా సోమవల్లీ విశల్యా మధుపర్ణ్యపి
మూర్యాదేవీ మధురసా మోరటా తేజసీ స్రవా. 133

- మధూలికా మధుశ్రేణీ గోకర్ణీ పీలుప ర్ణ్యపి
 పాతామృష్టా విద్ధకర్ణీ స్థాపనీ శ్రేయసీ రసా. 134
- ఏకాష్ఠీలా పాపచేలీ ప్రాచీనా వనతి (క్రీ) క్తకా.
 కటుః కటుమ్పరాఽశోకా (క) రోహిణీ కటురోహిణీ. 135
- మత్యుపిత్తా కృష్ణభేదీ వక్రాజ్ఞీ శకులాదనీ
 ఆత్మగు ప్రాఽజ హఽవ్యణ్ణా కణ్ణూరా ప్రావృషాయణీ. 136
- ఋశ్యప్రోక్తా శూకశిమ్బిః కపిక (చ్చ) మ్మా శ్చ మర్కటీ
 చిత్రోపచిత్రా న్యగ్రోధీ ద్రవస్తీ శమ్బరీ వృషా. 137
- ప్రత్యక్చేణీ సుతశ్రేణీ రణ్ణా మూషికపర్ణ్యపి
 అపామార్గ శ్చైఖరికో ధామార్గవమయూరకా. 138
- ప్రత్యక్పర్ణీ (కీశపర్ణీ) కీశవల్లీ కిణిహీ ఖరమజ్జరీ
 హజ్జికా బ్రాహ్మణీ పద్మా భార్గీ బ్రాహ్మణయష్టికా. 139
- అంగారవల్లీ బాలేయ శాకబిర్బరవస్తకాః
 మజ్జాస్థా వికసా జిగ్గీ సమజ్గా కాలమేషికా. 140
- మణ్ణాకపర్ణీ (భ) మణ్ణీరీ భణ్ణీ యోజన వల్ల్యపి
 యాసో యవాసో దుస్పరోః ధన్వయాసః కునాశకః. 141
- రోదనీ కచ్చురానన్తా సముద్రాన్తా దురాలభా
 పృశ్నిపర్ణీ పృథకపర్ణీ చిత్రపర్ణ్యజ్ఞీపర్ణికా. 142
- క్రోష్టువిన్నా సింహపచ్చీ కలశీ ధావనీ (నిరు)గుహా
 నిదిగ్గికా స్పృశీ వ్యాప్రీ బృహతీ కణ్ణికారికా. 143
- ప్రచోదనీ కులీ క్షుద్రా దుఃస్పర్శా రాష్ట్రీ కేత్యపి
 నీలీ కాలా క్లీతకికా గ్రామీణా మధుపర్ణికా. 144
- రజ్జునీ శ్రీఫలీ తుత్థా ద్రోణీ దోలా చ నీలినీ
 అవల్గుజ స్సోమరాజీ సువల్లీ సోమవల్లికా. 145

- కాలమేషీ కృష్ణఫలా వా(కుచి)గుజీ పూతిఫ ల్యపి
కృష్ణోపకుల్యా వై దేహీ మాగధీ చవలా కణా. 146
- షోషణా పిప్పలీ శాణ్ణీ కోలాఽథ కరిపిప్పలీ
కపివల్లీ కోలవల్లీ శ్రేయసీ వసిరః పుమాన్. 147
- చవ్యం తు చవికా కాకచి(జ్ఞా)చ్ఛే గుచ్ఛా తు కృష్ణలా
(ప) వలంకషా త్విక్షగంధా శ్వదంష్ట్రా స్వాదుకణ్ఠకః. 148
- గోకణ్ఠకో గోక్షరకో వనశృంగాట ఇత్యపి
విశ్వా విషా ప్రతివి షాఽతివి షోపవి షాఽరుణా. 149
- శృణ్గీమహాషధం చాథ క్షీరావీ దుగ్ధికే(కా)నమే
శతమూలీ బహుసుతా భీరు రిష్టివరీ వరీ. 150
- ఋశ్యప్రోక్తాఽ భీరువ త్త్రీ నారాయణ్య శృతావరీ
అహేరు రథ పీతద్రు కాలేయకహరిద్రవః. 151
- దార్వీ పచంపచా దాదుహరిద్రా పర్జనీ త్యపి
వచోగ్రగంధా షడ్గంధా గోలోమీ శతపర్వికా. 152
- శుక్లా హైమవతీ వై ద్యమాతృసింహ్యా తు వాశికా
మృషోటరూష సింహాస్యో వాశకో వాజిదంతకః. 153
- అస్ఫోటా గిరికర్ణీ స్యాద్విష్ణుక్రాంతాఽవరాజితా
ఇక్షగంధా తు కాణ్డేక్ష కోకిలాక్షే క్షరక్షరాః 154
- కాలేయ స్యాస్య చీతశివా ఛత్రా మధురికా మిసిః.
మిశ్రే యాప్యథ సింహుంధో వజ్రద్రు స్సు క్నుహీగుడాః 155
- సమస్తదు గ్ధాఽథో వేల్ల మమోఘా చిత్రతణ్ణులా
తణ్ణులశ్చ క్రిమిఘ్నశ్చ విడంగం పున్నపుంసకమ్. 156
- బలా వాట్యాలకో(కా) ఘణ్ణారవా తు శణపుష్పికా
మృద్వీకా గోస్తనీ ద్రాక్షా స్వాద్వీ మధురసేతి చ. 157

- సర్వానుభూతి స్సరళా త్రిపుటా త్రివృతా త్రివృత్
త్రిభణ్ణీ(రో)రేచనీ శ్యామా పాలిన్ద్యా తు సుషేణికా. 158
- కాలా మసూరవిద శాఽర్ధ చన్ద్రా కాలమేషికా
మధుకం క్లేతకం యష్టిమధుకం మధుయష్టికా,
విదారీ క్షీరశుక్లేక్షుగంధా క్రోష్టితు యా సితా
అన్యా క్షీరవిదారీ స్యా నృహశ్వేత్తర్ష గన్ధికా. 159
- లాఙ్గలీ శారదీ తోయపిప్పలీ శకులాదనీ
ఖరాశ్వా కారవీ దీప్యో మయూరో లోచమస్తకః. 160
- గోపీ శ్యామా శారిణా స్యా (దనంతో) చ్చన్దనో త్పలశారిణా
యోగ్య మృద్ధి సిద్ధిలక్ష్మ్యో వృద్ధే రప్యాహ్వయా ఇమే. 161
- కదళీ వారణబుసా రమ్భా మోచాంకుమత్పలా
కాష్ఠీలా ముద్గపర్ణీ తు కాకముద్గా సహేత్వపి. 162
- వార్తాకీ హింగుళీ సింహీ భణ్డాకీ దుష్పృధర్షిణీ
నాకులీ సురసా (రాస్నా)నాగసుగంధా గంధనాకులీ. 163
- నకులేష్టా భుజిఙ్గాక్షీ చత్రాకీ సువహా చ సా
విదారిగంధాంకుమతీ సాలవర్ణీ స్థిరా ద్రువా. 164
- తుణ్డికేరీ సముద్రాన్తా కార్పాసీ బదరేతి చ
భారద్వాజీ తు సా వన్యాశృంగీ తు వృషభో వృషః, 165
- గజ్జేరుకీ నాగబలా యుషా హ్రస్వగవేధుకా
ధామార్గవో మోషక స్స్యా నృహజాలీ సపీతకః 166
- జ్యోత్స్నీపటోలికా జాలీ నాదేయీ భూమిజమ్బూకా
స్యా ల్లాఙ్గలీ త్వగ్నిశిఖా కాకాజ్ఞీ కాకనాసికా. 167
- గోధాపదీ తు సువహా ముసలీ తాల(మూ)మాలికా
అజశృఙ్గీ విషాణీ స్యా ద్గోజిహ్వో దార్వికే సమే. 168
- 169

- తామ్బూలవల్లీ తామ్బూలీ నాగవల్ల్యవ్యథ ద్విజా
హరేణు రేణుకా కాస్తీ కపిలా భస్మగన్ధినీ. 170
- ఏలా వాలుక మైలేయం సుగన్ధి హరివాలకమ్
వాలకం చాథ పాలజ్ఞా (ం) ముకుందః కుందకున్దురూ 171
- బాలం ప్రీతేరబర్హిష్టోదీప్యం కేశామ్బు నామ చ.
కాలనుసార్యవృద్ధాశ్మపుష్పశీతశివాని తు 172
- శైలేయం తాలపరీ తు దైత్యా గంధకుటీ మురా
గన్ధినీ గజభక్ష్య తు సువహా సురభీరసా. 173
- మహేరణా కున్దురుకీ సల్లకీ హ్రోదినీతి చ
అగ్నిజ్వాలా సుభిజ్ఞ తు ధాతకీ ధా(తు)తృపుష్పికా. 174
- పృథ్వీకా చంద్ర బా లైలా నిష్కుటీ ర్భహాలాఽథసా
సూక్ష్మేపకుచ్చికా తుత్థా కోరజ్జీ త్రిపుటా త్రుటిః 175
- వ్యాధిః కుష్మం పారిభావ్యం వాప్యఃపాకల ముత్పలమ్
శట్ఠినీ చోరపుష్పీ స్యా త్కేశి న్యథ వితున్నకః 176
- రుటాఽమలాఽరుటా తాలీ శివా తామల కీతి చ
ప్రపౌణ్డరీకం పౌణ్డర్య మథ తున్నః కుబేరకః. 177
- కుణికచ్చః కాంతలకో నన్ది వృక్షోఽథ రాక్షసీ.
చణ్డా ధనహరీ క్షేమదుష్పత్త్రిగణహాసకాః. 178
- వ్యాళాయుధం వ్యాఘ్రనఖం కరజం చక్రకారకమ్,
స పిరా విద్రుమలతా కపోతాజ్ఞీ ర్నటీ నలీ. 179
- ధమ న్యజ్ఞనకేశీ చ హనుర్హృట్టవిలాసినీ.
శుక్తి శృఙ్ఖః ఖురః కోలదళం నఖ మథాథకీ. 180
- కాక్షీ మృతస్నా తువరికా మృతాలక సురాష్ట్రజే,
కుట స్నటం దాశపురం వానేయం పరిపేలవమ్. 181

- ప్లవ గోపుర గోనర్దకైవర్తీ ముస్తకాని చ
 గ్రన్థివర్ణం శుకం బర్హం పుష్పం స్థాజేయ కుర్కురే. 182
 మరున్మాలా తు పిశునా స్పృక్కా దేవీ లతా లఘుః
 సముద్రాంతా వధూః కోటివర్షా లఙ్కాయీ కేత్యపి. 183
 తపస్వినీ జటామాంసీ జటిలా లోమశా మి (శీ) పీ
 త్వకృత్త్రీ ముత్కటం భృంగం త్వచం చోదం వరాజ్లకమ్. 184
 కచ్ఛూరకో ద్రావిడకః కా(ల్ప) ల్యకో వే(ధ) నముఖ్యకః
 ఓషధ్యో జాతి మాత్రే స్య రణాతౌ సర్వ మౌషధమ్. 185
 శాకాఖ్యం పత్త్రీపుష్పాది తణ్ణులీ యోఽల్పమారిషః
 విశ ల్యాఽగ్నిశి ఖాఽనన్తా ఫలినీ శక్రపు (ష్టికా) ప్ష్యపి. 186
 స్యా దృక్షగన్ధా చగలా క్ష్యాచేగీ వృద్ధదారకః
 జుజ్గో బ్రాహ్మీతు మత్స్యాక్షీ వయస్థా సోమవల్లరీ. 187
 పటుపర్ణీ హైమవతీ స్వర్ణక్షీరీ హిమావతీ.
 హయపుచ్ఛీతు కామ్పాజీ మాషపర్ణీ మహాసహా. 188
 తుణ్డికేరీ రక్తఫలా బిమ్బికా పీలుపర్ణ్యపి.
 బర్బరా (క)తబరీ తుగ్గీ ఖరపు ష్పాఽజగన్ధికా. 189
 ఏలాపర్ణీ తు సువహా రాస్నా యుక్తరసా చ సా
 చాజ్గేరీ చుక్రికా దంతశ రాఽమ్బ స్థాఽమ్లలోణికా. 190
 సహస్రవేది చుక్రోఽమ్లవేతస శృతవే ధృపి
 నమస్కారి గన్ధకా (రీ)లీ సమంగా ఖది రేత్యపి. 191
 జీవన్తీ జీవనీ జీవా జీవనీయా మధుస్రవా
 కూర్చశీర్షో మధురకః శృంగ హ్రస్వాంగ జీవకాః. 192
 కిరాతతిక్తో భూని మ్బానార్యతి క్తోఽథ సప్తలా
 విమలా సాతలా భూరిఘేనా చర్మక షేత్యపి. 193

- వాయసోలీ స్వాదురసా వయ స్థాఽథ మకూలకః.
 నికుమ్భో దన్తికా ప్రత్యక్తేర్ణి ణ్మదుమ్పరపర్ణ్యపి. 195
 అజమోదా తూగ్రగన్ధా బ్రహ్మదర్భా యవానికా
 మూలే పుష్కరకాశ్మీర పద్మపత్రాణి పౌష్కరే. 195
 అవ్య థాతిచరా పద్మా చారటీ పద్మచారిణీ
 కామ్పిల్యః కర్కశ శ్చన్దో రక్తాంగో రోచనీ త్యపి. 196
 ప్రపున్నాట స్తేష్విడగణో దద్రుఘ్న శ్చక్రమర్దకః
 పద్మాట ఉరణా(ఖ)క్షశ్చ పలాణ్ణుస్తు సుకంద(గంధ)కః 197
 లతార్క ద్రుద్రుమౌ తత్ర హరితేఽథ మహాషధం
 లకునం గృణ్ణనారిష్ట మహాకంద రసోనకాః 198
 పునర్నవాతు శో (ధ) భమ్నీ వితున్నం సు(ని) విషణ్ణకమ్
 స్యా ద్వాతక శ్శీత లోఽపరాజితా శణపర్ణ్యపి. 199
 పారవతాఙ్గిః కటభిః పణ్యా జ్యోతిష్మతీ లతా
 వార్షికం త్రాయమాణా స్యాత్త్రాయస్తీ బలభద్రికా. 200
 విష్యక్సేనప్రియా మృష్టి ర్వారాహీ బదరేత్యపి
 మార్కవో భృంగరాజ స్యాత్కాకమాచీ తు వాయవీ 201
 శతపుష్యా సితచ్చ త్రాఽతిచ్చత్రా మమరా మిసిః
 అవాక్సుష్పి కారవీ చ సారణీ తు ప్రసారణీ. 202
 తస్యాం కటమ్పరా రాజబలా భద్రబ రేతి చ
 జనీ జతూకా(రజనీ)జననీ జతుకృ చ్చక్రవర్తినీ. 203
 సంస్ప ర్కాఽథ శ(తీ)టీ గన్ధమూలీ షడ్గ్రన్ధి కేత్యపి
 కచ్చూరోఽపి పలా శోఽథ కా(ర) లివేల్లః కటిల్లకః 204
 సుషవీ చాథ కులకం పటోం స్తిక్తకః పటుః
 కూ(ష్మా)శ్మాణ్ణకస్తు కర్కారు రుర్వారుః కర్కటీ వ్రీయా. 205

- ఇక్ష్వకుః కటుతుమ్పి స్యాత్తు మ్మ్యలాబూ రుభే సమే
చిత్రా గవాక్షీ గో(దు)తుమ్భా విశాలా త్విష్ట్రోవారుణీ 206
- అర్శోఘ్న సూరణః కన్దో గణ్ణీరస్తు సమష్టిలా
కల మ్మ్యుపోదకా త్రీ తు మూలకం (హి) హీలమోచికా. 207
- వాస్తుకం శాకభేదాః స్యుః దూర్వా తు శతపర్వికా
సహస్రవీర్యా భర్గవ్యో రుహోఽనన్తాథ సా సితా. 208
- గోలోమి శరవీర్యా చ గణ్ణాలీ శకులాక్షకః
కురువిందో మేఘనామా ముస్తా ముస్తక ముత్రియామ్. 209
- స్యా ద్భద్రముస్తకో గున్దా చూడాలా చక్ర లోచ్చటాః
వంశే త్వక్సార కర్మార త్వచిసార తృణధ్వజాః. 210
- శతపర్వా యవఫలో వేణు మస్కర తేజనాః
వేణవః కీచకాస్తే స్యు ర్యే స్వన స్త్యనిలోద్ధతాః. 211
- గ్రన్ధిర్నా పర్వపరుషీ గున్ద్రీ స్తేజనక శ్శరః
నడస్తు ధమనః పోటగళోఽథో కాశ ముత్రియామ్. 212
- ఇక్షుగన్ధా పోటగళః పుంభూమని తు బల్పజాః
రసాల ఇక్షు స్తద్భేదాః పుణ్ణికాన్తారకాదయః. 213
- స్వా ద్వీరణం వీరతరం మూలేఽస్యోశీర ముత్రియామ్
అభయం నలదం నేవ్య మమృతాశం జలాశయమ్. 212
- లామజ్జికం లఘులయ మవదా హేష్టకాపథే
నదాదయ స్తృణం గర్మ చ్ఛ్యామాకప్రముఖా అపి. 215
- అస్త్రీ కుశం కుఢో దర్భః పవిత్ర మథ కత్తృణమ్
సౌర సౌగన్ధిక ధ్యామ దేవజగ్ధక రోహిణమ్. 216
- ఛత్తాతిచ్చత్తపాలఘ్నో మాలాతృణకభాస్తృణే
శష్పం బాలతృణం ఘాసో యవన(సం)స్తృణ మద్భునమ్. 217

- తృణానాం సంహతి స్తుణ్యా నద్యాతు నడసంహతిః
తృణరాజాహ్వయ స్తాశో నాశితేర స్తు లాఙ్గలీ. 218
- మోక్షా తు పూగః క్రముకో గువాకః ఖపురోఽన్యతు
ఫల ముద్వేగ మేతే చ హిస్తాలసహితా వ్రయః. 219
- ఖర్జూరః కేతతీ తాళీ ఖర్జూరీ చ తృణద్రుమాః
ఇతి వనోషదివర్గః.
అథ సింహాదివర్గః.
- సింహో మృగేంద్రః పశ్చాప్యో హర్యక్షః కేసరీ హరిః. 220
- (కణ్ఠీరవో గజరిపుః పింగదృష్టి ర్మృగాధిపః
పుణ్డరీకః పంచనఖ చిత్రకాయ మృగద్విషః)
శార్దూలద్వీపినో వ్యాఘ్రే తరణు స్తు మృగాదనః
వరాహ స్సూకరో ఘృష్టిః కోలః పోత్రీ కిరిః కిటిః. 221
- దంష్ట్రీ ఘోషీ స్తబ్ధిరోమా క్రోడో భూదార ఇత్యపి
కపి ప్లవగ్ల ప్లవగ శాఖామృగ వలీముఖాః 222
- మర్కటో వానరః కిశో వనౌకా అథ భల్లుకే
ఋక్షేచ్ఛభల్లభల్లూకా గండకే ఖడ్గఖడ్గినౌ. 223
- ఋలాయో మహిషో వాహద్విష త్కానరనైరిధాః
ప్రియం శివా భూరిమాయు గోమాయు మృగధూర్తకాః 224
- సృగాల వఞ్చక క్రోష్టు ఫేరు ఫేరవ జమ్బుకాః
ఓతు ర్పిడాలో మార్జారో పృషదంశక ఆఖుఖుక్, 225
- త్రయో గాధేర గాధార గాధేయా గోధికాత్మజే
శ్వావిత్తు శల్య స్తల్లోమ్ని శలలీ శలలం శలమ్. 226
- వాతప్రమీ ర్వాతమృగః కోక స్త్రీహామృగో వృకః
మృగే కురగ్ల వాతాయు హరిణాజినయోనయః. 227

- ఐజేయ మేణ్యా శ్చర్మాదృ మేణ నైఞ ముభే త్రిషు
కదళీ కన్దళీ చీన శ్చమూరు ప్రియకా వపి. 228
- సమూరు శ్చేతి హరిణా అమీ అజినయోనయః
కృష్ణసార రురు న్యజ్కు రజ్కు శమ్బర రౌహిషాః. 229
- గోకర్ణ పృషత్తైఞర్య రౌహితా శ్చమరో మృగాః
గన్ధర్వ శ్చరభో రామ స్పృమరో గవయ శ్శశః. 230
- ఇత్యాదయో మృగేన్ద్రాద్యా గవాద్యాః పశుజాతయః
(అధోగన్తాతు ఖనకో వృకః పుంధ్వజ ఉన్దురః)
ఉన్దురు ర్మూషికోఽప్యాఖు ర్గిరికా బాలమూషికా. 231
- చుచున్దరీ గన్ధమూషీ దీర్ఘదేహీ తు మూషికా
సరటః కృకలాసస్వా న్ముసలీ గృహగోధికా. 232
- లూతా స్త్రీ తస్తువాయోర్జనాథ మర్కటకా స్సమః
నీలజ్గుస్తు క్రిమిః కర్ణజ(లౌ)లూకా(ః)శతపద్యుభే. 233
- వృశ్చిక శ్శూక కీటస్వా దళి ద్రోణౌ తు వృశ్చికే
పారావతః కలరవః కపోతోఽథ శశాదనః. 234
- పత్రీ శ్యేన ఉలూకస్తు వాయసారాతి పేచకౌ
(దివాన్తః కౌశికో ఘూకో దివాభీతో నిశాటనః)
వ్యాఘ్రూటస్తు భరద్వాజః ఖణ్డరీటస్తు ఖణ్డనః. 235
- లోహపృష్ఠ స్తు కజ్కు స్వా దథ చాపః కిక్రీదివిః
కళింజ భృంజ ధూమ్యాటా అథ స్యా చృతపత్రకః. 236
- దర్వాఘాటోఽథ సారణ్గ స్తోకక శ్చాతక స్సమః
కృకవాకు స్తామ్రచూడః కుక్కుట శ్చరణాయుధః. 237
- చటకః కలవిజ్కు స్వాత్తస్య స్త్రీ చటకా తయోః
పుమవత్యే చాటకైరః త్ప్రవత్యే చటకైవహి. 238

- కర్కరేటుః కరేటు స్వాత్కృతకణక్రకరౌ సమా
వనప్రియః పరభృతః కోకిలః పిక ఇత్యపి. 239.
- కాకే తు కరటారిష్ట బలిపుష్ట సకృత్ప్రిజాః
ధ్వంజేత్మమౌష పరభృ దృలిఖు గ్వయసా అపి. 240
- చిర జీవీ చైకదృష్టి ర్మౌకళిః పికవర్ధనః
ద్రోణకాక స్తుకాకోలో దాత్యూహః కాలకణ్ణకః. 241
- అతా (పి)యిచిల్లా దక్షియ్యగృధ్రౌ కీర కుకౌ సమా
క్రుజ్జో క్రౌజ్జోఽఘ బకః కహ్వాఃపుష్కరాహ్వాస్తు సారసః 242
- కోక శ్చక్ర శ్చక్రవాకో రథాంగాహ్వానామకః
కాదమ్బుః కలహంస స్సాస్య దుత్కృశ కురరౌ సమా. 243
- హంసాస్తు శ్వేతగరుల శ్చక్రాంగా మానసౌకసః
రాజహంసాస్తు తే చఙ్గుచరణై ర్లోహితైస్పితాః. 244
- మలినై ర్మల్లికా (జ్ఞ)ఖ్యాన్తే ధార్తరాష్ట్రా స్పితేతరైః
శరారి రాటి రాతిశ్చ బలాకా బినకణ్ణికా. 245
- హంసస్య యోషి ద్వరటా సారసస్య తు లక్ష్మణా
జతు కాఽజినపత్రా స్యా త్పరోష్ఠీ తైలపాయికా. 246
- చర్వణా మక్షికా నీ(లా)లీ సరమా మధుమక్షికా
(ప)నితజ్గికా పుత్తికా స్యా ద్దంశస్తు వనమక్షికా. 247
- దంశీ తజ్జాతి రల్పా స్యా ద్గండోలీ వరటా ద్వయోః
భృంగారీ చీ(మీ)రుకా చీరీ ఝిల్లికా చ సమా ఇమాః. 248
- సమౌ సతజ్గళలభౌ ఖద్యోతో జ్యోతిరిజ్గణః
మధువ్రతో మధుకరో మధులి ణ్మధుపాళినః. 249
- ద్విరేప పుష్పలి ధృంగ షట్పద భ్రమరాళయః
ఇద్దనిర శ్చఙ్చరీకో రోలమ్పౌ బమ్మర శ్చ సః. 250

- మయూరో బర్హిణోబర్హీ నీలకంఠో భుజంగభుక్
శిఖావళ శ్శిఖీ కేకీ మేఘనాదానులాస్యపి 251
- కేకా వాణీ మయూరస్య సమా చంద్రక మేచకా
శిఖా చూడా శిఖిణ్ణ స్తు పిఞ్చబర్హే నపుంసకే. 252
- ఖగే విహంగ విహగ విహంగమ విహాయసః
శకున్తి పక్షి శకుని శకున్త శకున ద్విజాః. 253
- పతత్త్రి పత్త్రి పతగ పత త్పత్తరథాణ్ణజాః
నగోకా వాణి వికిర వివిష్కిర పతత్త్రియః. 264
- నీడోద్భవా గరుత్మన్తః పితృనో నభసంగమాః
తేషాం విశేషా హరీతో మధ్గుః కారణ్ణవః స్లవః, 255
- తిత్త్రిః కుక్కుభో లావో జీవంజీవ శ్చకోరకః.
కోయష్టిక స్టిట్టిభకో వర్తకో వర్తికాదయః. 256
- గరు త్పక్షచ్ఛదాః పత్త్రిం పతత్త్రించతనూరుహమ్
శ్రీ పక్షతిః పక్షమూలం చఞ్చ స్తోటి రుభే త్రియా. 257
- ప్రడీనోద్దీన సణ్డీనా న్యేతాః ఖగగత్రియాః
పేశీ కోశో ద్విహీనేఽణ్డం కులాయో నీడ మత్రియామ్. 258
- పోతః పాకోర్భకోడిమ్భుః పృథుక శ్శాబక శ్శిఖుః
శ్రీపుంసౌ మిథునం ద్వన్ద్వం యుగ్మం తు యుగళం యుగమ్. 259
- సమూహ నివహ వ్యూహ సన్దోహ విసర వ్రజాః
స్తోమోఘ నికరవ్రాత వార సంఘాత సఞ్చయాః. 260
- సముదాయ స్సముదయ స్సమవాయ శ్చయో గణః
త్రియాం తు సంహతి ర్భృన్దం నికురుమ్భం కదమ్బకం. 261 .
- పూగోవితానం ప్రకరోమండలం చక్రవాళకం
పటలం పేటికా శ్రీ స్యాచ్చక్రం జాలంచ జాలకం. 262

బుద్ధభేదా స్సమై ర్వర్గః సంఘ సాఢౌ తు జస్తుభిః
 సజాతీయైః కులం యూధం తిరశ్చాం పున్నపుంసకం. 263
 పశూనాం సమజోఽన్యేషాం సమాజోఽథ సధర్మిణాం
 స్యాన్నికాయః పుజ్జరాశీ తూత్కరః కూట మత్రియాం 264
 కాపోత శౌక మాయూర తైత్తిరాదీని తద్గణే
 గృహసక్తాః పక్షిమృగా శ్చేకా స్యు ర్గుహ్యకాశ్చతే. 265
 ఇతి సింహాదివర్గః.

అథ మనుష్యవర్గః.

మనుష్యా మానుషా మర్త్యా మనుజా మానవా నరాః
 స్యుః పుమాంసః పఞ్చజనాః పురుషాః పూరుషా నరః 266
 శ్రీయోషి దబలా యోషా నారీ సీమన్తినీ వధూః
 ప్రతీప్రదర్శినీ వామా వనితా మహిళా తథా. 267
 విశేషా స్త్వజ్జనా భీరాః కామినీ వామలోచనా
 ప్రమదా (మాని) భామినీ కాంతా లలనా చ నితమ్పినీ. 268
 సుందరీ రమణీ రామా కోపనా నైవభామినీ
 వరారోహా మత్తకాశి స్యుత్తమా వరవర్జినీ. 269
 కృతాభిషేకా మహిషీ భోగినోఽన్యా నృపత్రియః
 పత్నీ పాణిగృహీతీ చ ద్వితీయా సహధర్మిణీ. 270
 భార్యా జాయాఽథ పుం భూమ్ని దారాః స్యాత్తు కుటుమ్బినీ
 పురస్తీ సుచరిత్రా తు సతీ సాధ్వీ పతివ్రతా. 271
 కృతసాపత్ని కాఽధ్యూ డాఽధివి న్నాఽథ స్వయంవరా
 పతింవరా చ వర్యాథ కులశ్రీ కులపాలికా. 272
 కన్యా కుమారీ గౌరీ తు నగ్నికాఽనాగతార్తవా
 స్యాన్మధ్యమా దృష్టరజా స్తరుణీ యువతి స్సమే. 273

- సమాః స్నుషా జనీ వధ్య భీరణ్ణీ తు సువాసినీ
ఇచ్ఛావతీ కాముకా స్యా ద్వృషస్యస్తీ తు కాముకీ. 274
- కాంతార్థినీ తు యా యాతి సజ్జేతం సాఽభిసారికా
పుశ్చలీ దర్శణీ బంధ కృపతీ కల పేత్వరీ. 275
- స్వైరిణీ పాంసులాఽథస్యా దశిశ్వీ శిశునా వినా
అవీరా నిష్పతిసుతా విశ్వస్తా విధవే సమే. 276
- ఆశి స్సఖీ వయస్యా చ పతిపత్నీ సభర్తృకా
వృద్ధా పలిక్నీ ప్రాజ్ఞీ తు ప్రజ్ఞా ప్రాజ్ఞాతు దీమతీ 277
- శూద్రీ శూద్రస్య ఛార్యా స్యా చూచద్రా తజ్ఞాతిరణనా
అభీరీ తు మహాశూద్రీ జాతిపుంయోగయో స్సమే. 278
- అర్యాణీ స్వయ మర్యా స్యాత్ క్షత్రియా క్షత్రియా ష్యపి
ఉపాధ్యాయా ప్యుపాధాయీ స్యా దాచార్యాపి చ స్వతః. 279
- అచార్యానీ తు పుంయోగే స్యాదర్యీ క్షత్రియీ తథా
ఉపాధ్యాయాన్యుపాధ్యాయా పోతా స్త్రీ పుంసలక్షణా. 280
- వీరపత్నీ వీరభార్యా వీరమాతా తు వీరసూః
జాతాపత్యా ప్రజాతా చ ప్రసూతా చ ప్రసూతికా. 281
- స్త్రీ నగ్ని కాకోటవీ స్యా ద్దూతీ సంచారికే. సమే
కాత్యాయ న్యర్థ వృద్ధాయా కాషాయవసనాఽథవా. 282
- నైరస్థీ పరవేశ్మస్థా స్వపశా శిల్పకారికా
అసిక్నీ స్యాదవృద్ధాయా ప్రేష్యాంతః పురచారిణీ. 283
- వారస్త్రీ గణికా వేశ్యా రూపాజీవాఽథ సా జనైః
సత్కృతా వారముఖ్యా స్యాత్కుట్టినీ శమ్భవీ సమే. 284
- విప్రశ్నికా త్వీక్షణికా దైవజ్ఞాఽథ రజస్వలా
స్త్రీధర్మ ఇయిరాత్రేయీ మలినీ పుష్పవ త్యపి. 285

- ఋతుమత్య ప్యుద క్యాపి స్యాద్రజః పుష్ప మార్తవం
శ్రద్ధాకు ర్దోహదవతీ నిష్కళా విగతార్తవా. 286
- అవన్నసత్త్వా స్యా ధ్గుర్వి ణ్యంతర్వత్నీ చ గర్భిణీ
గణికాదే స్తు గాణిక్యం గాఢిణి యావతం గణే. 287
- పునర్భూ ర్దిధిషూ రూథా ద్వి స్తస్యా దిధిషుః పతిః
సతు ద్విజోఽగ్రే దిధి(షూ)షుః నైవ యస్య కటుమ్భినీ
కానీనః కన్యకాజాత స్సుతోఽథ సుభగానుతః
సౌభాగినేయః స్యా త్పరస్త్రైజేయ స్తు పరస్త్రీయః. 289
- పైతృష్యసేయః స్యాత్ పైతృష్యప్రీయ శ్చ పితృష్యసుః
సుతో మాతృష్యసు శ్చైవం వై మాత్రేయో విమాతృజః. 290
- అథ బాన్ధకినేయ స్స్య చ్చస్తల శ్చానతీసుతః
కాలపేయః కాలపేరో భిక్షకీ తు సతీ యది. 291
- ఽదా కాలిణీనే యోఽస్యాః కాలపేరోపి చాత్మజః
ఆర్మజ స్తనయ స్సూను స్సతః పుత్రః ప్రియాం త్వమీ. 282
- అహు ర్దుహితరం సర్వేఽవత్యం తోకం తయో స్సమే
స్వజాతే త్వారసౌ రసౌ తాత స్తు జనకః పితా. 293
- జనయిత్రి ప్రసూ ర్మాతా జననీ భగినీ స్వసా
ననా(న)న్దా తు స్వసా పత్య ర్నప్తీ పౌత్రీ సుతాత్మజా. 294
- భార్యాస్తు భ్రాతృవర్గస్య యాతరః స్యుః పరస్పరం
ప్రజావతీ భ్రాతృజాయా మాతులానీ తు మాతులీ. 295
- పతిపతోఽస్యః ప్రసూః శ్వశ్రూః శ్వశుర స్తు పితాతయోః
పితృర్భ్రాతా పితృవ్య స్యా న్మాతుర్భ్రాతా తు మాతులః. 296
- స్యాలా స్స్య ర్భ్రాతరః పత్యుః స్వామినో దేవృదేవరా
స్వప్రీయో భాగినేయ స్స్య జ్ఞామాతా దుహితుః పతిః 297

- పితామహః పితృపితా తత్పితా ప్రపితామహః
మాత్మూర్మాతా మహా ద్యేవం సపితౄస్త్తు సనాథయః. 298
- సమానోదర్య సోదర్య సగర్భ్య సహజా స్సమాః
సగోత్ర బాన్ధవ జ్ఞాతి బంధు స్వ స్వజనా స్సమాః. 299
- జ్ఞాతేయం బంధుతా తేషాం క్రమా ద్భావసమూహయోః
ధవః ప్రియః పతి ర్భర్తా జార స్త్వాపవతి స్సమా. 300
- అమృతే జారజః కుందో మృతే భర్తరి గోశకః
బ్రాత్రీయో బ్రాతృజో బ్రాతృ భగిన్యో బ్రాతరావుభౌ. 301
- మాతాపితరౌ పితరౌ మాతరపితరౌ ప్రసూజనయితారౌ
శ్వశ్రూశ్వకురౌ శ్వకురౌ పుత్రౌ పుత్రీ శ్చ ధీహితా చ. 302
- దమ్పతీ జమ్పతీ జాయాపతీ బార్యాపతీ చ తౌ
గర్భాశయో జరాయుః పుం స్యుల్బం చ కలలోఽస్త్రియాం. 303
- సూతిమాసో వై జననో గర్భో భూజ ఇమౌ సమౌ
తృతీయా ప్రకృతి స్సండుః క్లీబః పండో నపుంసకం. 304
- శిశుత్వం శైశవం బాల్యం తారుణ్యం యౌవనం సమే
స్యాత్ స్థాచిరం తు వృద్ధత్వం వృద్ధసజ్జేఽపి వార్ధకం. 305
- పలితం జరసా శౌక్ల్యం కేశాదౌ విప్రసా జరా
స్యాదుత్తానశయా డిమ్బాస్తనపా చ స్తనంధయా. 306
- బాలస్తు స్యా న్మాణవకో వయస్థ స్తరుణో యువా
ప్రవయాః స్థవిరో వృద్ధో జీనో జీర్ణో జరన్నపి. 307
- వర్షియాన్ దశమీ జ్యాయాన్ పూర్వజ స్త్వగ్రియోఽగ్రజః
జఘన్యజే స్యుః కనిష్ఠ యవీయోఽవరజానుజాః. 308
- అమాంసో దుర్బల శ్చాతో బలవాన్ మాంసలోఽంసలః
తున్దిల స్తున్దిభ స్తున్ది బృహత్కుక్షీః పిచణ్డిలః. 309

- అవటితోఁజవనాట శ్చావభ్రతో నతనాసికే
కేశవః కేశికః కేశీ వలితో వలిభ స్సమా. 310
- వికలాక్షస్తు పోగణ్ణః ఖర్వో హ్రస్వ శ్చ వామనః
ఖరణా స్స్వ త్థరణసో విగ్రస్తు గతనాసికః. 311
- ఖరణా స్స్వ త్థరణసః ప్రజ్ఞః ప్రగతజానుకః
ఊర్ధ్వజ్ఞ రూర్ధ్వజానుః స్యాత్ సంజ్ఞ స్సంహతజానుకే. 312
- స్యాదేదే బధిరః కుబ్జే గడులః కుకరే కుణిః
పృశ్ని రల్పతనో శ్రోణః పంగౌ ముండస్తు ముణ్డతే. 313
- వళిరః కేశరే ఘోదే ఖజ్జ త్రిషు జరావరాః
జడులః కాలకః పిష్టు స్తైలక స్తైలకాలకః. 314
- అనామయం స్యా దారోగ్యం చికిత్సా రుక్ప్రతిక్రియా
భేషటౌషధ భైషజ్యా న్యగదో జాయు రిత్యపి. 315
- స్త్రీ రుగ్రుజా చోపతాపరోగవ్యాధిగదామయాః
పుమాన్ యక్ష్మే క్షయ శ్శోషః ప్రతిశ్చాయస్తు పీనసః. 316
- స్త్రీ తుత్తుతం క్షవః పుంసి కాసస్తు క్షవధుః పుమాన్
శోఫస్తు శ్వయధు శ్శోషః పాదస్ఫోటో విపాదికా 317
- కిలాసం సిద్ధ కచ్ఛాం తు పామ పామే విచర్చికా
కణ్ఠాః ఖర్జుశ్చ కణ్ఠాయా విస్ఫోటః పిటక త్రిషు. 318
- వ్రణోఽస్త్రీయా మీర్మమరుః క్లిబే నాడీవ్రణః పుమాన్
కోరో మండలకం కుష్టశ్చిత్రే దుర్నామకార్కసీ. 319
- అనాహ స్తు నిబన్ధ స్స్యాత్ గ్రహణీ రుక్ప్రవాహికా
ప్రచ్ఛర్దికా వమి శ్చ స్త్రీ పుమాం స్తు వమధు స్సమా. 320
- వ్యాదిభేదా విద్రధిః స్త్రీ జ్వరమేహభగన్ధరాః
[శ్రీవదం పాదవర్మకం కేశఘ్నం త్విన్ద్రీలుప్తకం.]

- అశ్రురీ మూత్రకృచ్ఛ్చిం స్యా త్పూర్వే శుక్రావధే శ్చైషు. 321
- రోగహః ర్యగదజ్కారో భిషగై వ్యద్య శ్చికిత్సకే
వార్తో నిరామయః కల్య ఉల్లాహే నిర్గతో గదాత్. 322
- గ్లాన గ్లాస్నూ అమయాపీ వికృతో వ్యాధితోఽపటుః
ఆతురోఽభ్యమితోఽధ్యాత్మః సమా పామనకచ్ఛురౌ, 323
- దద్రుభో దద్రురోగీ స్యా దరో రోగయుతోఽర్చనః
వాతకీ వాతరోగీ స్యా త్పాతిసారోఽతిసారకీ. 324
- స్యః క్లిన్నాక్షే చుల్ల చిల్ల పిల్లాః క్లిన్నేఽక్షి చా వ్యమీ
ఉన్మత్త ఉన్మాదవతి శ్లేష్మలః శ్లేష్మణః కఫః. 325
- స్యబ్ధో భుగ్నే రుజా వృద్ధనాభౌ తున్దిలతున్దిభౌ
కిలాసీ సిద్ధులోఽన్ధోఽదృ బూర్చాలే మూర్తమూర్చితౌ. 326
- శుక్రం తేజో రేతసీ చ బీజవీర్యేన్ద్రియాణి చ
మాయః పిత్తం కఫః శ్లేష్మో త్రియాంతు త్వగసృగ్వరా, 327
- పిశితం తరసం మాంసం పలలం క్రవ్య మామిషం
ఉత్తప్తం శుష్కమాంసం స్యాత్త ద్వల్లూరం త్రిలింగకం. 328
- రుధిరేఽస్పగ్గోహితాస్రరక్త క్షతజశోణితం
వృ(బు)క్కాగ్రమాంసం హృదయం హృస్మేదస్తు వపావసా. 329
- పశ్చాద్గీవా సిరా మన్యా నాడీ తు ధమని స్పిరా
తిలకం క్లోమ మస్తిష్కం గోర్ధం కిట్టం మలోఽత్రియాం. 330
- ఆస్త్యిం పురీ తద్గుల్మ స్తు స్తేహా పుంస్యథ వన్నసా
స్నాయుః త్రియాం కాలఖణ్డ యకృతీ తు సమే ఇమే. 331
- సృణికా స్యన్ధినీ లాలా దూషికా నేత్రయో ర్మలం
[నాసామలం తు శింఖాణం శింజూషం కర్ణయోర్మలం.]
మూత్రం ప్రసావ ఉచ్ఛారా వస్కరౌ శ(చ)మలం శకృత్. 332

- పురీషగూఢే వర్చస్కు మస్త్రీ విష్టావి(శో)షా త్రియా
స్యా త్కర్పరః కపాలోఽస్త్రీ కీకసం కుల్యమస్థిచ. 333
- స్యా చ్చరీరాస్థి కజ్జాశః పృష్ఠాస్థి తు కశేరుకా
శిరోఽస్థి తు కరోటిస్త్రీ పార్శ్వాస్థిని తు పర్శుకా 334
- అఙ్గం ప్రతీకోఽవయవోఽపఘ నోఽథ కశేబరం
గాత్రం వపు స్సంహననం శరీరం వర్షా విగ్రహః 335
- కాయో దేహః క్లిబఘంసోః త్రియాం మూర్తిస్తను స్తసూః
పాదాగ్రం ప్రపదం పాదః పదజ్ఞి శ్చరణోఽత్రియాం. 336
- తద్గ్రాస్థి ఘటికే గుల్ఫాపుమా న్నార్జి స్తయోరధః
జంఘా తు ప్రసృతా జానూ రుపర్వాస్థివ దత్రియామ్. 337
- సక్తి క్లిబే పుమా నూరు స్తత్సన్ధిః పుంసి వజ్జణః
గుదం త్వపానం పాయుర్నా వస్తి రా భే రధో ద్వయోః 338
- కటో నా శ్రోణిఫలకం కటిః శ్రోణిః కకుద్మతీ
పశ్చాన్నితమ్భః త్రీకట్యాః క్లిబే తు జఘనం పురః. 339
- కూపకౌ తు నితమ్భస్థౌ ద్వయహీనే కుకున్దరే
త్రియాం స్పిచౌ కటిప్రోథా వుపస్థో వక్ష్యమాణయోః. 403
- భ(గం)గో యోని ర్ద్వయోః శిశ్నో మేఢ్రో మేహనశేఫసీ
ముష్కోఽఙ్ఘ్రకోశో వృషణః పృష్ఠవంశాధరే త్రికః. 341
- పిచఙ్ఘకుక్షీ జఠరోదరం తున్దం స్తనౌ కుచౌ
చూచుకం తు కుచాగ్రం స్యాన్ననాక్రోడం భుజాన్తరం. 322
- ఉరో వత్సం చ వక్ష శ్చ పృష్ఠం తు చరమం తనోః
స్కన్ధో భుజశిరోఽంసోఽస్త్రీ సన్ధి తస్యైవ జత్రుణీ. 343

- బాహుమూలే ఉభౌ కశై పార్శ్వ మస్త్రీ తయోరధః
మధ్యమం చావలగ్నం చ మధ్యోఽస్త్రీ ద్వౌ పరా ద్వయోః 344
- భుజబాహూ ప్రవేష్టో దోః స్యా త్కపోణి స్తు కూర్పరః
ఆస్యోపరి ప్రగణ్ణ స్సాస్యోత్ ప్రకోష్ఠ స్తస్య చాప్యధః 345
- మణిబద్ధా చాకనిష్ఠం కరస్య కరభో బహిః
పశ్చిశాఖ శ్శయః పాణి స్తర్జనీ స్యా త్పుదేశినీ. 346
- అల్లశ్యః కరశాఖా స్స్యైః పుం స్యల్లప్యః ప్రదేశినీ
మధ్య మానామికా చాపి కనిష్ఠా చేతి తాః క్రమాత్. 347
- పునర్భవః కరరుహో నభోఽస్త్రీ నఖ రోఽస్త్రీయాం
ప్రాచేశతాలగోకర్ణా స్తర్జన్యాదియుతే తతే. 348
- అల్లప్తే సకనిష్ఠే స్యా ద్విత స్తద్వాదశాంగుళః
పాణౌ చపేటప్రతల ప్రహస్తా విస్తృతాంగుళౌ. 349
- ద్వౌ సంహతౌ సంహతల ప్రతలౌ వామదక్షిణౌ
పాణి ర్నికుబ్జః ప్రస్ఫుతిస్తా యుతా వజ్జలిః పుమాన్. 350
- ప్రకోష్ఠే విస్తృతకరే హస్తౌ ముష్ట్యా తు బద్ధయా
స రత్నిస్సాస్య దరత్ని స్తు నిష్కనిష్ఠేన ముష్టినా. 351
- వ్యామో బాహ్వో సుకరయో స్తతయో స్తిర్యగస్తరం
ఊర్ధ్వవిస్తృతదోః పాణి నృమానే పౌరుషం త్రిషు. 352
- కంఠో గళోఽథ గ్రివాయాం శిరోధిః కన్ఠ రేత్యపి
కమ్బుగ్రివా త్రిరేఖా సాఽవటు ర్హటా కృకాటికా. 353
- వక్త్రాన్యే వదనం తుణ్ణ మాననం లపనం ముఖం
క్లీబే ప్రూణం గన్ధవహా ఘోణా నాసా చ నాసికా. 354
- ఓష్ఠాధరా తు రదనచ్ఛదౌ దశనవాససీ
అథస్తా చ్చిబుకం గణ్ణ కపోలా తత్పరా హనుః. 355

- రదనా దశనా దస్తా రదా స్తాలు తు కాకుదమ్
రసజ్ఞా రసనా జిహ్వ ప్రాస్తా వోష్టస్య సృక్విణీ. 356
- లలాట మలికం గోధి రూర్ధ్వే దృగ్భ్రంఘం భ్రువౌత్రియా
కూర్చ మస్త్రీ భ్రువో ర్మధ్యం తారకాఽక్షః కనీనికా 357
- లోచనం నయనం నేత్ర మీక్షణం చక్షు రక్షిణీ
దృగ్దృష్టి చాశ్రు నేత్రామ్బు రోదనం చాస్ర మ(శ్రు)స్రవ. 358
- అపాంగౌ నేత్రయౌ రస్తౌ కటాక్షోఽపాఙ్గదర్శనే
కర్ణశబ్దగ్రహౌ శ్రోత్రం శ్రుతిః స్త్రీ శ్రవణం శ్రవః. 359
- ఉత్తమాఙ్గం శిరశ్శీర్షం మూర్ధా నా మస్తకోఽత్రియాం
చికురః కుస్తలో వాలః కచః కేశ శ్శిరోరుహః. 360
- తద్బుద్ధే నైశికం నైశ్య మలకా శ్చూర్ణకుంతలాః
తే లలాటే భ్రమరకాః కాకపక్షః శిఖణ్డకః. 361
- కబరీ కేశవేశోఽథ ధమ్మిల్ల స్సంయతాః కచాః
శిఖా చూడా కేశపాశీ వ్రతినాం తు జటా సటా 362
- వే(ణి)ణీ వ్రవేణీ శీర్షణ్య శిరస్యో విశదే కచే
పాళః పక్ష శ్చ హస్త శ్చ కలాపార్థాః కచాత్పరే. 363
- తనూరుహం రోమ లోమ తద్వృద్ధౌ శ్కశ్రు పుమ్ముఖే
ఆకల్పవేషౌ నైపథ్యం వ్రతీకర్మ వ్రసాధనమ్. 364
- దశై తే త్రిష్వలంక ర్తాఽలంకరిష్టు శ్చ మణ్డితః
వ్రసాధి తోఽలంకృత శ్చ భూషిత శ్చ పరిష్కృతః. 365
- విభ్రా డ్భ్రాజిష్టురోచిష్టా భూషణం స్యా దలంక్రియా
అలంకార స్త్వాభరణం పరిష్కారో విభూషణం. 366
- మణ్డనం చాథ మకుటం కిరీటం పున్నపుంసకం
చూడామణి శ్శిరోరత్నం తరలో హారమధ్యగః. 367

- వాలపాశ్యా పారితథ్యా పత్రపాశ్యా లలాటికా
 కర్ణికా తాళపత్రం స్యా త్కుంజలం కర్ణవేష్టనం. 368
 గ్రైవేయకం కణ్ఠభూషా లమ్బనం స్యా ల్లలన్తికా
 స్వర్ణైః ప్రాలమ్బి కాఽఘోర సూత్రికా మౌక్తికైః కృతా. 369
 హారో ముక్తావళీ దేవచ్ఛ న్దోఽసౌ శతయష్టి(కా)కః
 హార భేదా యష్టిభేదా ధుచ్ఛ గుచ్ఛార్థ గోప్తనాః. 370
 అర్ధహారో మాణవక ఏకావ శ్యేకయష్టికా
 నైవ నక్షత్రమాలా స్యా త్సప్తవింశతిమౌక్తికా. 371
 ఆవాపకః పారిహార్యః కటకం వలయోఽస్త్రీయాం
 కేయూర మంగదం తుల్యే అంగుళీయక మూర్ఛికా. 372
 సాక్షరాఽంగుళముద్రా సా కఙ్కుణం కరభూషణం
 త్రీకట్యాం మేఖలాకాఞ్చీ సప్తకీ రశనా తథా. 373
 క్లిబే సారసనం చాథ పుంస్కట్యాం శృఙ్ఖలం త్రిషు
 పాదాంగదం తులాకోటి ర్మణ్డోరో నూపురోఽమ్రీయామ్. 374
 హంసకః పాదకటకః కిష్కిణీ క్షుద్రఘట్టికా
 త్వక్పల క్రిమి రోమాణి వస్త్రయోని ర్దళ త్రిషు. 375
 వాల్మీకీమాది ఫాలంతు కార్పాసం బాదరం చరత్
 కాశేయం క్రిమికోశోత్థం రాజ్కవం మృగరోమజమ్. 376
 అనాహతం నిష్ప్రవాహి తన్త్రకం చ నవామ్బరే.
 త త్స్యా దుద్గమనీయం య ధౌతయో ర్వస్త్రయో ర్యుగమ్. 377
 పత్రోర్ణం ధౌతకాశేయం బహుమూల్యం మహాధనమ్
 కైమం దుకూలం స్యా ద్వే తు నివీతం ప్రావృతం త్రిషు 378

- త్రియాం బహుత్వే వత్తస్య దశాస్య్య ర్వత్తయోర్ద్వయోః
 దైర్ఘ్య మాయామ ఆ(నా)రోహః పరిణాహో విశాలతా. 379
- పటచ్చరం ణ్ణీర్ణవత్తం సమో సత్తకకర్పటో
 వత్త మాచ్ఛాదనం వాస శ్చేలం వసన మంశుకమ్. 380
- సుచేలకః పఠేఽస్త్రీ స్యా ద్వరాశిః స్థూలశాటకః
 నిచోళః ప్రచ్ఛదపట స్సమౌ రల్లకకమ్పశౌ. 381
- అస్త రీయోపసంవ్యాన పరిధానా న్యధోఽంశుకే.
 ద్వో ప్రావారోత్తరానంగా సమౌ బృహతికా తథా. 382
- సంవ్యాన ముత్తరీయం చ చోళః కూర్పాసకోఽత్రియాం
 నిశార స్యాత్ ప్రావరణే హిమానిలనివారణే. [కమ్. 383
- అర్ధోరుకం వరస్త్రీణాం స్యా చ్చక్షాతక(మత్రియాం)మంశు
 స్యా త్రిష్వాఽప్రపదీనం త త్స్పృహ్నో త్యాప్రపదం హియత్. 384
- అస్త్రీ వితాన ముల్లోచో దూష్వాద్యం వత్తవేశ్మని
 వ్రతీసీరా యవనికా స్యాత్తిరస్కరిణీ చ సా. 385
- పరికర్మాఙ్గసంస్కార స్యా న్మార్జ్జి రాఙ్గనా మృజా
 ఉద్యర్త నోత్పాదనే ద్వే సమే ఆస్లావ ఆప్లవః. 386
- స్నానం చర్చా తు చ(చా)ర్చిక్యం స్థాసకోఽథ ప్రబోధనమ్
 అనుబోధః పత్రలేఖా పత్తాఙ్గాశి రిమే సమే 387
- తమాలపత్రతిలకచిత్రకాణి విశేషకమ్
 ద్వితీయం చ తురీయం చ న త్రియా మథ కుఙ్కుమమ్. 388
- కాశ్మీరజన్మాగ్ని శిఖం వరం బాహ్నికపీతనే
 రత్తసంకోచపిశునే ధీరలోహితచందనమ్. 389

- లాక్ష రాక్ష జతుక్లిబే యావోఽలక్తో ద్రుమామయః
లవణం దేవకుసుమం శ్రీసంజ్ఞ మథ జాపకమ్. 390
- కా(లీ)లేయకం చ కాలానుసార్యం చాథ సమార్థకమ్
వం(శి)శకాగురు రాజార్హ లోహక్రిమిజ జ్ఞోజ్ఞకమ్ 391
- కాలాగు ర్వగురుః స్యా త్త మంగళ్యం మల్లిగన్ధి యత్
యక్షధూప స్సర్జరసోఽరాళ స్సర్వరసా వపి. 392
- బహురూపోఽప్యథ వృక్షధూపకృత్రిమధూపకౌ
తురుష్కుః పిణ్డక స్సిల్వో యావనోఽప్యథ పాయసః. 393
- శ్రీవాసో వృక్షధూపోఽపి శ్రీవేష్టసరళద్రవౌ
మృగనాభి ర్మృగమదః కస్తూరీ చాథ కోలకమ్. 394
- (కంకా)తక్కోలకం కోశఫల మథ కర్పూర మత్త్రియాం
ఘనసార శ్చన్ద్రసంజ్ఞ స్పితాథో హిమవాలుకా. 395
- గన్ధసారో మలయజ్ఞో భద్రశ్రీ శ్చందనోఽత్త్రియాం
తైలపర్ణిక గోశీర్దే హరిచందన మత్త్రియాం 396
- తిలపర్ణీ తు పత్రాంగం రజ్జనం రక్తచందనం.
కుచందనం చాథ జాతికోశ జాతిఫలే సమే. 397
- కర్పూరాగరు కస్తూరీ తక్కోలై ర్యక్షకర్దమః
గాత్రానులేపనీ వర్తి ర్వర్ణకం స్యా ద్విలేపనం. 398
- చూర్ణాని వాసయోగా స్స్య ర్భావితం వాసితం త్రిషు
సంస్కారో గంధమాల్యాద్యై ర్యస్యా త్తదధివాసనం. 399
- మాల్యం మాలా స్రజౌ మూర్ధ్ని కేశమధ్యే తు గర్భకం
ప్రభ్రష్టకం శిఖాలమ్బి పురోన్యస్తం లలామకం. 400
- ప్రాలమ్బ మృజులమ్బి స్యా త్కణ్ఠా ద్వై కక్షకం తు తత్
యత్తిర్యక్ షిష్ట మురసి శిఖా స్వాపీడశేఖరా. 401

రచనా స్యా త్పరిస్పంద ఆభోగః పరిపూర్ణతా
 ఉపదానం తూపబర్హః శయ్యాయాం శయనీయవత్. 402
 శయనం మశ్చ పర్యజ్కు పల్యజ్కాః ఘట్వయా సమాః
 గేస్తుకః కన్దుకో దీపః ప్రదీపః పీఠ మాసనం 403
 సముద్గక స్సంపుటకః ప్రతిగ్రాహః పతద్గ్రహః
 ప్రసాదనీ కజ్కుతికా పిష్టాతః పటవాసకః. 404
 దర్పణే ముకురాదర్శో వ్యజనం తాశవృంతకం

ఇతి మనుష్యవర్గః.

అథ బ్రహ్మవర్గః.

సన్తతి ర్గోత్ర జనన కులా న్యభిజ నాన్వయా. 405
 వంశోఽన్వవాయ స్సన్తానో వర్ణా స్స్యు ర్బ్రాహ్మణాదయః
 విప్రక్షత్రియవిట్పుద్రా శ్చాతుర్వర్ణ్య మితి స్మృతం
 రాజబీజీ రాజవంశ్యో బీజ్య స్తు కులసమ్భవః. 406
 మా(మ)హాకుల కులీనార్య సభ్య సజ్జన సాధవః
 బ్రహ్మచారీ గృహీ వానప్రస్థో భిక్షు శ్చతుష్టయే. 407
 ఆశ్రమోఽస్త్రీ ద్విజాత్యగ్రజన్మభూదేవ బాడబాః
 విప్రశ్చ బ్రాహ్మణోఽసౌ షట్కర్మా యాగాదిభి ర్యుతః. 408
 విద్వా న్విపశ్చి ద్దోషజ్ఞ సన్ సుధీః కోవిదో బుధః
 ధీరో మనీషీ జ్ఞః ప్రాజ్ఞ స్సంఖ్యావా న్మణ్డితః కవిః. 409
 ఛీమాన్ సూరిః కృతీ కృష్టి ర్గర్భవర్ణో విచక్షణః
 మారదర్శీ దీర్ఘదర్శీ శ్రోత్రియ చ్ఛాందసౌ సమా. 410
 ఉపాధ్యాయోఽధ్యాప కోఽథ స్యాన్ని షేకాదికృ దురుః
 మస్త్రవ్యాఖ్యా కృదాచార్య ఆదేష్టా త్వధ్వరే వ్రతీ. 411

- యష్టా చ యజమాన శ్చ స సోమవతి దీక్షితః
ఇజ్ఞాశీలో యాయజాకో యజ్ఞా తు విధినేష్టవాన్. 412
- సగిష్ఠ తీష్ఠ్యా స్థవతిః సోమపీఠీ తు సోమపాః
సర్వవేదా స్స యే నేష్టో యాగ స్సర్వస్వదక్షిణః. 413
- అనూచానః ప్రవచనే సాక్షేఽధీతీ గురోస్తు యః
లబ్ధానుజ్ఞ స్సమావృత్తః సుత్వా త్వభిషవే కృతే. 414
- ఛాత్రాస్తే వాసినో శిష్యే శైశ్చ ప్రాథమకల్పికాః
ఏకబ్రహ్మ వ్రతాచారా మిథ స్స బ్రహ్మచారిణః. 415
- సతీర్థ్యా స్త్రైకగురువ శ్చిత్తవా నగ్ని మగ్నిచిత్
పారంపర్యోపదేశః స్యాద్దైతిహ్య మితిహోఽవ్యయం 416
- ఉపజ్ఞా జ్ఞాన మాద్యం స్యాత్ జ్ఞాత్వాఽరమ్భ ఉపక్రమః
యజ్ఞ స్సవోఽధ్వరోయాగ స్సప్తతస్తు ర్మఖః క్రతుః. 417
- పాఠో హోమ శ్చాతిథీనాం సపర్యా తర్పణం బలిః
ఏతే పఞ్చ మహాయజ్ఞా బ్రహ్మయజ్ఞాదినామకాః. 418
- సమజ్యా పరిషద్గోష్ఠీ సభా సమితి సంసదః
అస్థానీ క్లిబ మాస్థానం స్త్రీనపుంసకయో స్సదః. 419
- ప్రాగ్వంశః ప్రాగ్భవిర్గేహత్ సదస్యా విధిద(ర్పి)ర్భునః
సభాసద స్పథాస్తారా స్పథ్యా సామాజికా శ్చ తే. 420
- అధ్వర్యుద్గాతృహోతారో యజుస్సామర్గివదః క్రమాత్
అగ్నిద్రాద్యా ధనై ర్వార్యా ఋత్విజో యాజకా శ్చ తే. 421
- వేదిః పరిష్కృతా భూమిః సమే స్థణ్ణీలచత్వరే
చషాలో యూపకటకః కుమ్భా సుగహసా వృతిః. 422
- యూపాగ్రం తర్మ నిర్మస్థ్యదారుణీ త్వరణీ ర్ద్వయోః
దక్షిణాగ్ని గ్ధార్వపత్యాహవనీయా త్రయోగ్నయః. 423

- అగ్నిత్రయ మిదం త్రేతా ప్రణీత సంస్కృతోఽనలః
సమూహ్య పరిచాయోపచాయ్యా అగ్నౌ ప్రయోగిణః 424
- యో గార్హపత్యా దానీయ దక్షిణాగ్నౌ ప్రణీయతే
తస్మి న్నానాయోఽథాగ్నాయీ స్వాహా చ హుతభుక్ప్రియా. 425
- ఋక్ సామిధేనీ ధాయ్యా చ యా స్యా దగ్నిసమిన్దసీ
గాయత్రీ ప్రముఖం ఛన్దో హవ్యపాకే చరుః పుమాన్. 426
- ఆమిషే సా శృతోష్టే యా క్షీరే స్యా ద్దదియోగతః
ధవిత్రం వ్యజనం తద్య ద్రచితం మృగచర్మణా. 427
- పృషదాజ్యం సదద్యాజ్యే పరమాన్నం తు పాయసం
హవ్యకవ్యే దైవపైత్రే అన్నే పాత్రం స్రువాదికం. 428
- ద్రువోపభృ జ్ఞుహూ ర్నా తు స్రువోభేదాః స్రుచః త్రియః
ఉపాకృతః పశురసౌ యోఽభిమన్త్య క్రతౌ హతః. 429
- పరమృరాకం శ (మ)సనం ప్రోక్షణం చ వదార్థకం
వాచ్యలింగాః ప్రమీతోపసమ్పన్న ప్రోక్షితాహతే. 430
- సాన్నాయ్యం హవి రగ్నౌతు హుతం త్రిషు వషట్కృతం
దీక్షన్తోఽపభృథోయజ్ఞే తత్కర్మార్హం తు యజ్ఞియం 431
- త్రిష్వథ క్రతుకర్మేష్టం పూర్తం ఖాతాదికర్మయత్
అమృతం విఘ్నో యజ్ఞశేష భోజనశేషయోః. 432
- త్యాగో విఘ్నపితం దాన ముత్సర్జన విసర్జనే
విశ్రాణనం వితరణం స్పర్శనం ప్రతిపాదనం. 433
- ప్రాదేశనం నిర్వపన మవవర్జన మంహతిః [కం
మృతార్థం తద (హేదా) హర్దానం త్రిషు స్యాద్దార్హ్యదైహి. 434
- పితృదానం నివాప స్పృశత్ శ్రాద్ధం తత్కర్మశాస్త్రతః
అన్యహోర్గం మాసి కేఽంశోఽష్ట మోఽహ్నః కుతపోఽప్రియాం

- పర్యేషణా పరీష్టి శ్చాన్వేషణా చ గవేషణా
ససి స్త్వధ్యేషణా యాచ్ఛాఽభిశస్తి ర్యాచ నాఽర్థనా. 436
- షట్టు త్రి ష్వర్ఘ్య మ్హార్థే పాద్యం పాదాయ వారిణీ
క్రమా దాతి ధ్యాతిథేయే అతిథ్య ర్థేఽత్ర సాధుని. 437
- స్యా దావేశిక ఆగస్త్య రతిథి ర్నా గృహాగతే
ప్రాఘూర్ణికః ప్రాఘుణిక శ్చాభ్యుత్థానం చ గౌరవం. 438
- పూజా నమ స్యాఽపచితి స్సప ర్యాఽర్పాఽర్హణా స్సమాః
పరివస్యా తు శుశ్రూషా పరిచ ర్యాఽవ్యుపాసనా
వ్రజ్యాఽటాట్యా పర్యటనం చర్యా త్వీర్యాపథస్థితిః. 439
- ఉపస్సర్గ స్త్వాచమన మథ మౌన మభాషణం
ప్రాచేతస శ్చాదికవిః స్యా నైత్రత్రావరుణీ శ్చ సః
వాల్మీకి శ్చాథ గాధేయో విశ్వామిత్ర శ్చ కౌశికః
వ్యాసో ద్వైపాయనః పారాశర్యః సత్యవతీసుతః. 440
- ఆనుపూర్వీ త్రియాం వావృ త్పరిపాటి రసుక్రమః
పర్యాయ శ్చాతిపాత స్తు స్యా త్పర్యయ ఉవాత్యయః
నియమో వ్రతమస్త్రీ తచ్చోపవాసాదిపుణ్యకం. 441
- ఉపవస్తం తూపవాసో వివేకః పృథగాత్మతా
స్యా ద్భృహ్మవర్చసం వృత్తాధ్యయనర్థి రథాఙ్గాలిః. 442
- పాఠే బ్రహ్మజ్ఞలిః పాఠే విప్రుషో బ్రహ్మబిందవః
ధ్యానయోగాసనే బ్రహ్మసనం కల్పో విధి క్రమౌ. 443
- ముఖ్య స్స్యా త్ప్రథమః కల్పోఽసుకల్పస్త్తు తతోఽధమః
సంస్కారపూర్వం గ్రహణం స్యా దుపాకరణం శ్రుతేః. 444
- సమే తు పాదగ్రహణ మభివాదన మి త్యుభే
భిక్షుః పరివ్రా ట్కర్మస్థీ పారాశర్యపి మస్కరీ. 445

- తపస్వీ తాపసః పారికాష్ఠీ వాచంయమో మునిః
తపః క్లేశనహో దాంతో వర్ణినో బ్రహ్మచారిణః. 446
- ఋషయ స్సత్యవచసః స్నాతక స్తావప్లుతో వ్రతీ
యే నిర్జితేంద్రియగ్రామా యతినో యతయ శ్చతే. 447
- య స్థణ్డిలే వ్రతవశా చేతే స్థణ్డిలశా య్యసౌ
స్థాణ్డిల శ్చాథ విరజస్తమస స్సుర్వ ర్ద్వయాతిగాః, 448
- పవిత్రః ప్రయతః పూతః పాషణ్డా స్సర్వలింగినః
పాలాశో దణ్డా ఆషాఢో వ్రతే రామ్భస్తువైణవః. 449
- అస్త్రీ కమణ్డలుః కుణ్డి వ్రతినా మాసనం బ్రుసీ
అజినం చర్మకృత్తిః స్త్రీ భైక్షం భిక్షకదమ్పకం. 450
- స్వాద్యాయ స్సృజ్జప స్సుత్యాభిషవ స్సవనం చ సా
సర్వైనసా మపద్వంసి జశ్యం త్రిష్వఘమర్షణం. 451
- దర్శశ్చ పౌర్ణమాసశ్చ యాగో పజ్జే న్తయోః పృథక్
శరీరసాధనాపేక్షం నిత్యం యత్కర్మ తద్యమః. 651
- నియమస్తు సయత్కర్మ నిత్య మాగన్తుసాధనం
క్షౌరం తు భద్రాకరణం ముణ్డనం వపనం తథా. 453
- ఉపవీతం యజ్ఞసూత్రం ప్రోద్ధృతే దక్షిణేకరే
ప్రాచీనావీత మన్యస్మిన్నివీతం కణ్ఠలమిచ్ఛతం. 454
- అఙ్గాశ్యగ్రే దైవం తీర్థం స్వల్పాఙ్గాశ్యో రూలే కాయం
మధ్యేఽఙ్గాశ్యోః పైత్రం మూలేహ్లాఙ్గాశ్యస్య బ్రాహ్మం. 455
- స్యాద్భృహస్పతిః బ్రహ్మత్వం బ్రహ్మసాయుజ్య మి త్యపి
దేవభూయాదికం తద్వత్ కృచ్ఛ్చిం సా న్తవనాదికం 456
- సన్న్యాస వత్యనశనే పుమాః ప్రాయోఽథ వీరహ
నష్టాగ్నిః కుహనా లోహా నిమిత్తేర్యాపథకల్పనా. 457

- వ్రాత్య స్సంస్కారహీన స్సాస్య దస్వాధ్యాయో నిరాకృతిః
ధర్మధ్వజీ లింగవృత్తి రవకీర్ణీ క్షతవ్రతః. 458
- సుప్తే యస్మిన్నస్త మేతి సుప్తే యస్మిన్నుదేతి చ
అంశుమా నిభినీర్ముక్తాభ్యుదితౌ తౌ యథాద్రమం. 459
- పరివేత్తాను జోనూధే జ్యేష్ఠే దారపరిగ్రహాత్
పరివిత్తిస్తు తజ్జ్యాయాన్ వివాహోపయమా సమా. 460
- తథా పరిణయోద్వా హోపయామాః పాణిపీడనం
వ్యవాయో గ్రామ్యధర్మో మైథునం నిధువనం రతం. 461
- త్రైవర్గో ధర్మకామార్తే శ్చతుర్వర్గ ససమోక్షకైః
సఖై నై శ్చతుర్భుద్రం జన్యా స్నిగ్ధా వరస్య యే. 462

ఇతి బ్రహ్మవర్గః.

అథ క్షత్రియవర్గః.

- మూర్ధాభిషిక్తో రాజన్యో బాహుజః క్షత్రియో విరాట్
రాజ్ఞి రాట్నార్థివ క్షౌభృన్నృప భూప మహీక్షితః. 463
- రాజా తు ప్రణతా శేషసామన్త స్సాస్య దచీశ్వరః
చక్రవర్తీ సార్వభౌమో నృపోన్యో మణ్డలేశ్వరః. 464
- యే నేష్టం రాజసూయేష మణ్డల స్యేశ్వర శ్చ యః
శాన్తి యశ్చాజ్ఞయా రాజ్ఞి స్స సమా డథ రాజకం. 465
- రాజన్యకం చ నృపతి క్షత్రియాణాం గణే క్రమాత్
మస్త్రీ చీనచి వోనూ త్యోన్యే కర్మసచివాస్తతః. 466
- మహామాత్రాః ప్రధానాని పురోధా స్తు పురోహితః
ద్రష్టరి వ్యవహారాణాం ప్రాధ్వీవాకాక్షదర్శకౌ. 467

- ప్రతీహారే ద్వారపాల ద్వారస్థ ద్వారస్థిత దర్శకాః
రక్షివర్గస్తస్వనీక స్తోఽథాధ్యక్షాధిక్యతౌ సమా. 468
- స్త్రాయుకోఽధిక్యతో గ్రామే గోహో గ్రామేషు భూరిషు
భౌరికః కనకాధ్యక్షో రూప్యాధ్యక్ష స్తు నైష్కికః. 469
- అస్త్రఃపురే త్వధిక్యత స్వాస్య దస్త్రర్వంశికో జనః
సౌవిదల్లాః కచ్చుకినః సాపత్యా స్సౌవిదా శ్చ తే. 470
- షండో వర్షవర స్తుల్యో సేవకార్థ్యసుజీవినః
విషయానస్తరో రాజా శ్శత్రు ర్మిత్ర మతఃపరమ్. 471
- ఉదాసీనః పరతరః పార్షణిగ్రాహ స్తు పృష్ఠతః
రిపౌ వై రి సపత్నారి ద్విష ద్వేషణ దుర్హృదః. 472
- ద్వి డ్వేషణహితా మిత్ర దస్య శాత్రవ శత్రవః
ఆభి(ఘా)యాతి పరాఽతి ప్రత్యర్థి పరిపన్థినః. 473
- స్నిగ్ధో వయస్య స్సవయా అథ మిత్రం సఖా సుహృత్
సఖ్యం సాప్తపదీనం స్యా దనురో ధోఽనువర్తనమ్. 474
- యథార్హవర్ణః ప్రణీధి రపసర్ప శ్చరః స్పశః
చార శ్చ గూఢపురుషశ్చాప్తప్తః ప్రత్యయి (తౌ)తస్సమా. 475
- సాంవత్సరో జ్యోతిషికో దై వజ్జగణకా వపి
స్యూర్మౌహూర్తిక మౌహూర్త జ్ఞానికార్తాన్తికా వపి. 476
- తాన్త్రికో జ్ఞాత సిద్ధాంత స్సత్రీ గృహపతి స్సమా
లిపికారోఽక్షరచ ణోఽక్షరచుచ్ఛ శ్చ లేఖకే. 477
- లిఖితాక్షరసంస్థానే లిపి ర్లిఖి రుభే త్రియా
స్యాత్సందేశహరో దూతో దూత్యం తద్భావకర్మణోః 478

- అధ్వనీనో ఽధ్వ గోఽధ్వన్యః పాన్థః పథిక ఇత్యపి
స్వామ్యమాత్యసుహృతోశ్చ రాష్ట్రద్గుర్గభలాని చ. 479
- రాజ్యాంగాని ప్రకృతయః పౌరాణాం శ్రేణ యోఽపి చ
సద్ధిర్నా విగ్రహో యాన మాసనం దైధమాశ్రయః. 480
- షడ్గుణా శ్చక్తయ స్త్రిస్రః ప్రభావోత్సాహ మస్త్రజాః
క్షయః స్థానం చ వృద్ధిశ్చ త్రివర్గో నీతివేదినాం. 481
- సప్రతాపః ప్రభావశ్చ యత్త్రైజః కోశదణ్డజం
సామదానే భేదదణ్డా విత్యుపాయ చతుష్టయమ్. 482
- సాహసం తు దమో దణ్డ స్సామ సాస్త్య మథో సమా
భేదోపజాపా వుపధా ధర్మాద్యై ర్యత్పరీక్షణమ్. 483
- పశ్చ త్రి ష్వషడక్షిణో యస్తృతీయాద్యగోచరః
వివిక్త విజన చ్చన్న నిశ్శలాకా స్తథా రహః. 484
- రహ శ్చోపాంకు చాలిజ్జే రహస్యం తద్భవే త్రిషు
సమో విస్రమ్భవిశ్వాసౌ భ్రేషో భ్రంశో యథోచితాత్. 485
- అభ్రేష న్యాయ కల్పాస్తు దేశరూపం సమచ్ఛసం
యుక్త మౌపయికం లభ్యం భజమానాభినీతవత్. 486
- న్యాయ్యం చ త్రిషు షట్ సంప్రధారణా తు సమర్థనమ్
అపవాదస్తు నిర్దేశో నిదేశ శ్శాసనం చ సః. 487
- శిష్టి శ్చాజ్ఞా చ సంస్థా తు మర్యాదా ధారణా స్థితిః
ఆగోఽపరాధో మస్తు శ్చ సమే తూద్ధాన బంధనే. 488
- ద్విపాద్యో ద్విగుణో దండో భాగధేయః కరో బలిః
ఘట్టాచిదేయం శుల్కోఽస్త్రీ ప్రాభృతంతు ప్రదేశనమ్. 489
- ఉపాయన ముపగ్రాహ్య ముపహార స్తథోపదా
యౌతకాది తు యద్దేయం సుదాయో హరణం చ తత్. 490

- తత్కాల స్తు తదాత్వం స్యాదుత్తరః కాల ఆయతిః
సాందృష్టికం ఫలం సద్య ఉదర్కః ఫల ముత్తరం. 491
- అదృష్టం వహ్నితోయాది దృష్టం స్వపరవక్రజం
మహీభుజా మహిభయం స్వపక్షప్రభవం భయమ్. 492
- ప్రక్రియా త్వదికార స్ఫూ చ్చామరం తు ప్రక్రీర్ణకం
సృపాసనం తు యద్భద్రాసనం సింహాసనం తు తత్. 493
- హైమం ఛత్రం త్వాతపత్రం రాజ్యస్తు సృపలక్ష్మితత్
భద్రకుమ్భః పూర్ణకుమ్భో భృగ్భారః కనకాలుకా. 494
- నివేశ శ్శిబిరం వజ్రే సజ్జనం తూపరక్షణం .
హస్త్యశ్వరథపాదాతం నేనాక్లం స్యా చ్చతుష్టయం. 495
- దస్త్రీ దస్త్రావశో హస్తీ ద్వీరదోఽనేకభో ద్వీపః
మతల్లజో గజో నాగః కుష్ఠరో వారణః కరీ. 496
- ఇథః స్తమ్భైరమః పద్మీ యూథనాథస్తు యూథపః
మదోత్కటో మదకలః కలభః కరిశాబకః. 497
- ప్రభిన్నో గర్జితో మత్త స్సమా వుద్వాంత ష్ఠిర్మదో
హస్తీకం గజతా బృన్దే కరిణీ ధేనుకా వశా. 498
- గజ్జః కటో మదో దానం వమథుః కరశీకరః
కుమ్భో తు శిరసః పిణ్డో తయో ర్మధ్యే విదుః పుమాన్. 499
- అవగ్రహో లలాటం స్యా దీషికా త్వక్షికూటకం
అపాంగదేశో నిర్యాణం కర్ణమూలం తు చూలికా. 500
- అథః కుమ్భస్య వాహిత్యం ప్రతిమాన మదోఽన్యయత్
ఆసనం స్కంధదేశ స్ఫూ త్పద్మకం బిద్ధుజాలకమ్. 501
- పక్షభాగః పార్శ్వభాగః దస్త్ర భాగ స్తు యోఽగ్రతః
ద్వో పూర్వపశ్చా జంఘాదిధేశౌ గాత్రావరే క్రమాత్. 502

- తోత్రం పైణుక మాలానం బస్తస్త మ్మేఘ శృఙ్ఖలా
అన్దుకో నిగళోఽత్రీ స్యా దఙ్కుళోఽత్రీ సృణి త్రియామ్. 503
- యాష్యా కఙ్క వరత్రా స్యాత్కల్పనా సజ్జనా సమే
ప్రవేణ్యాస్తరణం వర్ణః పరిస్తోమః కుఘో ద్వయోః 504
- వీతం త్వసారం హస్త్యశ్వం వారీ తు గజబంధనే
మోటకే వీతితురగ తురంగాశ్వతురంగమాః. 505
- వాజివాహార్య గంధర్య హయ నైరిధవ సప్తయః
అజానేయాః కులీనా స్సుయ ర్విసీ తాస్సాదువాహినః. 506
- వనాయుజాః పారశీకాః కామ్బోజా బాహ్లికా హయాః
యయు రశ్వోఽశ్వమేధీయో జవనస్తు జవాధిక్యః. 507
- పుష్పః స్థారీ సితః కర్కో రభ్యో వోధా రథస్య యః
బాలః కిశోరో వామ్యశ్వా బడబా బాడబం గణే. 508
- త్రి ష్వాశ్వీనం యదశ్వేన దినే నైకేన గమ్యతే
కశ్యం తు మధ్య మశ్వానాం హేషా హేషాచనిస్సనః. 509
- నిగళస్తు గళోద్దేశే బృన్దే త్వశ్వీయ మాశ్వవత్
(ఆ)అస్కన్దితం దో(ధౌ)రితకం రేచితం చల్లితం ప్లతిమ్. 510
- గతయోఽమూః పఞ్చదారా మోణా తు ప్రోథ మత్రియామ్
కవికా తు ఖలీనోఽత్రీ శఫం క్లిబే ఖురః పుమాన్. 511
- పుచ్చోఽత్రీ లూమలాఙ్గారే వాలహస్త శ్చ వాలదిః
త్రిపూపావృత్త లురితో పరావృత్తే ముహూర్భువి. 512
- యానే చక్రిణి యుద్ధార్థే శతాఙ్గ స్వందనో రథః
అసౌ పుష్కరథ శ్చక్రయానం న సమరాయ యుత్. 513
- కణ్ఠీరథః ప్రవహణం డయనం చ సమం త్రయం
క్లిబేఽన శ్చకటోఽత్రీ స్యా ధన్తీ కమ్పళివాహ్యకమ్. 514

- శిబికా యాప్యయానం స్యాత్ దోలా ప్రేక్షాదికా త్రియామ్
ఉఖా తు ద్వైప వైయామ్రూ ద్వీపచర్మావృతే రథే. 515
- పాణ్డుకమ్బశసంవీతః స్యున్దనః పాణ్డుకమ్బశీ
రథే కామ్బుశవాస్త్రాద్యాః కమ్బుశాదిభి రావృతే. 516
- త్రిషు ద్వైపాదయో రథ్యా రథకట్యా రథవ్రజే
ధూః శ్రీ క్లిబే యానముఖం స్యా ద్రథాఙ్గ మ(వ)పస్కరః. 517
- చక్రం రథాఙ్గం తస్యాస్తే నేమిః శ్రీ స్యా త్పురిధిః పుమాన్
పిణ్డికా నాభి రజగ్రకీలకే తు ద్వయో రణిః. 518
- రథగుప్తి ర్వయాథో నా కూబర స్తు యుగన్దరః
అనుకర్షో దార్వధః స్థం ప్రాసక్తో నా యుగాద్యుగః 519
- సర్వం స్యా ద్వాహసం యానం యుగ్యం పత్రం చ ధోరణం
పరంపరా వాహనం య త్తద్వైసీతక మత్రియామ్. 520
- ఆధోరణా హస్తీపకా హస్త్యారోహా నిషాదినః.
నియన్తా ప్రాజితా యన్తా సూతః క్షత్వా చ సారథిః. 521
- సవ్యేష్ఠ దక్షిణస్థా చ సంజ్ఞా రథకుటుమ్మినః
రథిన స్యున్దనారోహా ఆశ్వారోహాస్తు సాదినః. 522
- భటా యోధాశ్చ యోద్ధార స్సేనారజే స్తు వైనికాః
సేనాయాం సమవేతా యే వైన్యా స్తే వైనికా శ్చ తే. 523
- బలినో యే సహస్రేణ సాహస్రాస్తే సహస్రీణః
పరిథిప్తః పరిచర స్సేనాసీ ర్వాహినీపతిః. 524
- కఞ్చుకో వారవాణోఽస్త్రీ యత్తు మధ్యే సకఞ్చుకాః
బద్ధున్తి తత్సారసన మదికాంగే ఽథశీర్షకం. 525
- శీర్షణ్యం చ శిరస్త్రేఽథ తసుత్రం వర్మదంశనం
ఉరశ్చదః కఙ్కుటకో జాగరః కవచోఽస్త్రీయాం. 526

- అముక్తః ప్రతిముక్త శ్చ పినద్ధ శ్చాపినద్ధవత్.
సన్నద్ధో వర్మిత స్సజ్ఞో దంశితో హ్యుడకంబుటః. 527
- త్రిష్యాముక్తాదయో వర్మభృతాం కావచికం గణే
పదాతి పత్తి పదగ పాదాతిక పదాజయః. 528
- పద్గశ్చ పదిక శ్చాథ పాదాతం పత్తిసంహతిః
శస్త్రాజీవో కాణ్ణపృష్ఠాయుధీ యాయుధికాస్సమాః. 529
- కృతహస్త స్సుప్రయోగవిశిఖః కృతపుష్టవత్
అపరాధపుషతోఽసౌ లక్ష్మ్యేద్య శ్చ్యుతసాయకః. 530
- ధన్వీ ధనుష్మాన్ దానుష్కోనిషంగ్యత్రీ ధనుర్ధరః
స్యాత్కాణ్ణవాం స్తు కాణ్ణీర శ్చాక్తికః శ్శక్తి హేతికః. 531
- యాష్టిక పారశ్వధికౌ యష్టి స్వధితి హేతికౌ
నైత్రింశికోఽసిహేతి స్స్యో త్సమౌ ప్రాసిక కౌన్తికౌ. 532
- చర్మీ ఫలకపాణి స్యా త్పతాకీ వైజయన్తికః
అనుష్లవ స్సహాయ శ్చానుచ రోఽభిచర స్సమాః. 533
- పురోగాగ్రేసరప్రస్థాగ్రతస్సర పురస్సరాః
పురోగమః పురోగామీ ఘండగామీ తు మన్దరః. 534
- జఙ్ఘాలోఽతిజవస్తుల్యో జఙ్ఘాకరిక జాఙ్ఘికౌ
తరస్వీ త్వరితో వేగీ ప్రజవీ జవనో జవః. 535
- జయ్యో యశ్శక్యతే జేతుం జేయో జేతవ్యమాత్రకే
జైత్రస్తు జేతా యే గచ్ఛత్యలం విద్విషతః ప్రతి. 536
- సోఽభ్యమిత్రోఽభ్యమిత్రీయోఽప్యభ్యమిత్రీణ ఇత్యపి
ఊర్జస్వల స్స్యో దూర్జస్వీ య ఊర్జోఽతిశయాన్వితః. 537
- స్యా దురస్వా సురసిలో రథికో రథినో రథి
కామజ్ఞా మ్యనుకామీనో హ్యత్యస్తీన స్తథా భృశం. 538

- కూరో వీరశ్చ విక్రాంతో జేతా జిష్ణుశ్చ జిత్వరః
 సాంయుగీనో రణే సాధుః శస్త్రాజీవాదయ త్రిషు. 539
- ధ్వజిని వాహిని సేనా పృతా నాఽనీకినీ చమూః
 వరూధిని బలం నైన్యం చక్రం చానీక మత్రియాం 540
- ప్యూహస్తు బలవిన్యాసో భేదా దణ్డాదయో యుధి
 ప్రత్యాసారో ప్యూహపార్షిః నైన్యప్యప్లే ప్రతిగ్రహః. 541
- ఏకేభై కరథా త్ర్యశ్వా పత్తిః పశ్చపదాతికా
 పత్త్యజ్ఞై త్రిగుణై స్సర్వైః క్రమా దాభ్యో యథోత్తరం 542
- సేనముఖం గుల్మగణౌ వాహిని పృతనా చమూః
 అనీకినీ దశానీతి న్యక్షేహి ణ్యథ సంపది. 543
- సంపత్తిః శ్రీ శ్చ లక్ష్మీ శ్చ విపత్త్యం వీపదాపదౌ
 ఆయుధం తు ప్రహరణం శస్త్ర మస్త్ర మథా త్రియాం. 544
- ధను శ్చాపౌ ధన్వ శరాసన కోదణ్ణ కార్ముకం
 ఉష్వాసోఽప్యథ కర్ణస్య కాలప్యష్టం శరాసనం 545
- కపిధ్వజస్య గాణ్ధీవ గాణ్ధీవౌ పున్నుపుంసకౌ
 కోటిరస్యాటనీ గోదా తలం జ్యోమాతహరణే 546
- లస్తక స్తు ధనుర్మధ్యం మూర్ధ్వ జ్యో శిజ్ఞాని గుణః
 స్యా త్ప్రత్యాలీధ మాతీధ మిత్యేది స్థానపచ్ఛకం. 547
- లక్ష్మ్యం లక్షం శరవ్యం చ శరాభ్యాస ఉపాసనం
 పృషత్క బోణ పిశిఖా అజిహ్మాగ భగాశుగాః. 548
- కలమ్ప మార్గణశరాః పత్రీ రోప ఉష్ణ ర్వయోః
 ప్రక్షేడనా స్తు సారాచాః పక్షో వాజ త్రిషూత్తరే. 549

- నిరస్తః ప్రహితే బాణే విషాక్షే దిద్ధలిప్తకా
తూణోపాసక్త తూణీర నిషక్తా ఇమది ర్ద్వయోః. 550
- తూణ్యాం బద్ధే తు నిత్రింశ చంద్రహాసాసి రిష్టయః
కాక్షేయకో మణ్డలాగ్రః కరవాలః కృపాణవత్ 551
- త్పరుః ఖడ్గాది ముష్టౌ స్యా న్నేఖలా తన్నిబంధనే
ఫలకోఽస్త్రీ ఫలం చర్మ సంగ్రాహో ముష్టి రస్య యః. 552
- ద్రుఘణే ముద్గరఘనౌ స్యా దీశీ కరవాలికా
భిండిపాల స్సృగస్తుల్యౌ పరిఘః పరిఘాతనః. 553
- చ్యయోః కుతార స్వదితిః పరశు శ్చ పరశ్చిఘః
స్యా చ్చస్త్రీ చాసిపుత్రీ చ చురికా చాసిధేనుకా. 554
- వా పుంసి శల్యం కఙ్కు ర్నా సర్వలా తోమరోఽస్త్రీయామ్
ప్రాస స్తు కుంతః కోణ స్తు త్రియః పాశ్యశ్చి కోటయః 555
- సర్వాభిసార స్సర్వాఘ స్సర్వసన్నహనార్థకః
రోహాభిసా రోఽస్త్రభృతాం రాజ్ఞాం సీరాజనావిధిః. 556
- యత్సేనయాఽభిగమన మరౌ తదభిషేణనమ్
యాత్రా వ్రజ్యాఽభినిర్యాణం ప్రస్థానం గమనం గమః. 557
- స్యా దాసారః ప్రసరణం ప్రచక్రం చలితార్థకం
అహితా న్నృ త్యభీతస్య రణే యాన మభిక్రమః. 558
- వైతాళికా బోధకరా శ్చాక్రికా ఘాణికా స్సమాః
స్య ర్మాగదా స్తు మగదా వద్దినః స్తుతిపాతకాః 559
- సంశస్త్రకా స్తు సమయా త్సంగ్రామా దనివర్తినః
రేణు ర్ద్వయో త్స్పియాం ధూళిః పాంసు ర్నా న ద్వయోరజః. 560
- చూర్ణే క్షోద స్సముత్పిష్టా పిష్టలౌ భృశ మాకులే
పతాకా వైజయన్తి స్యా త్కేతనం ధ్వజ మస్త్రీయామ్. 561

- సా వీరాశంసనం యుద్ధభూమి ర్యాఽతిభయప్రదా
అహంపూర్వ మహంపూర్వ మిత్యహంపూర్వకాక్రియా. 562
- ఆహోపురుషికా దర్పా ద్వా స్యా త్సంభావనాత్మని
అహమహమికా తు సా స్యా త్పరస్పరం యో భవ త్యహంకారః.
ద్రవిణం తర స్సహో బల శౌర్యాణి నేమ శుష్మం చ
శక్తిః పరాక్రమః ప్రాణో విక్రమ స్త్వతిశక్తితా. 564
- వీరపానం తు యత్పానం వృత్తే భావిని వా రణే
యుద్ధ మాయోధనం జన్యం ప్రధనం ప్రవిదారణమ్. 565
- మృథ మాస్కన్ధనం సజ్జ్యం సమీకం సాంపరాయకమ్
అత్రియాం సమరాసీక రణాః కలహ విగ్రహా. 566
- సంప్రహారాభిసంపాత కలి సంస్పోట సంయుగాః
అభ్యామర్ద సమాఘాత సంగ్రామాభ్యాగ మాహవాః. 567
- సముదాయః త్రియాం సంయ త్సమి త్యాజి సమిద్యుధః
నియుద్ధం బాహుయుద్ధేఽథ తుములం రణసంకులే. 568
- క్షేడా తు సింహనాద స్వాత్ కరిణాం ఘటనా ఘటా
క్రన్ధనం యోధసంరావో బృంహీతం కరిగర్జితమ్. 569
- విస్ఫారో ధనుషాం స్వానః పటహాడమ్పరౌ సమా
ప్రసభం తు బలాత్కారో హతోఽథ స్థలితం చలమ్. 570
- అజన్యం క్లేబ ఉత్పాత ఉపసర్గ స్సమం త్రయమ్
మూర్ఖా తు కశ్మలం మోహోఽప్యవమర్ద స్తు పీడనమ్. 571
- అభ్యవస్కన్ధనం త్వభ్యాసాదనం విజయో జయః
వైరశుద్ధిః ప్రతీకారో వైరనిర్యాతనం చ సా. 572
- ప్రద్రావోద్రావ విద్రావ సం(ద్రా)ద్రావావిద్రవోద్రవః
అసక్ర మోఽపయానం చ రణే భగ్గః పరాజయః. 573

- పరాజిత పరభూతౌ త్రిషు నష్టతిరోహితౌ
ప్రమాపణం నిబర్హణం నికారణం నిశారణమ్. 574
- ప్రవాసనం పరాసనం నిషాదనం నిహింసనమ్
నిర్వాపణం సంజ్ఞపనం నిర్గ్రస్తన మపాసనమ్. 575
- నిస్తర్హణం సిహననం క్షణనం పరివర్జనం
నిర్వాసనం విశననం మారణం ప్రతిఘాతనం. 576
- ఉద్వాసన ప్రమథన క్రథనోజ్ఞాసనాని చ
అలమ్భ పిష్ట విశర ఘాతో న్మాధ వధా అపి. 577
- స్యాత్పశ్చతా కాలధర్మో దిష్టాంతః ప్రలయోఽత్యయః
అన్తోనాశోద్వయో ర్మృత్యు ర్మరణం నిధ నోఽత్త్రియాం. 578
- పరాసు ప్రాప్తపశ్చత్వ పరేత ప్రేత సంస్థితాః
మృత ప్రమితౌ త్రిష్వేతే చితా చిత్వా చితిః త్రియాం. 579
- కబన్ధోఽత్త్రి క్రియాయుక్త మపమూర్థకశేబరం
శ్మశానం స్యా త్పితృవనం కుణప శ్శవమత్త్రియాం. 580
- ప్రగ్రహోపగ్రహౌ బన్ధ్యాం కారా స్యా ద్భన్ధనాలయే
పుంసి భూ మ్న్యూసవః ప్రాణా కై చ్చవం జీ వోఽసుధారణం 581
- అయు ర్జీవితకాలో నా జీవాతు ర్జీవనౌషధం

ఇతి శ్లోత్రియవర్గః.

అథ వైశ్యవర్గః.

- ఊరవ్యా ఊరుజా అర్యా వైశ్యా భూమి స్పృశో విశః. 582
- అజీవో జీవికా వార్తా వృత్తి ర్వర్తన జీవనే
త్త్రియాం కృషిః పాశుపాల్యం వాచేజ్యం చేతి వృత్తయః. 583

- నేవా శ్వవృత్తి రన్యతం కృషి రుచ్ఛ శిలం త్వృతం
 ద్వేయాచితాయాచితయో ర్యథాసంఖ్యం మృతామృతే. 584
- సన్యాసృతం వణిగ్భవ స్సాన్ దృణం పర్యుదగ్భవం
 ఉద్ధా రోఽర్థప్రయోగ స్తు ఋసీవం వృద్ధిజీవికా. 585
- యాజ్ఞా యాస్తం యాచితకం నిమయా దావ(ప) మిత్యకం
 ఉత్తమద్వాధమర్థే ద్వౌ ప్రయోక్తుగ్రాహకౌ క్రమాత్. 586
- కుసీదికో వాద్ధుషికో వృద్ధ్యాజీవ శ్చ వాద్ధుషిః
 క్షేత్రాజీవః కర్షక శ్చ కృషిక శ్చ కృషీవలః. 587
- క్షేత్రం వై హేయశాలేయం వ్రీహిశాల్యదృవోచితం
 యవ్యం యవక్యం షష్టిక్యం యవాదిభవనం హి యత్. 588
- తిల్యతై లీనవ న్మాషో మాణుభంగా ద్విరూపతా
 చూర్గీన కౌద్రవీణాది శేషదన్యోద్భవోచితం. 589
- బీజాకృతం తూప్తకృష్టం సీత్యం కృష్టం చ హల్యవత్
 త్రిగుణాకృతం తృతీయాకృతం త్రిహల్యం త్రిసీత్యమపి తస్మిన్.
 ద్విగుణాకృతే తు తత్సర్వం ద్విపూర్వం శమ్భూకృతమపీహ
 ద్రోణాథకాచివాపాదౌ ద్రోణికాథకికాదయః. 591
- ఖారీవాపస్తు ఖారీక ఉత్తమద్వాదయ త్రిషు
 పున్నపుంసకయో ర్వప్రం కేదారం క్షేత్ర మస్య తు 592
- కైదారకం స్యాత్ కైదార్యం క్షేత్రం కైదారికం గణే
 లోష్టాని లోష్టపః పుంసి కోటిశో లోష్టభేదనః. 593
- ప్రాజనం తోదనం తోత్రం ఖనిత్ర మవదారణం
 దాత్రం లవిత్ర మాబిన్దో యోక్త్రం యోత్ర మభోఽఫలం 594
- నిరీషం కూ(కు)టకం ఫాలః కృషకో లాంగలం హలం
 గోదారణం చ సీరోఽథ శమ్భూత్రీ యుగకీలకం. 595

- ఈషా లాంగలదణ్ణ స్వాస్యత్ సీతా లాంగలపద్ధతిః
పునః మేధిః ఖలే దారు న్యస్తం య త్పశుబద్ధనే. 596
- అశు వ్రీహిః పాటల స్వాస్యత్ శితశూకయవో సమా
తోక్త స్తు తత్ర హరితే కలాయ స్తు సతీనకః. 597
- హరేణు(రేణుకా)ఖణ్డికా చాస్మిన్ కోరదూష స్తు కోద్రవః
మంగళ్యకో మసూ రోఽథ మకుష్టక మయష్టకా. 598
- వనముగ్ధే సర్వపే తు ద్వౌ తున్దుభకదమ్మకౌ
సిద్ధార్థ స్త్రేష ధవళో గోధూమ స్సుమనస్సమా, 599
- స్యాద్యావక స్తు కుల్మాష శృణకో హరిమన్థకః
ద్వౌ తిలే తిలపిష్ట శ్చ తిలపేజ శ్చ నిష్ఫలే. 600
- క్షవః ఊతాభిజననో రాజికా కృష్టి కాఽసురీ
త్రియో కణ్ణప్రియంగూ ద్వే అతసీ స్యా దుమా ఊమా. 601
- మాతులాసీ తు భంగాయాం వ్రీహీభేద స్త్వణుః పుమాన్
కింశారు స్సన్యశూకం స్యా త్కణిశం సన్యమజ్జరీ. 602
- ధాన్యం వ్రీహిః స్తమ్బకరిః స్తమ్భో గుత్స స్తృణాదినః
నాశీ నాశం చ కాందోఽన్య వలాలోఽస్త్రీ స నిష్ఫలిః. 603
- కడంగరో బుసం క్లేబే ధాన్యత్వచి తుషః పుమాన్
శూకోఽస్త్రీ శ్లక్ష్మీతీక్ష్ణగ్రే శమీ శిమ్భా త్రి షూత్తరే. 604
- బుద్ధ మావసితం ధాన్యం పూతం తు బహుశీకృతం
మాషాదయ శ్శమీధాన్యే శూకధాన్యే యవాదయః. 605
- శాలయః కలమాద్యా శ్చ షష్టికాద్యా శ్చ పుం స్యమీ
తృణధాన్యాని నీవారాః స్త్రీ గవేదు ర్గవేధుకా. 606
- అయోగ్రం ముసలోఽస్త్రీ స్యా దుదూఖల ములూఖలం
ప్రసోఘటనం శూర్ప మస్త్రీ చాలినీ తితక్షః పుమాన్. 607

- స్యూత ప్రనేవా కండోల పిటా కట కిలిజ్జకౌ
 సమానౌ రసవత్త్వాం తు పాకస్థానం మహానసం. 608
 పౌరోగవ స్తదధ్యక్ష స్సూపకారా స్తు వల్లవాః
 ఆరాశికా ఆన్ధసికా స్సూదా బౌదనికా గుణాః. 609
 ఆపూపికః కాన్ధనికో భక్ష్యకార ఇమే త్రిషు
 అశ్మస్త ముత్థాన మధిశ్రయణీ చుల్లి రన్తికా. 610
 అంగారదానికాఽజ్గారశక ట్యపి హసన్త్యపి
 హస న్యవ్యథ నస్త్రీ స్యా దజ్గ రోఽలాత ముల్ముకం. 611
 క్లేబేఽమృరీషం బ్రాప్తో నా కన్దుర్వా స్వేదనీ త్రియాం
 అలజ్జర స్యా నృణికః కర్క ర్యాకు ర్గళన్తికా. 612
 పితరః స్థాల్మ్యభా చుష్టం కలశస్తు త్రిషు ద్వయోః
 ఘటః కుట నిపావ స్త్రీ శరావో వర్ధమానకః. 613
 ఋజీషం పిష్టపచనం కంసోఽస్త్రీ పానభాజనం
 కుతూః కృత్తిః స్నేహపాత్రే నైవాలాకుతుపః పుమాన్. 614
 సర్వ మావనం భాణం పాత్రామత్రే చ భాజనం
 దర్విః కమ్బిః ఖజాకా చ స్యా త్తణ్డా ర్ధారుహస్తకః. 615
 అస్త్రీ శాకం హరితకం శిగ్రు రస్యతు నాడికా
 కడమ్బ శ్చ కలమ్బ శ్చ వేశవార ఉపస్కరః. 616
 తిన్త్రిడికం చ చుక్రం చ వృక్షేష్లు మథ వేల్లజం
 మరీచం కోలకం కృష్ణ మూషణం ధర్మపత్తనం. 617
 జీరకో జీరణోఽజాజీ కణా కృష్ణే తు జీరకే.
 సుషవీ కారవీ పృథ్వీ పృథుః కాలోపకుఞ్చికా, 618
 ఆర్ద్రకం శృంగబేరం స్యా దథ చ్చత్రా వితున్నకః
 కుస్తుమ్బరు చ ధాన్యాక మథ శుణ్ణీ మహాషధమ్. 719

స్త్రీ నపుంసకయో ద్విశ్వం నాగరం విశ్వభేషజం.

ఆరనాళక సోపీర కుల్మాషాభిషుతాని చ. 620

అవ స్త్రీసోమ ధాన్యాఘ్నకుఙ్గాలాని చ కాఙ్గాకే

సహస్రవేది జతుకం బాహ్లికం హింజ్ఞ రామతమ్. 621

తత్పత్తీ కారవీ పృథ్వీ బాష్పికా కబరీ పృథుః.

నిశాభ్యా కాఞ్చనీ పీతా హరిద్రా వరవర్ణినీ. 622

సాముద్రం యత్తులవణ మక్షీబం వశితం చ తత్

నైంద్రవోఽస్త్రీ శీతశివం మాణిబంధం చ సిన్ధుజే. 623

రోమకే బస్తకం పాక్యం బిడం చ కృతకే ద్వయం

సౌవర్చ లేక్షరుచకే తిలకం తత్ర మేచకే. 624

మత్స్యస్త్రీ పాణితం ఖణ్ణవికారౌ శర్కరా సితా

కూర్చికా క్షీరవికృతి స్నాస్య ద్రసాలా తు మార్జికా. 625

స్యా త్రైమనం తు నిష్ఠానం త్రిలింగా వాశితావధేః

శూలాకృతం భటిత్రం చ శూల్య ముఖ్యం తు వైతరం. 626

ప్రణీత ముపసంపన్నం ప్రశస్తం స్యా త్తుసంస్కృతం

స్యా త్ప్రిచ్ఛిలం తు విజిలం సంమృష్టం శోధితం సమే. 627

చిక్కణం మసృణం స్నిగ్ధం తులేః భావితవాసితే

అవక్యం పౌళి రభ్యూషో లాజాః పుం భూమ్ని చాక్షతాః. 628

పృథుక స్నాస్య చ్ఛిపిటకో ధనా భృష్టయవే త్రియాం

పూపోఽపూషః పిష్టక స్నాస్య త్కరమ్భో దధిసక్తవః. 629

భిస్సా త్రీ భక్త మన్తోఽన్న మోదనోఽస్త్రీ సదీదిపిః

భిస్సటా దద్ధికా సర్వరసాగ్రే మణ్ణ మస్త్రీయాం. 630

మాసరా చామనిస్రావా మణ్ణే భక్తసముద్భవే

యవాగూ రుష్ణికా శ్రాజా విలేపీ తరళా చ సా. 631

- గవ్యం త్రిషు గవాం సర్వం గోవి ద్గోమయ మత్రియాం
తత్తు శుష్కం కరీషోఽస్త్రీ దుగ్ధం క్షీరం పయ స్సమం. 632
- పయస్య మాజ్య దధ్యాది ద్రవ్యం దధి ఘనేతరత్
ఘృత మాజ్యం హవి స్సర్పి ర్నవనీతం నవోద్భవతం. 633
- తత్తు హైయజ్ఞవీనం యద్ధ్యో గోదోహోద్భవం ఘృతం
దణ్డాహతం కాలశేయ మరిష్ట మపి గోరసః. 634
- తక్రం హ్యదశ్వి నృధితం పాదా మ్భ్యుద్ధాంబు నిర్జలం
మణ్డం దధిభవం మస్తు పీయూ షోఽభినవం పయః. 635
- అశనాయా బుభుక్షే జుద్గాస స్తు కబళః పుమాన్
సపీతిః స్త్రీ తుల్యపానం సద్గిః స్త్రీ సహభోజనం. 636
- ఉదన్యా తు పిపాసా తృప్తిర్నో జగ్ధి స్తు భోజనం
జేమనం లేప ఆహారో నిఘసోన్యాద ఇత్యపి. 637
- సౌహిత్యం తర్పణం తృప్తిః ఫేలా భుక్త సముజ్జితం
కామం ప్రకామం పర్యాప్తం నికామేష్టం యథేషితం. 638
- గోపే గోపాల గోసంఖ్య గోధు గాభీర వల్లవాః
గోమహిష్యాదికం పాదబద్ధనం ద్వౌ గవీశ్వరే. 639
- గోమాన్ గోమీ గోకులం తు గోధనం స్యా ద్గవాంప్రజే
త్రిష్వాశితం గవీనం తద్గవో యత్రాశితాః పురా. 640
- ఉక్షే భద్రో బలీవర్ద ఋషభో వృషభో వృషః
అనడ్వాన్ సౌరభేయో గౌ రుజ్జ్వం సంహతి రొక్షకం. 641
- గవ్యా గోత్రా గవాం వత్సధేన్వో ర్వాత్సకధైనుకే
(ఉక్షే)వృషో మహాన్మహోక్ష్యస్యా ద్వృష్ధోక్ష స్తు జరద్గవః. 642
- ఉత్పన్న ఉక్షే జాతోక్ష స్సద్యోజాత స్తు తర్ణకః
శకృత్కరి స్తు వత్స స్సాన్యద్గమ్య వత్సతరా సమా. 643

- అర్షభ్యష్ణజ్జతా యోగ్యః పండో గోపతి రిబ్బరః
స్కన్ధప్రదేహోఽస్య వహః సాస్నా తు గళకమ్బుళః 644
- స్యా స్పష్టిర స్తు నసోఽతః ప్రవృద్ధా డ్యుగపార్శ్వగః
యుగాదీనాం తు వోధారో యుగ్య ప్రాసక్య శాకటాః. 645
- ఖన త్యనేన తద్వోధాఽస్యేదం హాలికనైరికౌ
ధూర్వహే ఘర్వ భారేయ ఘరీణా స్స ఘరన్ధరాః. 646
- ఉభా వేకఘరీ జైకఘరా వేకఘరావహే
సతు సర్వఘరీణో యో భద్ర స్సర్వ ఘరావహః. 647
- మాహేయూ సౌరభేయూ గౌరుస్రా మాహా చ శృణ్ణణీ
అర్జున్యఘ్నా రోహిణీ స్యా దుత్తమా గోఘ్నై చిక్తే. 648
- వర్ణాదిభేదా త్సంజ్ఞా స్స్యు శృబళీ ధవళాదయః
ద్విహాయనీ ద్విపర్ణా గౌరేకాద్వా త్వేకహాయనీ. 649
- చతురబ్జా చతుర్వాయ జ్యేషం త్ర్యబ్జా త్రిహాయణీ
వశా వన్ధ్యాఽపతోకా తు స్రవద్గర్భాఽథ సన్ధినీ. 650
- ఆక్రాంతా వృషభేణాథ వేహ ధర్మోపమాతినీ
కార్యోపసర్యా ప్రజనే ప్రప్రౌహీ బాలగర్భిణీ. 651
- స్యా దచణ్డీ తు సుకరా బహుసూతిః పరేష్టుకా
చిరసూతా బష్కయణీ ధేను స్స్యా స్సవసూతికా. 652
- సువ్రతా సుఖసన్దోహ్యా పీనోఢ్నీ పీవరస్తనీ
ద్రోణక్షీరా ద్రోణయఘా ధేనుష్మా బద్ధకే స్థితా. 653
- సమాంసమీనా సా యైవ ప్రతివర్షం ప్రసూయతే
ఊథ స్తు క్లేబ మాపీనం సమౌ శివకకీలకా. 654
- న పుంసి దామ సంధానం పశురజ్ఞు స్తు దామనీ
వైశాఖ మస్థ మన్థాన మన్థానో మన్థదణ్డకే. 655

- పుటరో దణ్ణవిష్కమోఽపి మన్తసి గర్గరీ సమే
 ఉద్ధ్రే త్రమేశ కమయ మహాఽగాః కరభ శ్శిశుః. 656.
- కరభా స్సుస్థ శ్శృంఖలతా దాగపైః పాదబిష్టనైః
 ఆజా చాగి తుభ చ్చాగ బిష్టచ్ఛగలతా అజే. 657
- మేం చోర ధ్రోర జోర్దాయ మేష వృష్టయః పడతే
 ఉద్ధోర వ్రాజబృన్ధే స్యా దౌష్ట్యం కౌరత్రకాజకమ్. 658
- చక్రేవస్త స్తు బాలేయా రాసభా గర్దభాః భరాః
 వై దేహక స్సార్థవాహో నై గమో వాణిజో వణిక్. 659
- పణ్యాజీ వోఽప్యాపణికః క్రయవిక్రయక శ్చ సః
 విక్రేతా స్యా ద్విక్రయికః క్రాయికః క్రయిక స్సమౌ. 660
- వాణిజ్యం తు వణిజ్యా స్యా న్యూల్యం వసోఽప్యవక్రయః
 నీవీ పరిపణం మూలభనం లాభోఽధికం ఫలమ్. 661
- పరిదానం పరీవర్తో నై మేయ నిమయా వపి
 పుమా సుపనిధి ర్న్యాసః ప్రతిదానం త దర్పణమ్. 662
- క్రయే ప్రసారితం క్రయ్యం క్రేయం క్రేతవ్యమాత్రకే
 విక్రేయం పణితవ్యం చ పణ్యం క్రయ్యాదయ త్రిషు 663
- క్లిబే సత్యాపనం సత్యంకార స్సత్యాకృతిః త్రియాం
 విపణో విక్రయ స్సంఖ్యా స్సంఖ్యేయే ష్వాదశ త్రిషు 664
- వింశత్యాద్యా స్సదైకత్వే సర్వా స్సంఖ్యేయసంఖ్యయోః
 సంఖ్యార్థే ద్విబహుత్వే స్తస్తాసు చానవతే త్రియాం. 665
- పక్షే శ్శతసహస్రాది క్రమా ద్దశగుణోత్తరం.
 (యా)పౌతవం ద్రువయం పాయ్య మితి మానార్థకం క్రయం. 666
- మానం తులాఙ్గాః ప్రస్తై స్సజ్జాః పశ్చాద్ద్యమాపకః
 తేషో డశాక్షః కర్షోఽస్త్రీ పలం కర్షచతుష్టయమ్. 667

- సువర్ణవిస్తా హేమ్నోఽక్షే కురువిస్త స్తు తత్పులే
తులాప్రియాం పలశతం భార స్సాస్య ద్వింశతి స్తులాః. 668
- ఆచితో దశచారా స్యుః శ్శాకటో భార ఆచితః
కాష్ఠాపణః శార్వక స్సాస్య త్కార్షికే తామ్రికే పణః. 669
- అప్రియా మాఢక చ్చోణా ఖారీవాహో నికుఞ్చకః
కుడవః ప్రస్థ ఇత్యాద్యాః పరిమాణార్థరాః పృథక్. 670
- భాగ స్తురీయః పాద స్సాస్యత్ అంశభాగౌ తు వణ్ణకః
ద్రవ్యం విత్తం స్వాపతేయం రిక్త మృక్తం ధనం వసు. 671
- హిరణ్యం ద్రవిణం ద్యుమ్న మర్థ రై విభవా ఆపి
స్యాత్కేశ శ్చ హిరణ్యం చ హేమరూప్యే కృతాకృతే. 672
- తాభ్యాం యదన్య త్తత్కుప్యం రూప్యస్త ద్వయ మాహతం
గారుత్మతం మరకత మశ్మగర్భో హరిన్మణిః. 673
- శోణరత్నం లోహితకః పద్మరా గోఽథ మౌక్తికమ్
ముక్తాఽథ విద్రుమః పుంసి ప్రవాళం పున్నపుంసకమ్. 674
- రత్నం మణి ర్ద్వయో రశ్మజాతౌ ముక్తాది కేఽపి చ
స్వర్ణం సువర్ణం కనకం హిరణ్యం హేమ హాటకమ్. 675
- తపనీయం శాతకుష్ఠం గాజ్లేయం భర్మ కర్పూరమ్
చామికరం జాతరూపం మహారజతకాఞ్చనే. 676
- రుక్మం కాత్తస్వరం జామ్బూనద మష్టాపచోఽప్రియాం
అలడ్కరసువర్ణం యచ్ఛుజ్జీకనక మిత్యదః. 677
- దుర్వర్గం రజతం రూప్యం ఖర్జూరం శ్వేత మిత్యపి
రీతిః ప్రియా మారకూటో న ప్రియా మథ తామ్రకమ్. 678
- శుల్బం మైచ్చముఖం ద్వ్యష్ట పరిష్కోదుమ్పరాణి చ
లోహోఽస్త్రీ శస్త్రకం తీక్ష్ణం పిణ్డుం కాలాయ సాయసీ 679

- అశ్మసా రోఽథ మణ్ణూ(రం)కం సింహాణ మపి తన్మలే
సర్వం చ త్రైజనం లోహం వికార స్త్వయసః కుశీ. 680
- ఋరః కాచోఽథ చపలో రస స్ఫూత శ్చ పారదే
గవలం మాహిషం శృంగ ముద్రకం గిరిజామలే. 691
- స్రోతోఽంజనం తు సౌవీరం కాపోతాంజనయామునే
తుత్థాంజనం శిఖిగ్రీవం వితున్నకమయూరకే, 682
- కర్పరీ దార్వికా క్వాథోద్భవం తుత్థం రసాంజనం
రసగర్భం తార్క్యశైలం గన్ధాశ్మని తు గన్ధకః. 683
- సౌగంధిక శ్చ చక్షుష్యా కులాల్యో తు కుశుత్థికా
రీతిపుష్పం పుష్పకేతుః సౌష్ఠ్యకం కుసుమాజ్ఞనమ్. 684
- పిఞ్జరం పీతనం తాల మాలం చ హరితాలకే
గైలేయ మర్థ్యం గిరిజ మశ్మజం చ శిలాజతు 685
- దోల గన్ధ రసప్రాణ పిఞ్జ గోప రసా స్సమాః
డిణ్ణీ రోఽభిక్షపః ఫేనః సిన్ధూరం నాగసంభవం. 686
- నాగ సీసకయోగేష్టవప్రాణే త్రపు పిచ్చటం
రక్త వజ్రేఽప్యథ పిచ్చ స్థూలోఽ కమలోత్తరం. 687
- స్యా త్కుసుమ్మం వహ్నిశిఖం మహారజన మిత్యపి
మేషకమ్పశః షిష్టాయు శ్శశోర్ణం శశలోమని. 688
- మధు క్షౌద్రం మాక్షికాది మధూచ్ఛిష్టం తు సిద్ధకం
మనశ్శిలా మనోగుప్తా మనోహ్వ నాగజిహ్వకా. 689
- నైపాళీ కునటీ గోళా యవక్షరోయవాగ్రజః
పా క్యోఽథ సర్జికాఋరః కాపోత స్సుఖవర్చకః. 690
- సావర్చలం స్యా ద్రుచకం త్వక్ క్షీరీ వంశరోచనా
శిగ్రుజం శ్వేతమరిచం మోరటం మూలమైక్షవం. 691

గ్రన్థికం విష్ణులీమూలం చటకా శి(ర)ల ఇత్యపి
గోలోమీ ఘాతకేశో నా పత్రాజ్ఞం రక్తచందనం.

త్రికటు త్యూషణం వ్యోషం త్రిఫలా తు ఫలత్రికం. ఇతివైశ్యవర్గః.
అభిశూద్రవర్గః. శూద్రా శ్చావరవర్ణా శ్చ వృషలా శ్చ జఘన్యజాః.
అచణాలా స్త్యు సంస్త్రిణ్ణా అహ్నుష్కరణాదయః

పూద్రావిశోః స్తు కర తోఽమృత్యో వైశ్యా ద్విజన్మనోః 694
పూద్రాక్షత్రియయో రుగ్రో మాగధః క్షత్రియావిశోః [తః

మాహిష్యోఽర్యా క్షత్రియయోః కత్తాఽర్యా శూద్రయో స్సు 695
బ్రాహ్మణ్యాం క్షత్రియా త్సుత స్తస్యాం వై దేహకో విశః

రథకార స్తు మాహిష్యా త్కరణ్యాం యస్య సమ్భవః. 596
స్యా చ్చక్రాల స్తు జనితో బ్రాహ్మణ్యాం వృషలేన యః

కాయ శిల్పీ సంహతై నైర్ద్వయో శ్శ్రేణీ స్సజాతిభిః. 697
కులిక స్సాస్య త్కులశ్రేష్ఠీ మాలాకార స్తు మాలికః

కుమ్భకారః కులాల స్వా త్పలగణ్డ స్తు లేపకః. 698
తస్తువాయః కువింద స్వా త్తున్న వాయ స్తు సౌచికః

రజ్జాజీవ శ్చిత్రకరః శస్త్రమార్జోఽసిధావకః. 699
పాదూకృచ్చరకారస్యాద్వ్యోకారోలోహకారకః

నాడిస్థమ స్పృర్ణకారః కలాదో దుక్మకారకే. 700
స్యా చ్ఛాజికః కామ్యవికః శౌల్భిక స్సామ్రకుట్టకః

తజ్జి తు వర్తకి స్వస్థా రథ కారశ్చ కాష్ఠతట్. 701
|గామాధీనో | గామతక్షః కౌటతక్షోఽనధీనకః

తూరి ముద్దో దివాలేర్రి నాపితాస్తావసాయినిః. 702

సర్వజ్ఞ స్వామి ద్రవిడ శిష్టజ్ఞుః బుద్ధిహంకః
జాతాల స్వామి దశాజీవీ దేవాజీవ స్తు దేవలః.

90 శైలాలిన స్తు శైలూషా జాయాజీవాః కృశాశ్విసః.	704
భరతా ఇత్యపి నటా శ్చారణా స్తు కుశీలవాః	
మార్దగ్గికా మౌరజికాః పాణివాదా స్తు పాణిఘాః	705
వేణుధ్మాః స్యురైవ్యణవికా వీణావాద స్తు వైణికాః	
జీవాన్తక శ్చాకునికో ద్వౌ వాగురికజాలికా.	706
వైతంసికః కౌటిక శ్చ మాంసిక శ్చ నమం త్రయం	
భృతకో భృతిభు క్కర్మకరో వైతనిక శ్చ సః.	707
వార్తావహో వైవధికో భారవాహ స్తు భారికః	
వివర్ణః పామరో నీచః ప్రాకృత శ్చ పృథగ్జనః.	708
నిహీ సోఽపశదో జాల్యః ఊల్లక శ్చేతర శ్చ సః	
భృత్యే దాసేర దాసేయ దాస గోప్యక చేటకాః.	709
నియోజ్య కింకర ప్రేష్య భుజిష్య పరిచారకాః	
పరాచిత పరిస్కన్ద పరజాత పరైధితాః.	710
మందస్తు తుంద పరిమృజ ఆలస్య శీత కోఽల సోఽనుష్ఠః	
దక్షే తు చతుర పేశల వటవ సూత్రాన ఉష్ణ శ్చ.	711
చణ్డాల ప్లవ మాతల్గ దివాకీర్తి జనంగమాః	
నిషాద శ్వపచా వస్తేవాసి చాణ్డాల పుల్కసాః.	712
భేదాః కిరాత శబర పుళిన్ద మ్లేచ్ఛజాతయః	
వ్యాధో మృగవధాజీవో మృగయు ర్దుష్టిక శ్చ సః.	713
కాలేయకః సారమేయః కుక్కురో మృగదంశకః	
శునకో భషక శ్వాస్యా దలర్కస్తు స యోగితః.	714
శ్వా విశ్వకద్రు ర్మృగయాకుశల స్సరమా శునీ	
విబ్బర సూకరో గ్రామ్యో బర్కర స్తరుణః పశుః.	715
అచ్ఛేదనం మృగవ్యం స్యా దాఫేబో మృగయా త్రియాం	
దక్షిణారు ర్దుష్టియోగా ద్దక్షిణేర్మా కురజ్జకః.	716

- చోరైకాగారిక న్నేన దస్య తస్కర మోషకాః
ప్రతిరోధి పరాస్కన్ధి పాటచ్చర మలిష్టుచాః. 717
- చారికా నైస్య చోర్యే చ స్తేయం లోప్తం తు తద్ధనం
పితంస స్తూపకరణం బంధనే మృగపక్షిణామ్. 718
- ఉన్మాథం కూటయన్త్రం స్యా ద్వాగురా మృగబంధనీ
శుల్బం వరాటకః శ్రీ తు రజ్జు త్రిషు వటీగుణః. 719
- ఉద్భాటనం ఘటీయన్త్రం సలిలోద్వాహనం ప్రహేః
పుంసి వేమా వాయదణ్డ సూత్రాణి నరి తన్తవః. 720
- వాణి ర్య్వ్యతిః త్రియో తుల్యే పుస్తం లేప్యాదికర్మణి
పాఞ్చాలికా పుత్రికా స్యా ద్వత్తదన్తాదిభిః కృతా. 721
- జతుత్రపు వికారేతు జాతుషం త్రాపుషం త్రిషు
పిటకః పేటకః పేటా మంజూ షాఽథ విహగ్గికా
భారయష్టి స్తదాలమ్బి శిక్యం కాచోఽథ పాదుకా. 722
- పాదూ రుపానత్ శ్రీ సై వానుపదీనా పదాయతా
నద్ధ్రి వద్ధ్రి వరత్రా స్యా దశ్వాదే స్తాడనీ కశా. 723
- చాణ్డాలికా తు కంఠోలపీణా చణ్డాలవల్లకీ
నారాచీ స్యా దేషణికా శాణ స్తు నికషః కషః. 724
- వృశ్చనః పత్త్రపరశు రీషికా తూలికా నమే
తైజసా వర్తనీ మూషా భస్మా చర్మప్రసేవికా. 725
- ఆస్పృటనీ వైధనికా కృపాణీ కర్తరీ సమే
వృక్షదనో వృక్షభేదీ టక్కుః పాషాణదారణః. 726
- క్రకచః కరపత్రం స్యా దారా చర్మప్రభేదికా
సూర్మిః స్థూణాయః ప్రతిమా శిల్పం కర్మకళాదికం. 727
- ప్రతిమానం ప్రతిబిమ్బం ప్రతిమా ప్రతియాతనా ప్రతిచ్ఛాయా

92 ప్రతికృతి రర్చపుంసి ప్రతినిధి రుపమోపమానంస్యాత్.	728
వాచ్యలిజ్ఞా స్సమ స్తుల్య స్సదృక్ష స్సదృశ స్సదృశ్	
సాధారణ స్సమాన శ్చ స్యు రుత్తరపదే త్వమ్.	729
నిభ సంకాశ నీకాశ ప్రతీకాశోపమాదయః	
కర్మణ్యా తు విధా భృత్యా భృతయో భర్మ వేతనం.	730
భరణ్యం భరణం మూల్యం నిర్వేశః పణ ఇత్యపి	
సురా హలిప్రియా హాలా పరిస్రు ద్వరుణాత్మజా.	731
గర్హోత్తమా ప్రసన్నేరా కాదమ్బర్యః పరిస్రుతా	
మదిరా కశ్య మద్యే చా ప్యవదుశ స్తు భక్షణం.	732
ఋణ్ణా పాసం మదస్థానం మధువారా సుధుక్రమాః	
మధ్వానవో మాధవకో మధు మార్ద్ధ్వీక మద్వయోః.	733
మైరేయ మానవ శ్రీః ర్మైదకో జగల స్సమో	
సంధానం స్యా దభిషవః కిణ్వం పుంసి తు నగ్నుహూః.	734
కారోత్తమ స్సురామణ్ణ మాపానం పానగోష్ఠికా	
చష కోఽస్త్రి పానపాత్రం సర కోఽప్యనుతర్షణం.	735
ధూర్తోఽక్షదేవీ కితవోఽక్షధూర్తో ద్యూతకృ త్సమాః	
స్య ర్లగ్నకాః ప్రతిభవః సభికా ద్యూతకారకాః.	736
ద్యూతోఽస్త్రియా మక్షవతీ కైతవం పణ ఇత్యపి	
పణోఽక్షేషు గ్లహోఽక్షెస్తు దేవకాః పాశకా శ్చ తే.	737
పరిణాయ స్తు శారీణాం సమస్తా న్నయనేఽస్త్రియాం	
అష్టాపదం శారిఫలం ప్రాణిద్యూతం సమాహ్వయః.	738
ఉక్తా భూరిప్రయోగత్వా దేకస్మి న్యేఽత్ర యోగికాః	
తాద్ధర్యా దన్యతో వృత్తా స్తూహ్యో లిజ్ఞాన్తరేఽపితే.	739
ఇత్యమరసింహకృతో నామలింగానుశాసనే	
భూమ్యాదికాండో ద్వితీయ స్సాంఘ ఏవ సమర్థితః.	740

